

ara lleida

Revista del Patronat de Turisme de la Diputació de Lleida
Número 57 - Any 2024

A hiker with a red backpack stands on a large rock in a calm lake, looking towards a massive, rocky mountain peak. The mountain is covered in green vegetation and is reflected in the still water. The sky is a clear, bright blue. The word "IMMENSA" is written in large, white, bold letters at the bottom of the image.

IMMENSA

Terra Viva

La veu dels Pirineus

**"Tornar a fer les coses
com es feien abans"**

Diputació de Lleida

La força dels municipis

LLEIDA, L'EXPERIÈNCIA

La consolidació de la demarcació de Lleida com a destinació d'interior i de muntanya de primer ordre es basa en un plantejament força clar: la implementació d'un model de gestió turística sostenible a escala mediambiental, social i econòmica. Un model basat en els serveis de qualitat i que combina el ric patrimoni natural i cultural amb propostes emocionalment suggeridores, el que anomenem turisme experiencial.

En aquesta revista trobareu bons exemples d'aquest turisme de les emocions: des del reportatge centrat precisament en aquest àmbit ("Lleida, terra d'experiències") fins al dedicat a l'enoturisme, passant, per què no, per l'article sobre caminades insòlites. Una experiència que també ens acostava a la gent del territori que acull i dona servei als visitants.

A vegades l'experiència ve del gaudi del patrimoni natural i monumental. A l'article sobre els llacs del Pirineu descobrirem que els estanys esdevenen un rebost de biodiversitat, una font de llegendes i un espectacle visual i alhora relaxant. El reportatge al voltant dels fars de Ponent us convida a gaudir dels pobles i paisatges lleidatans des d'una perspectiva singular, la que us proporcionen els campanars de les seves esglésies i catedrals.

També és tota una experiència endinsar-se en el Pallars Jussà, a cavall entre la plana de Lleida i el Pirineu, un dels territoris més desconeguts de la demarcació lleidatana, malgrat la gran quantitat de tresors que hi amaga. Finalment, el reportatge que gira al voltant dels restaurants amb solera esdevé una valuosa guia per conèixer alguns dels establiments que han fonamentat la prestigiosa tradició culinària del nostre territori.

Des d'aquestes pàgines us convido, doncs, a viure una experiència irreplicable: la de venir i descobrir les oportunitats de les terres de la plana i el Pirineu de Lleida.

Joan Talarn i Gilabert

President de la Diputació de Lleida i del Patronat de Turisme

LLEIDA, LA EXPERIENCIA

La consolidación de la demarcación de Lleida como destino turístico se basa en un modelo que combina el rico patrimonio natural y cultural con propuestas emocionalmente sugerentes, el turismo experiencial.

En esta revista encontraréis buenos ejemplos de este turismo: desde el artículo centrado precisamente en este ámbito ("Lleida, tierra de experiencias") hasta el dedicado al enoturismo, pasando, por qué no, por el reportaje sobre caminatas insólitas. Una experiencia que también nos acerca a la gente del territorio que acoge y da servicio a los visitantes.

Además, descubriréis los lagos del Pirineo, un espectáculo visual impresionante y a la vez relajante, o la ruta de los faros de Ponent, una visión singular de los paisajes leridanos desde los campanarios de sus iglesias y catedrales.

También es toda una experiencia adentrarse en El Pallars Jussà, un territorio que esconde una gran cantidad de tesoros turísticos. Finalmente, el reportaje que gira en torno a los restaurantes con solera se convierte en una valiosa guía para conocer algunos de los establecimientos más emblemáticos del territorio.

LLEIDA, THE EXPERIENCE

Lleida's pride of place as a tourist destination is based on a model that combines its rich natural and cultural heritage with emotionally evocative proposals: experiential tourism.

This magazine contains good examples of this tourism: from the article focusing precisely on this subject ("Lleida, land of experiences") to another dedicated to wine tourism, and, while we are at it, to one on unusual walks. An experience that is also explained to us by the local people who welcome and serve visitors.

More experiences: discover that the lakes of the Pyrenees are as impressive a visual spectacle as they are relaxing, or journey along the Towers of Ponent route, which offers a unique view of the landscapes of Lleida from its "lighthouses", aka the bell towers of its churches and cathedrals.

Exploring El Pallars Jussà, a territory that hides a myriad of tourist treasures, is an experience in itself. Finally, the report that discusses restaurants with a traditional flare serves as a valuable guide to discover the most emblematic establishments in the territory.

LLEIDA, L'EXPERIENCE

La consolidation de la région de Lleida comme destination touristique repose sur un modèle qui associe la richesse du patrimoine naturel et culturel à des propositions émotionnellement évocatrices, le tourisme expérientiel.

Dans cette revue, vous trouverez de bons exemples de ce tourisme: de l'article consacré concrètement à ce domaine (« Lleida, terre d'experiences ») à celui dédié à l'œnotourisme, en passant bien sûr par le reportage sur les promenades insolites. Une expérience qui nous est également expliquée par les habitants qui accueillent et offrent des services aux visiteurs.

Plus d'expériences : découvrir les lacs des Pyrénées, un spectacle visuel impressionnant et reposant, ou suivre la route des tours de Ponent, une vue unique sur les paysages de Lleida depuis les clochers de ses églises et cathédrales.

C'est aussi toute une expérience de s'aventurer dans El Pallars Jussà, un territoire qui cache un grand nombre de trésors touristiques. Enfin, le reportage sur les restaurants de caractère est un guide précieux pour connaître certains des établissements les plus emblématiques du territoire.

LHÈIDA, ERA EXPERIÈNCIA

Era consolidacion dera demarcacion de Lhèida coma destinacion toristica se base en un model que combine eth ric patrimoni naturau e culturau damb prepauses emocionament suggestives, eth turisme experiencial.

En aguesta revista trobaràs boni exemples d'aguest torisme: a compdar der article centrat justament en aguest encastre ("Lhèida, tèrra d'experiències") enquiath dedicat ar enoturisme, en tot passar, perqué non, peth reportatge sus caminades insolites. Ua experiència que tanben mos explique era gent deth territòri qu'acuelh e da servici a los visitaires.

Mès experiències: descorbir qu'es lacs deth Pirenèu son un espectacle visuau impressionant e ath madeish temps apatzant o hèr era rota des fars de Ponent, ua vision singulara des paisatges ilerdens des campanaus des sues glèises e catedraus estant.

Tanben ei tota ua experiència calar-se en Palhars Jusan, un territori qu'amague ua grana quantitat de tresaus toristics. Eth reportatge que vire ath torn des restaurants mès tradicionaus seconvertís en ua guida entà conèisher quauqui uns des establiments mès emblemàtics deth territòri.

DIRECCIÓ I EDICIÓ:

Patronat de Turisme de la Diputació de Lleida

DIRECCIÓ DE CONTINGUTS:

Patronat de Turisme de la Diputació de Lleida

COORDINACIÓ:

Sílvia Solano i Sebastià Tamarit

TEXTOS:

Els seus autors

FOTOGRAFIA:

Els seus autors i arxius del Patronat de Turisme de la Diputació de Lleida

FOTOGRAFIA DE PORTADA:

Estanyola de Gerber. Foto: Val d'Aran Photos

INFOGRAFIA:

estudi NiX

MAQUETACIÓ:

estudi NiX

TRADUCCIONS:

Traducciones y Tratamiento de la Documentación SL.

CORRECCIÓ:

Traducciones y Tratamiento de la Documentación SL.

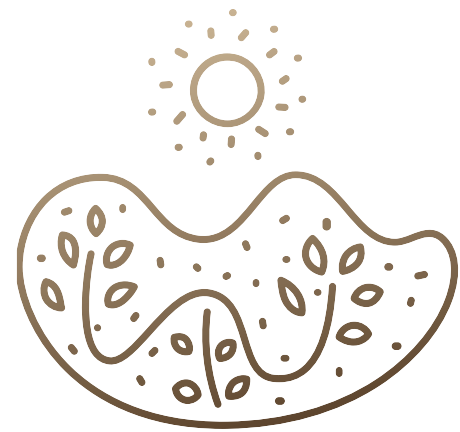
IMPRESSIÓ:

Impremta Pagès

DIPÒSIT LEGAL: L.768-1991

@ de les fotografies, les il·lustracions i els textos: els autors. És prohibida la reproducció total o parcial dels continguts d'aquesta publicació sense l'autorització de l'editor i de l'autor.

Si vols rebre la revista Ara Lleida on-line ho pots sol·licitar a: www.aralleida.cat/revista

06

EL VALOR QUOTIDIÀ
DEL TURISME LLEIDATÀ
La gent del territori

18

ESTANYS DEL PIRINEU:
Miralls del firmament i les
muntanyes

32

TERRES D'EXPERIÈNCIES.
Lleida amb els cinc sentits

44

CAMINADES INSÒLITES
Senderisme a la plana i al
Pirineu

56

EL PALLARS JUSSÀ
Un món en si mateix,
en una única comarca

66

FARS DE PONENT
Miradors d'excepció

Foto: ApiFerro

76

TURISME MÉS ENLLÀ
DE LES VINYES
Experiències enològiques

Foto: Jordi Peró

88

LLEIDA PARADA I FONDA
"AMB SOLERA"
Tradició gastronòmica

98

OFICINES DE TURISME

EL VALOR QUOTIDIÀ del turisme lleidatà

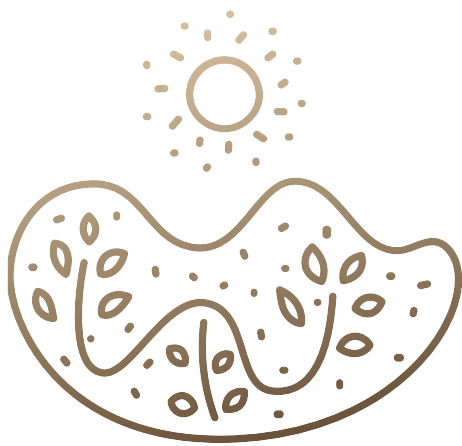
Les comarques del Pirineu i les Terres de Lleida són una destinació turística cada cop més preuada per visitants de dins i fora de les nostres fronteres. Però, plantejant el fet des de l'altre costat de la "trinxera", el creixement del sector a la demarcació també alimenta la riquesa de negocis i professionals: taxistes, cuiners, forners o comerciants es beneficien de l'arribada de visitants, que ja signifiquen el 12 % del PIB del territori

Text: Àlvar Llovet

Fotos: diversos autors

La gent del territori, hospitalitat i professionalitat al servei del visitant

Fulgencio ha portat milers de turistes els 45 anys que treballa de taxista.

"Algunes vegades els paparazzi m'han arribat a oferir diners perquè parlés, però mai m'hi he avingut", afirma el taxista.

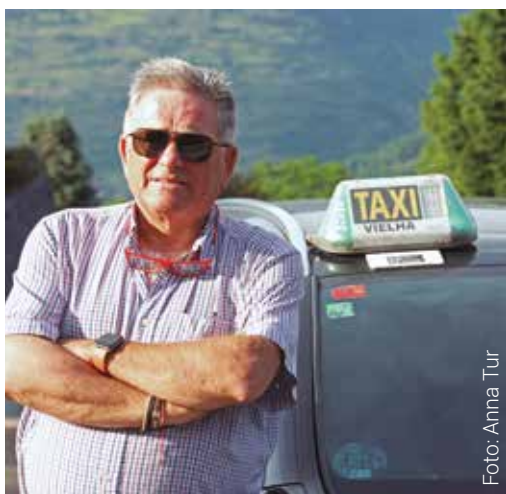
Un grup de sis turistes holandesos estan a punt de començar una ruta des del municipi d'Arties. Tenen la intenció de caminar pels senders que s'obren en els paratges naturals de la Val d'Aran durant gairebé tres hores. El seu destí és Les, i des d'allà tornaran a l'hotel de Vielha, on passaran uns quants dies de vacances. Un cotxe que han contractat els ha portat fins a la sortida de l'itinerari i el mateix vehicle els esperarà a l'arribada. És el taxi de Fulgencio Dedieu. En "Fugi", com així el coneix tothom als

entorns del Pirineu, ha portat milers de turistes durant els 45 anys que treballa de taxista, un ofici que va heretar del seu pare, fundador d'una empresa de transports l'any 1942, "quan en tot l'Aran només hi havia tres taxistes", recorda el seu fill. Mostra orgullós una fotografia en què se'l veu a ell d'infant al costat del seu pare i enfilat en un dels taxis de la companyia. "Ara el món ja és un altre. Ara tot està més preparat i hi ha més gent arreu", comenta. Les dades ho demostren; el turisme a la província de Lleida va augmentar el 2023 el 3,43 % respecte a l'any anterior, amb un total d'1.342.831 visitants. Les xifres creixen i també el benefici. El PIB turístic significa ja el 12 % de la riquesa de les comarques de Ponent i del Pirineu.

vols privats i arriba a Tarba o a Pau. Molts em coneixen i em donen feina", explica. En "Fugi" complementa la responsabilitat de moviment de turistes amb els serveis propis d'un taxi de la ruralia, que consisteixen sovint a fer trasllats cap als hospitals de Vielha o de Lleida. Tots els viatges són diferents, i fins i tot admet que alguns han estat motiu d'interès de la premsa del cor per la condició de gran popularitat del client: "No revelaré les identitats perquè a mi em paguen per conduir, i soc un professional. Algunes vegades els *paparazzi* m'han arribat a oferir diners perquè parlés, però mai m'hi he avingut", recorda. El taxista sí que vol parlar a bastament de la seva terra, l'Aran, i de com és d'important l'esquí per a l'activitat econòmica de la vall. "Sense la neu no hi hauria vida aquí dalt", assegura Dedieu, inquiet pels efectes del canvi climàtic, que ja s'han començat a notar en els darrers anys.

En aquesta primavera del 2024, Dedieu continua engolint centenars de quilòmetres diàriament, i en bona part ho fa gràcies al moviment de visitants que arriben a la vall amb la intenció d'esquiar a l'estació de Baqueira Beret a l'hivern, i de fer senderisme i rutes amb bicicleta de muntanya durant els mesos d'estiu. Ell no es dedica al turisme, però aquest sector li acaba ocupant, assegura, el 70 % dels trajectes que cobreix durant tot l'any. Explica amb orgull que té una gran cartera de clients que li truquen per contractar els seus serveis, que ell ofereix sigui quin sigui el lloc on l'esperen els turistes: "Vaig molt als aeroports de Madrid, de Sant Sebastià, de Barcelona, de Tolosa...; també a buscar gent que viatja en

La factura de les adversitats del clima l'ha pagat poc, però, l'estació de Baqueira Beret durant aquesta temporada. Les poques nevades que han caigut aquest hivern han estat més generoses al vessant aranès que en altres indrets del país, un fet favorable que s'ha completat positivament amb les baixes temperatures registrades que ha permès fer funcionar a ple rendiment els canons de neu. La suma d'aquests dos factors s'ha traduït en un balanç excepcional a l'estació aranesa: rècord històric d'esquiadors, amb més d'un milió,

en la temporada més seca. A l'Aran han salvat l'any, però alguns com el veterà taxista han vist les orelles al llop: "Esperem que això sigui només un cicle passatger i que tornin les nevades d'abans", comenta tot confiant-hi. Nevi molt o poc, creu que cal continuar apostant pel turisme d'estiu amb més propostes de senderisme i ofertes de rutes amb bicicleta de muntanya, dues activitats que s'han posat de moda en els darrers anys i que atreuen cada cop més visitants. Ell ho nota amb la feina al taxi i amb les in comptables converses que manté amb els clients, la majoria d'ells catalans, madrilenys i bascos, de qui diu que en els últims temps han canviat les preferències de les pistes aragoneses per les de Baqueira: "La Val d'Aran crida la gent, i molts s'hi han fet segones residències", comenta el taxista, ja al lloc per recollir els turistes que han sortit d'Arties fa més de dues hores i mitja i que probablement s'han trobat amb altres caminants.

Com ells també se'n veuen molts a Ossera, un petit nucli del municipi de la Vansa i Fórnols, a l'Alt Urgell, a una cinquantena de quilòmetres de la Seu d'Urgell i a una hora llarga en cotxe de Solsona. Durant l'any hi viuen 25 persones, entre elles Quim Mas, el propietari de Cal Casal, el negoci de mermelades i d'un apartament turístic que va rebre de la seva sogra, Núria Rossell, impulsora del projecte comercial i jubilada des de fa uns mesos. Mas fabrica i ven més de 60 varietats de mermelades, i moltes acaben a les bosses dels turistes: "Els nostres productes tenen molta sortida entre la gent que ve a visitar el poble i els seus encontorns", diu Mas, que explica que hi ha turistes que van expressament al poble per comprar les terrines. L'empresari fa més de vuit anys que viu a la vila i apunta que el sector turístic li permet mantenir dempeus el negoci, ja sigui pels viatgers que hi compren directament per voluntat o perquè es troben casualment la botiga mentre fan una excursió, o per les cases rurals i els càmpings que ofereixen els seus productes en esmorzars, dinars i sopars. L'interès que desperten les mermelades entre els clients dels establiments turístics realça el valor del seu producte, que té sortida també en línia des de fa gairebé quatre anys. La pandèmia va fer-li plantejar l'opció del comerç per Internet, i la pensada li va sortir bé. Té ofertes per a tots els gustos, i si bé admet que el producte tradicional com el de maduixa, taronja o figa és el que té més sortida, les confitures amb herbes i també amb les barreges de xocolata comencen a cridar l'atenció dels

Quim Mas és el propietari d'un negoci de mermelades i d'un apartament turístic.

visitants: "Tenim mermelades de pebrot verd, de ceba, de samfaina, de carabassa amb bitxo, de ruibarbre... A mi m'agrada molt la mermelada de poma amb espígol o farigola, perquè funciona molt bé amb plats que no són d'esmorzars. Hem de canviar el xip en aquest tema i pensar que les mermelades no només s'han de menjar quan es comença el dia", explica.

Aquestes idees les comenta sovint amb els passavolants senderistes i també amb la gent que passa uns dies a l'apartament turístic del poble, que sovint són parelles que arriben amb ganes de desconnectar i gaudir de la calma de les activitats a la natura: "La vall de la Vansa era una perfecta desconeguda fins fa pocs anys. Tinc la sensació que molta gent s'ha cansat dels nuclis turístics habituals perquè ja estan molt massificats i busquen espais amb menys moviment. Aquí el troben", diu el propietari de Cal Casal. A la Vansa i Fórnols s'estan creant noves rutes i camins per atraure més turisme, una oportunitat que l'empresari considera que pot ajudar a combatre el despoblament rural. El sil·logisme és senzill: si la ciutadania coneix la zona i la zona posa recursos per atraure-la, com per exemple una bona connexió a Internet, la gent es pot plantejar instal·lar-se a viure-hi. Ja ha passat en alguna ocasió en els darrers anys. En Quim demostra que és possible incardinar un negoci amb la

vida en una petita vila. És un mirall per a aquells que es plantegen un canvi de model vital.

El seu comerç viu i genera riquesa d'una manera similar a la que ho fan les cases de colònies, espais que no apareixen en els epígrafs oficials com a allotjaments turístics, però que tenen rellevància a l'hora d'atreure visitants. Un dels casos més significatius és el de La Carral, al Solsonès, una de les cases de convivències més

Sara Nadal és gerenta de la casa de colònies La Carral, que acull anualment uns 8.000 infants.

populars de Catalunya. Fundada el 1967, aquest "raconet envoltat de roures i pins on el temps passa a una altra velocitat" ha esdevingut un dels catalitzadors turístics de la comarca. La peculiaritat d'aquest cas és que aquesta empresa de colònies no es dedica a atendre directament viatgers, però sí que en porta molts al Solsonès. Els centenars de familiars que viatgen cada any fins a La Carral per portar i recollir els seus fills després d'unes setmanes de convivència i activitats a la natura genera un moviment de centenars de persones per la zona del qual surten beneficiats nombrosos negocis. Una de les gerents, Sara Nadal, assegura que les colònies privades que s'organitzen des del centre durant l'estiu comporten una gran mobilitat de famílies: "Les entrades dels nens es fan en dissabte i les sortides en diumenge, i moltes famílies aprofiten aquests caps de setmana per fer una estada als nostres pobles", diu Nadal, que apunta que per la gran masia colonial hi passen anualment uns 8.000 infants i joves. En aquest sentit, explica que moltes famílies decideixen fer nit en hotels o cases rurals, fer alguna

excursió, aturar-se als bars o quedar-se a dinar en algun dels restaurants de la contornada solsonenca; Solsona, Riner, Llobera, Clariana de Cardener, el Miracle o Su són algunes de les localitats més beneïdes per l'arribada dels parents de la mainada que s'hostatja a La Carral: "Hi ha restaurants que fan dos torns de menús els dies que hi ha moviment de familiars a la casa", exposa Nadal. Un gran nombre d'aquestes famílies repeteixen durant uns quants anys, un fet que acaba fent un lligam amb el territori.

D'aquesta manera, la cita amb la casa de colònies suposa l'obertura d'una porta turística que s'acrea amb estades més llargues, sobretot durant els mesos de juny, juliol i agost. "Són famílies de Barcelona, i darrerament també de la demarcació de Lleida, que tenen possibilitats econòmiques i que inverteixen una part de les seves vacances a la nostra comarca." La Carral és una gran coartada per descobrir indrets i racons del Solsonès i d'una part del Pirineu lleidatà, com també ho és el patrimoni. A l'Alta Ribagorça en tenen un en concret que

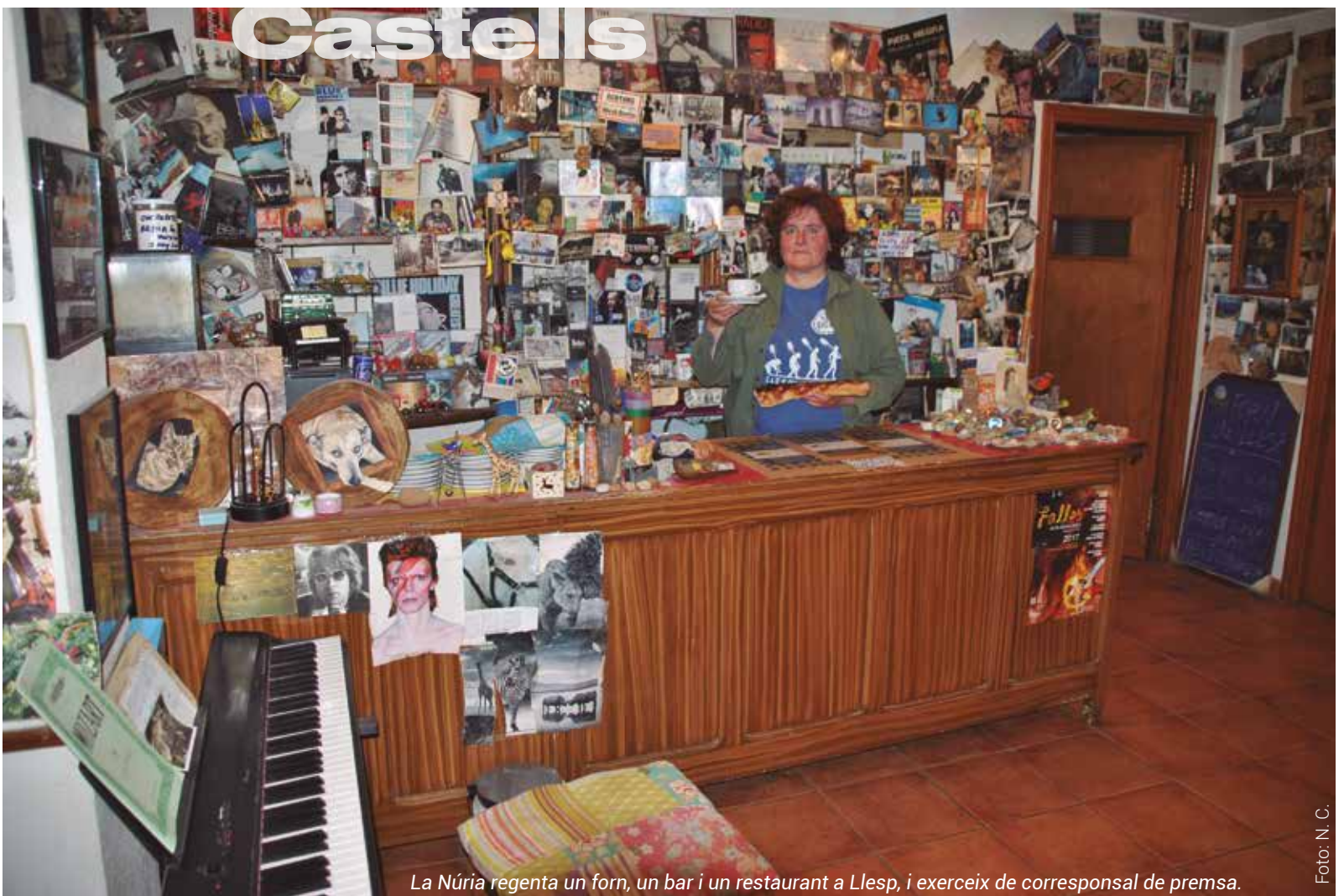
va revolucionar el turisme a la comarca: les esglésies romàniques de Boí van ser declarades Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO l'any 2000.

L'activitat econòmica de la zona va rebre una forta embranzida. Núria Castells, hostalera de Llesp des de fa gairebé trenta anys, assegura que l'acreditació de Boí va ser el segon motor de progrés per a la vall, després de l'obertura de l'estació d'esquí de Boí i Taüll. Inaugurada l'any 1987, aquella fita va canviar la fesomia de la comarca, fins llavors una regió molt rural i amb escasses alternatives econòmiques a la ramaderia. La neu i l'art van obrar el miracle del qual encara es beneficien molts negocis avui. Castells és la responsable d'un forn, d'un bar i d'un petit restaurant a la vila, on viuen una setantena de persones. Des de Llesp es veuen passar els turistes que pugen a les pistes durant l'hivern i a visitar el romànic tot l'any. Els viatgers que busquen esquí són de Barcelona, Tarragona i Lleida, i els que cerquen esglésies, japonesos. Tots fan la peregrinació turística i molts d'ells s'aturen als negocis de Castells, que ofereix

Núria

Foto: N. C.

Castells

La Núria regenta un forn, un bar i un restaurant a Llesp, i exerceix de corresponsal de premsa.

Foto: N. C.

“Abans feien parada les famílies, i en els darrers anys són les parelles sense fills les que ho fan”, explica Palà.

fonamentalment viandes tradicionals, les que tenen més requesta; escudella, guisats, carn a la brasa i flams i cremes no fallen mai. I la gent repeteix fins al punt que l'hostalera ha fet amistat amb molts d'ells: “Hi ha un turista fidel que no ha deixat de venir d'ençà que va descobrir l'Alta Ribagorça. Aquí hi ha actualment molta varietat d'activitats”, explica. Castells treu a col·lació en aquest punt la tercera joia de la corona ribagorçana: el Parc Nacional d'Aigüestortes i l'Estany de Sant Maurici. Les noves certificacions obtingudes en els darrers anys han provocat una “revifalla” turística fins a completar un 2023 de rècord amb més de 600.000 visitants. Els israelians, els holandesos i els belgues tenen predilecció per aquesta extensió natural. També els francesos, que amplien els seus interessos a la pesca als rius de la comarca: “El turisme de riu està tornant a remuntar”, diu la fornera, convertida en experta en gustos i inclinacions dels turistes. Tres dècades a peu de negoci li han donat la possibilitat de traçar un fris de la història del turisme a la zona i concretar quines són les modes que cauen i les que s'elevan.

Una que ha adquirit molta notorietat darrerament ha estat les Falles del Pirineu, declarades Patrimoni Immaterial per la UNESCO l'any 2015: “Aquells anys van ser un boom. La gent va descobrir les Falles i va omplir la comarca”, recorda Castells, que també posa l'accent en el turisme de nova fornada, que es consolida amb les autocaravanes. Els ajuntaments han hagut de fer front a la irrupció d'aquesta nova manera de fer turisme creant espais per a l'aparcament d'aquests vehicles. “Molts negocis piquem del turista tot l'any, i és important aquesta desestacionalització, perquè ens permet mantenir-nos durant els dotze mesos”, comenta just abans d'atendre una parella de turistes que pregunten sobre el balneari de Caldes de Boí, la primera infraestructura turística de la comarca i que ha iniciat la temporada aquest mes de maig. Potser al seu poble faran parada i fonda, com passa ben sovint a Ponts, a la coneguda zona noguerenca del Segre Mitjà.

Palà forma part de la tercera generació familiar del restaurant Cal Xalet de Ponts.

El cuiner Francesc Palà en veu passar molts, de viatgers, des del seu restaurant, Cal Xalet, a peu de carretera de la localitat. Ell forma part de la tercera generació familiar que treballa entre fogons i coberts, i explica com és de diferent l'actual sector turístic de quan els seus padrins estaven al capdavant del negoci: “Abans feien parada les famílies, i en els darrers anys són les parelles sense fills les que ho fan”, apunta. Assegura que el turisme li arrodoneix la feina gairebé en totes les èpoques de l'any. Els viatgers que van a buscar bolets per la tardor, a esquiar a l'hivern, a fer senderisme a la primavera i a escalar durant els mesos estivals li donen feina i li permeten complementar la carta del seu restaurant amb les menges típiques: “Els clients de la nostra zona opten més per la carta, on hi ha plats més elaborats i atrevits, però el turista demana plats d'aquí. I els hi fem”, diu. Els qui venen demanen molt fricandó

o caragols, sobretot, els del País Valencià i de Madrid. Arriben, mengen i reprenen la marxa. I el cuiner pontsicà signa aquesta realitat. I que duri.

Aquesta realitat també es vol perenne al Montsec. Concretament a Àger, on hi ha gent que es guanya la vida amb el cel. Xavier Zabau és un d'ells; instructor de vols en parapent des de fa vuit anys, explica que la seva feina la sustenta el turisme català, de Barcelona i Girona, sobretot, que omple la Noguera Alta per viure experiències des de tres elements de la natura: la terra, amb el senderisme i les excursions; l'aire, amb el parapent; i l'aigua, amb els caiacs pel congost de Mont-rebei: “El turista té una enorme oferta d'activitats a la natura en aquesta petita zona de la Noguera. Costa de trobar aquesta concentració”, diu Zabau. L'expert en vols treballa de març a octubre i pot arribar a fer sis trajectes en els

Xavier Zabau

*Zabau proposa viure experiències des de la terra,
amb el senderisme; l'aire, amb el parapent;
i l'aigua, amb els caiacs pel congost de Mont-rebei.*

Foto: X. Z.

Foto: Oli Cometes

Neus Costa gestiona una finca i un petit molí a les Garrigues on produeix un oli biodinàmic de gran qualitat.

dies bons, una realitat que s'ha estrocat darrerament per la sequera al congost. La manca d'aigua afecta l'activitat al cel. Sembla una paradoxa, però és real: "La gent vol completar l'activitat principal amb una de secundària, i si ha vingut a fer parapent, ho aprofita i també practica caiac. La sequera del congost l'hem notat, però sembla que la situació remunta a poc a poc", apunta. Zabau es promociona a les xarxes socials, si bé alerta del problema que poden comportar els pisos turístics i els seus preus elevats, que poden alterar l'ecosistema d'habitatges dels municipis.

Aquest avís el comparteix Jaume Marvà, un exbanquer balaguerí que va fer un tomb copernicà a la seva vida quan va abandonar les corbates, els caixers i les hipoteques per dedicar-se al negoci del turisme. Gestiona dos hostals turístics a la seva ciutat, és guia en moltes localitats i és el responsable turístic d'Agramunt, a l'Urgell. Prenent el fil del parapentista, Marvà considera que cal vigilar amb els efectes negatius que pot comportar la massificació del turisme,

ahora que apunta a un esgotament dels indrets que històricament s'han vinculat a aquest sector: "La gent busca ara nous paratges i les terres de Lleida poden aprofitar aquest nou context", diu. Considera que hi ha una gran finestra d'oportunitat per als municipis que fins ara no havien explotat el seu patrimoni, i indica que és possible fer-ho sempre que el relat turístic tingui coherència amb la realitat de la nostra terra. D'aquesta manera es podrà atreure el visitant, i els negocis i els comerços tindran segura aquesta via de riquesa.

De visitants també n'atreu, i molts, l'empresa Oli Cometes, de Cervià de les Garrigues. La seva responsable, Neus Costa, treballa en dues línies: la producció de l'oli amb el petit molí de la finca i l'oleoturisme, una via de negoci que va impulsar fa dos anys i que ha aconseguit generar moviment turístic a la zona: "Ens arriba gent de Barcelona i també de diversos països europeus, sobretot alemanys", assegura. N'hi ha que hi van per fer la visita convencional i n'hi ha que s'hi acosten amb l'interès de conèixer

de primera mà com es fa l'oli biodinàmic, un procés que es desenvolupa en aquesta empresa garriguenca i que compta amb l'aval del segell internacional Demeter: "Els turistes poden veure com collim, i això és important perquè d'aquesta manera estem fent cultura de l'oli", diu Costa, que recorda que en l'oferta turística de la seva empresa també s'hi inclouen esmorzars de pagès i aperitius abans i després de fer el recorregut turístic. El volum de visitants ha anat creixent en els darrers mesos, un fet que genera riquesa per a la resta de la comarca. Molts visitants que arriben a Oli Cometes completen la jornada en altres municipis com les Borges, l'Albi o la Pobla de Cérvoles. Acollir el turista i recomanar-li altres indrets dels encontorns és una de les claus de la riquesa del sector.

Neus Costa

L'oferta turística que proposa Neus Costa inclou el recorregut per la finca, esmorzars de pagès i aperitius.

Foto: Santi Iglesias

Jaume Marvà

Marvà va fer un tomb copernicà a la seva vida quan va abandonar el món de la banca per dedicar-se al negoci del turisme.

Foto: Santi Iglesias

Foto: Santi Iglesias

Foto: Anna Tur

Foto: Santi Iglesias

Foto: Oli Cometes

Foto: N.C.

Foto: Mrc Santaauliària

Foto: Santi Iglesias

Foto: X.Z.

EL VALOR COTIDIANO DEL TURISMO LERIDANO

La llegada de visitantes al Pirineo y la plana de Lleida supone ya el 12% del PIB del territorio y ha beneficiado a numerosas profesiones. Fulgencio Dedieu ha llevado en su taxi a miles de pasajeros durante los 45 años que ha ejercido este oficio en la Val d'Aran. Últimamente los trayectos turísticos ocupan un 70% de su actividad profesional durante el año. En Ossera (Alt Urgell), Quim Mas es el dueño de Cal Casal, un negocio de mermeladas que atrae un buen número de visitantes a este pequeño núcleo del municipio de La Vansa i Fórnols. En el valle se están creando nuevas rutas y caminos para captar a un público senderista, una oportunidad para combatir el despoblamiento rural. En el Solsonès, la Carral es una de las casas de convivencia más populares de Cataluña y un catalizador turístico de la comarca, que abre la puerta a largas estancias familiares. La declaración de las iglesias de la Vall de Boí como Patrimonio de la Humanidad por la UNESCO en 2000 revolucionó el turismo en la Alta Ribagorça, tras la apertura de la estación de esquí de Boí Taüll. Por su parte, el Parque Nacional de Aigüestortes i Estany de Sant Maurici batió en 2023 su récord de afluencia turística con 600.000 visitantes. En el Montsec y el valle de Àger hay quien se gana la vida con el cielo, como instructores de vuelo en parapente; con la tierra, mediante el senderismo y excursiones, y con el agua, con los kayaks por el desfiladero de Mont-rebei.

THE IMPACT OF TOURISM ON EVERYDAY LIFE IN LLEIDA

Tourism on the plain of Lleida and the Pyrenees accounts for 12% of the region's GDP and has benefited many professional sectors. Fulgencio Dedieu has carried thousands of passengers in the 45 years he has been driving his taxi in Val d'Aran. In recent years tourist traffic has come to account for 70% of his work. In Ossera (L'Alt Urgell), Quim Mas is the owner of Cal Casal, a jam making business that attracts a good number of visitors to this little village in the municipality of La Vansa i Fórnols. In the valley, new trails are being created to attract walkers and combat rural depopulation. In El Solsonès, La Carral is one of the most popular children's camp houses in Catalonia and a catalyst for tourism in the county, opening the door to long stays by families. After the ski resort at Boí Taüll had been opened, the designation of the Romanesque churches in the Vall de Boí as a UNESCO World Heritage site in 2000 revolutionised tourism in L'Alta Ribagorça. In 2023, Aigüestortes i Estany de Sant Maurici National Park set a new record for tourism, with 600,000 visitors. In Montsec and the Àger Valley, some look to the sky to earn a living, working as paragliding instructors, while others turn to the land, organising hiking trips and excursions, or the water, taking visitors kayaking through the Mont-rebei gorge.

LA VALEUR QUOTIDIENNE DU TOURISME À LLEIDA

L'arrivée de visiteurs dans les Pyrénées et la plaine de Lleida représente aujourd'hui 12 % du PIB du territoire et a profité à de nombreuses professions. Fulgencio Dedieu a conduit des milliers de passagers dans son taxi au cours des 45 années où il a travaillé dans le Val d'Aran. Ces dernières années, les voyages touristiques représentent 70 % de son activité professionnelle au cours de l'année. À Ossera (L'Alt Urgell), Quim Mas est le propriétaire de Cal Casal, un commerce de confitures qui attire un grand nombre de visiteurs dans ce petit village de la municipalité de La Vansa i Fórnols. De nouveaux itinéraires et sentiers sont créés dans la vallée pour attirer un public de randonneurs, ce qui permet de lutter contre l'exode rural. Dans la région d'El Solsonès, la Carral est l'une des maisons conviviales les plus populaires de Catalogne et un catalyseur du tourisme dans la région, ouvrant la porte à de longs séjours en famille. L'inscription des églises de la Vall de Boí au patrimoine mondial de l'UNESCO en 2000 a révolutionné le tourisme dans L'Alta Ribagorça, suite à l'ouverture de la station de ski de Boí Taüll. De son côté, le parc national d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici a battu son record de fréquentation en 2023 avec 600 000 visiteurs. Dans le massif montagneux du Montsec et dans la vallée d'Àger, certains gagnent leur vie grâce au ciel, en tant que moniteurs de parapente ; à la terre, via les randonnées et les excursions, et à l'eau, avec les kayaks de la gorge de Mont-Rebei.

ERA VALOR QUOTIDIANA DETH TORISME DE LHÈIDA

Era arribada de visitaires ath Pirenèu e ara plana de Lhèida supause ja 12% deth PIB deth territòri e a beneficiat a nombroses professions. Fulgencio Dedieu a amiat en sòn taxi a milenats de passatgèrs pendent es 45 ans qu'a exercit aguest mestier ena Val d'Aran. Darrèrament es trajèctes toristics ocupen eth 70% dera sua activitat professionau pendent er an. En Ossera (Naut Urgelh), Quim Mas ei eth propietari de Cal Casal, un negòci de mermelades qu'atrè un bon nombre de visitaires ad aguest petit nuclèu deth municipi dera Vansa i Fórnols. Ena val se son a crear naues rotes e camins entà atrèir un public de camins de corsiera, ua escadença entà combàter eth despoblament rura. En Solsonés, La Carral ei ua des cases de convivècia mès populars de Catalonha e un catalizador toristic dera comarca, que daurís era pòrta a longui sejours familhaus. Era declaracion des glèises dera Vall de Boí coma Patrimòni dera Umanitat pera UNESCO en 2000 revolucionèc eth torisme ena Nauta Ribagòrça, dempús dera dubertura dera estacion d'esquí de Boí Taüll. De sòn costat, eth Parc Nacionau d'Aigüestòrtès e Estanh de Sant Maurici batec en 2023 eth sòn recòrd d'afluència toristica damb 600.000 visitaires. En Montsec e era val d'Àger i a aqueri que se guanhe era vida damb eth cèu, coma instructors de vòl en parapent; damb era tèrra, mejançant eth es rotes de corsiera e excursions, e damb era aigua, damb es kayaks peth carís de Mont-rebei.

ESTANYS del PIRINEU: miralls del firmament i les muntanyes

Foto: Roger Rovira

L'estany Llong, al Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, a 2.000 m d'altitud, en un paratge de gran bellesa.

Natura emmirallada

De la Ribagorça a la Cerdanya, anem a trobar les concentracions d'aigua entre muntanyes, i amb elles, farem també el nostre viatge interior

Text: Carme Escales
Fotos: diversos autors

La llum i els colors que varen fer aterrar somnis i melangies del poeta Màrius Torres en el seu poema "Camí de Sant Maurici" ens avancen sensacions que viurem en una de les més singulars i espectaculars descobertes del nostre passeig pel Pirineu: els seus estanys. En el seu apropament al de Sant Maurici, el poeta escriu:

"...Vaig trobar que l'aigua de l'estany reflectia altíssim, sobre totes les clarors de l'espai, un color canviant i ple de melangia, com els ulls que el meu cor somnia cada dia, però no troba mai."

Anem a trobar, doncs, a les valls dels cims, ben amunt o més avinents, aquests miralls entre muntanyes que motiven una excursió, una parada per contemplar el paisatge que les aigües amplifiquen i amanseixen. La natura més agresta i més llunyana hi reposa, i nosaltres, contemplant-la, també. Parlem d'estanys i no de llacs, perquè com ens explica en Josep Maria Rispa, tècnic i guia interpretador del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, fill de l'Alta Ribagorça que fa trenta-tres anys que treballa en l'únic parc nacional de Catalunya: "de llac, al Pirineu no n'hi ha cap. Potser sí que n'hi ha algun als Alps, però no aquí. Per grans que ens semblin, tot el

Al Pallars Sobirà, sota el pic del mateix nom, l'estany Baborte.

Foto: Roger Rovira

Vista zenital de l'estany de Basturs, al Pallars Jussà, d'origen càrstic.

Foto: Roger Rovira

que tenim aquí són estanys". Segons la dimensió, això sí, precisa Rispa, "pot variar l'expressió d'estany a estanyet, estanyol o estanyola".

Estany és el topònim de la terra, el nom que els pallaresos, ribagorçans i aranesos —allà en diuen *estanhs*— han donat sempre a les concentracions d'aigua més grans o més petites als Pirineus. Referir-nos-hi, doncs, com a estanys és respectar el territori, la gent del país que sempre les ha anomenat així, la seva història i una manera de viure i referir-se als seus espais. És el mateix respecte que tindrem acostant-nos a aquests estanys pirinencs amb la calma i el silenci que s'espera de qui estima la natura.

I, així, fent més ric, variat i respectuós el llenguatge, Rispa aprofita per explicar-nos l'origen dels estanys, que pot ser glacial o càrstic. La majoria dels que hi ha al Pirineu són d'origen glacial. Es van formar quan, a l'època del quaternari, les glaceres que van cobrir els Pirineus fa més de 12.000 anys

van erosionar i es va produir el seu desglaç. L'aigua resultant, allà on la roca era més tova, va anar fent-se un lloc, amb la qual cosa es van dipositar grans quantitats d'aigua sobre ondulacions en forma de cubetes a la superfície que, a partir d'aleshores, es regeneren amb l'aigua dels rierols de capçaleres elevades i les neus hivernals un cop tiren avall desfetes per l'augment de la temperatura.

L'origen càrstic, en canvi, dona lloc als estanys que es nodreixen d'aigües subterrànies, les quals es filtren des de venes internes de la terra i afloren cap a la superfície, de manera que creen acumulacions en les valls de terreny més tou. Els estanys d'origen càrstic són menys freqüents. A Catalunya n'hi ha tres: el de Banyoles, al Pla de l'Estany; els de Basturs, al Pallars Jussà, i el de Montcortès, al Pallars Sobirà, que és una de les nostres destinacions en aquesta proposta de descoberta del Pirineu de Lleida, d'estany en estany.

Foto: Lluís Beulas

Lluís Beulas ha recorregut tots els estanys del Pirineu de Lleida; els estanys Tort i Negre, al fons, una quarantena de vegades.

Mil estanys pirinencs

A tota la serralada pirinenca es comptabilitzen un miler d'estanys, una tercera part dels quals, pràcticament, els trobem al Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici i a la seva àrea d'influència.

Mirall d'estels, de núvols i cims que s'alcen a prop d'ell, un estany és un bon lloc d'arribada, una excusa per seure i deixar lliure la mirada, en un recés de serenor, d'observació de la vida que es respira, de la que es veu i de la que s'intueix, a la superfície i sota l'aigua. Els estanys són un preuat hàbitat de peixos i microorganismes. Per això un dels grans problemes als quals s'enfronten els estanys és el desafiament de qui s'hi vol banyar, una activitat no permesa. Tal com explica en Josep Maria Rispa, "l'estany és un ecosistema molt fràgil, on viuen peixos, amfibis, invertebrats, plantes submergides i surant". Hi podem veure gripaus, tritons, granotes, puces d'aigua, i hi ha molta més vida que no es veu a simple vista, i que amb el bany, sobretot per les cremes, olis o perfums que acostumem a portar sobre la pell

a l'estiu, per protegir-la del sol, per exemple, es veu afectada perquè es malmet el pH habitual de l'aigua de l'estany i, per tant, de l'hàbitat de tota aquesta vida que conté.

Dels estanys, doncs, en gaudirem contemplant-los, contagiant-nos de la seva serenor o, com suggereix també el guia interpretador d'Aigüestortes, "dibuixant-los, fotografiant-los o fent un pícnic a la seva vora, amb aquella calma que et faci feliç".

Amb l'esperit pedagògic del guia sobre com adreçar-nos amb respecte als estanys comencem el nostre passeig. Ho fem a poc més de 1.900 metres d'altitud, envoltats de boscos de pi negre i d'un preciós paisatge de muntanya. Som en aquest paradís d'estanys que concentra el Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici. Més de dos-cents estanys al parc i voltants esquitxen la cartografia de blaus que van del quasi negre fins al verd transparent. I al més emblemàtic de tots, el que dona nom al parc, fem la nostra primera parada.

L'estany de Sant Maurici és el llac més gran del parc, i probablement la seva imatge més coneguda, al peu del cim de la muntanya

dels Encantats, que, segons el moment i la llum del dia, podem veure reflectida a les seves aigües. Hi podem arribar més còmodament si utilitzem el servei de taxi del parc des del poble d'Espot, on hi ha un dels dos accessos principals a l'espai natural, al Pallars Sobirà. A Espot trobarem la Casa del Parc, on ens informaran de les excursions possibles i ens facilitaran mapes per seguir-les, tot i que dins del parc tots els itineraris estan molt ben senyalitzats. També és el moment de preguntar per l'estat del terreny, si pot haver-hi neu o si es preveu mal temps.

Els taxis des d'Espot porten directament a l'estany de Sant Maurici; per tant, és el primer regal per als qui no es volen cansar. Si no, podem deixar el cotxe particular a l'aparcament de Prat de Pierró, a la sortida d'Espot seguint les indicacions cap al Parc Nacional, i començarem a caminar. La primera part és molt agradable, perquè travessa un bosquet i ens duu a caminar enmig dels arbres, amb el riu Escrita al costat. Són uns quatre quilòmetres de sender fins al nostre primer estany, i es poden recórrer en una horeta llarga, anant tranquil·lament i gaudint del paisatge.

En arribar, ens prenem el temps que desitgem per gaudir de l'espectacularitat natural de l'entorn i del reflex de les muntanyes sobre les aigües de l'estany de Sant Maurici. Som a 1.910 metres d'altitud i veiem al fons la característica silueta de les muntanyes amb els dos pics Encantats, que assoleixen una mica més de 2.700 metres d'altitud cadascun.

L'estany de Sant Maurici és el punt de partida de moltes excursions. La més immediata és la que fa la volta al mateix estany. Molt a prop veurem el refugi Mallafré, una caseta que la companyia Endesa va cedir a la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC) i que, des de l'any 1975, es gestiona com a refugi guardat. La ruta de gran recorregut GR 11, que travessa tot el Pirineu pel vessant sud, i la travessa Carros de Foc, que uneix tots els refugis del Parc Nacional, passen per aquest refugi que ens pot anar molt bé per fer un àpat, prendre un refrigeri o fins i tot passar-hi la nit si volem gaudir més de la nostra experiència al costat de l'estany de Sant Maurici.

L'aigua, el llenguatge del Parc

Els més de dos-cents estanys del Parc Nacional amenitzen les excursions, esquitxant de frescor el terreny. L'aigua és el llenguatge d'aquest espai natural, amb rius, rierols, barrancs i estanys. Anem cap a on anem, algun en trobarem. Des de la riba dreta de l'estany de Sant Maurici, un sender s'enfila cap al salt de Ratera i una mica més amunt trobem l'estany del mateix nom. Des d'aquest punt, segons el camí que triem, podem arribar al refugi d'Amitges o bé anar cap al Mirador de l'Estany, des d'on podrem admirar Sant Maurici i els Encantats. És un bon lloc per adonar-nos de l'aportació dels estanys al paisatge. Són miralls i són ulls, són font de vida a les petites o grans valls entre les altes muntanyes de la nostra geografia.

Una mica més ambiciosa és l'excursió que porta des de l'estany de Sant Maurici fins a l'estany Llong. Són una mica més de dues

hores de camí, però passarem pel Mirador de l'Estany i pel Portarró d'Espot. Aquest és el port on conflueixen els dos grans vessants que configuren i donen nom al parc, el del cantó d'Aigüestortes a una banda i el de Sant Maurici a l'altra. La vista és espectacular.

Des del Mirador del Portarró, després d'una horeta de camí arribem a un altre dels estanys més bonics, al qual s'accedeix gràcies a una agradable caminada: l'estany Llong. Hi podem anar també des del poble de Boí, deixant el cotxe a l'aparcament de la Palanca de la Molina. Són tres hores a peu, però pot ser més assumible si fem ús del servei de taxi tot terreny des de Boí, que ens pot deixar a la zona del Planell d'Aigüestortes, i, des d'allà, ja només ens queda una vintena de minutets caminant fins a l'estany Llong i el refugi que, amb el mateix nom, hi ha a tocar.

Foto: Roger Rovira

El mític estany de Sant Maurici, que dona nom al Parc, amb els majestuosos Encantats al fons.

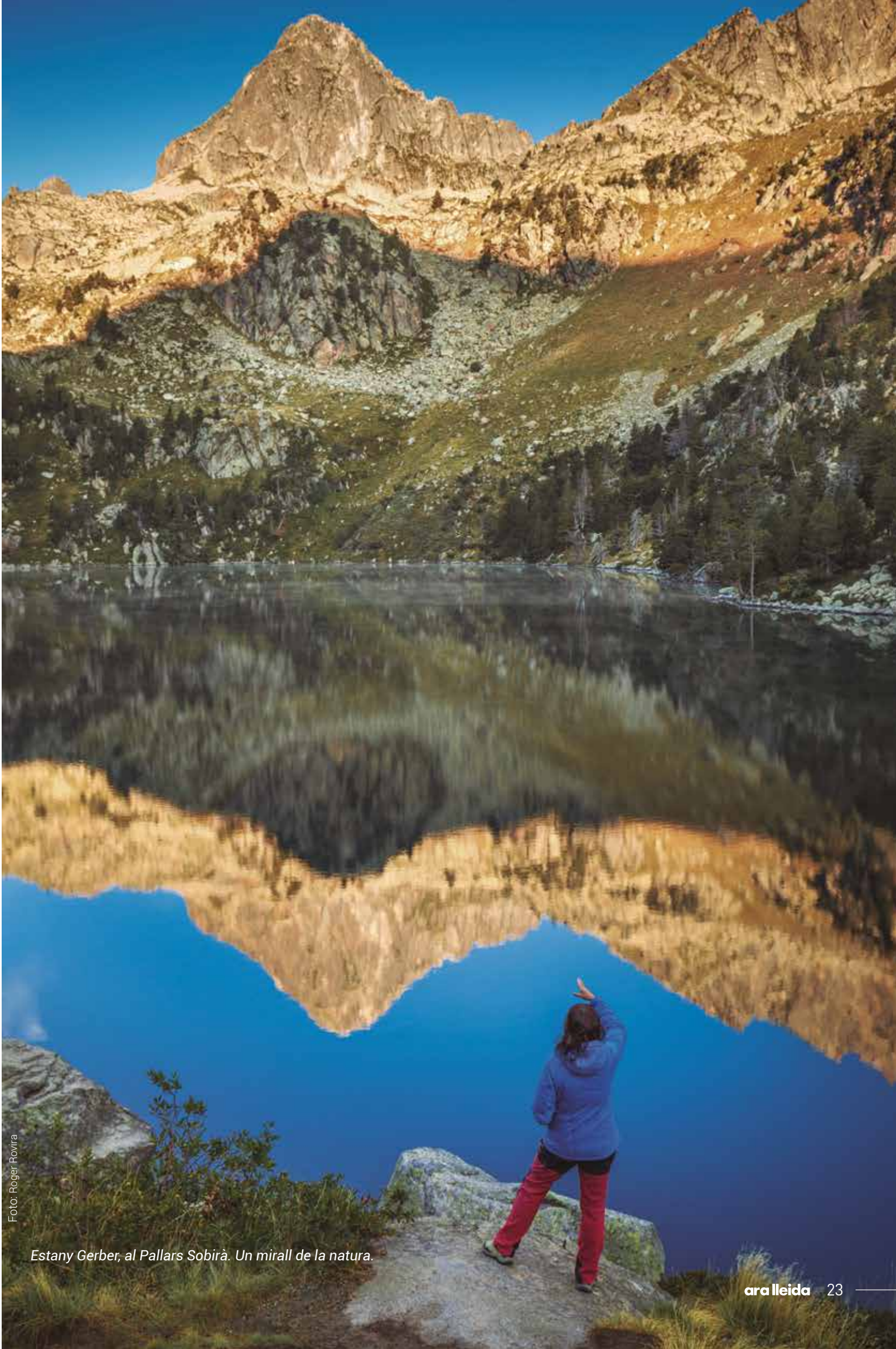

Foto: Roger Rovira

Estany Gerber, al Pallars Sobirà. Un mirall de la natura.

Foto: Roger Rovira

Imatge de l'estany Negre, a la Vall de Boí, des del refugi Ventosa i Calvell.

Refugis i estanys ens ofereixen la possibilitat d'aprofitar més i millor el temps entre muntanyes. És el cas de l'estany Gerber, al qual accedim després de deixar el vehicle a l'aparcament de Gerber-la Peüllla a la Bonaigua, i al costat de l'aigua hi ha un refugi propietat de la Unió Excursionista de Catalunya. El camí, d'entre quatre i cinc hores, passa per llocs de paisatge preciós a l'àrea perifèrica del Parc Nacional. També en aquesta àrea, ja en plena Val d'Aran, tenim un estany preciós, l'Estany des Trueites, que mostra una varietat de blaus a les seves aigües, depenent de la llum del dia. Hi arribem des de Pònt d'Arròs o Bagergue, per una pista per a vehicles tot terreny fins al coll de Varradòs. Des d'allà, el camí fins a l'estany està senyalitzat i és un itinerari fàcil amb un paisatge encisador.

A la Vall Peguera, dins del parc i al terme municipal d'Espot, tenim el refugi Josep Maria Blanc. Hi arribem després de tres hores a peu, a un ritme tranquil si no estem

gaire entrenats, una bona caminada que ens durà a gaudir de dos altres estanys, el Tort de Peguera i el Negre de Peguera. Són a cinc minuts l'un de l'altre, i una fita molt habitual per a en Lluís Beulas, un veí del Maresme que va descobrir les valls del Parc Nacional des d'Espot i se'n va enamorar. "Als estanys Tort i Negre hi dec haver pujat unes quaranta vegades", diu. "M'encanta anar-hi i, des d'allà, contemplar les muntanyes. Seus allà, beus aigua, esmorzes, dines o berenes i mires el paisatge. La vista és preciosa, a mi se'm fa inoblidable. Sembla mentida que tan amunt hagis de trobar aquests estanys", expressa l'excursionista, recordant que hi va pujar per primer cop amb divuit anys i cada any hi torna, també ara que està jubilat. "El refugi Josep Maria Blanc està tot renovat, ara és com una mena d'hotelet, mentre que abans era més aviat una barraca; avui està molt bé, és un bon lloc per quedar-te a dinar o pernoctar, sempre que facis abans la reserva."

Beulas ha seguit tots els estanys del parc i la seva àrea d'influència. Els que configuren el circ de Colomers i el circ de Saboredo els troba preciosos. "Requereixen excursions llargues, però no difícils, i un cop hi ets, val molt la pena per poder gaudir del panorama", diu.

Per això afegeix: "Si he de recomanar alguna sortida, és la d'arribar al port de Ratera, perquè des d'allà es veuen una vintena d'estanys. A l'esquerra, es poden veure els de Colomers, i a la dreta, els de Saboredo". Si es fa llarga l'excursió —unes quatre hores d'anada des d'Espot fins al Port de Ratera—, es pot reservar lloc per dormir al refugi d'Amitges, que és ben a prop. Es pot fer tot l'any, sempre que ens assegurem que no hi ha d'haver tempestes de neu, aigua o vent, però a la tardor el paisatge és molt més bucòlic. L'itinerari està molt ben senyalitzat i veurem que els estanys comparteixen el seu nom amb els refugis que tenen a tocar.

Els estanys de Colomers. A sota, l'isard i la marmota, dues espècies que és fàcil trobar per aquestes contrades.

La perdiu blanca, el trençalòs i l'isard tenen en aquestes altures el seu hàbitat natural. També les marmotes, i potser veurem algun exemplar de tota aquesta fauna en les nostres excursions, enmig de boscos de pi negre, al costat de rierols, salts d'aigua i, més amunt, petites glaceres.

Cal tenir en compte que no a tots els racons d'aquests recorreguts que ens porten al costat dels estanys tindrem cobertura de telèfon. Això també ens ajudarà a desconnectar i a saber gaudir millor de les meravelles que tenim al davant.

Des de Boí, hi ha una altra excursió que ens duu als estanys Gémena. Sortim de l'aparcament de Toirigo, passat el poble i el balneari de Caldes de Boí. Des d'allà, el camí cap als estanys està ben marcat i en unes tres hores hi podem ser, però el desnivell és important i, per tant, s'ha d'estar entrenat per fer bé aquesta excursió. Trobarem primer l'estany Gémena de Baix,

Foto: Roger Rovira

Foto: Roger Rovira

i després el de Dalt. Són pràcticament idèntics; de fet, el seu nom, Gémena, vol dir bessons. Per arribar-hi, passarem pels Plans de Llubriqueto, una bonica vall marcada pel riu del mateix nom, on podem fer parada, perquè el desnivell fins als llacs és considerable. El marc paisatgístic on es troben aquests estanys és una alternança de prats i bosc de faig, boix i avet.

Una mica menys de dificultat hi ha a la batejada com la Ruta de la Marmota, que surt també des de la Vall de Boí, concretament de l'aparcament sota la presa de Cavallers. Són gairebé quatre

quilòmetres i mig, que ens duran a veure un altre estany Negre (per això al que és més a prop d'Espot se l'anomena estany Negre de Peguera). Aquest altre estany Negre és a 2.147 metres d'altitud i al seu costat hi trobem el refugi de Ventosa i Calvell.

I des d'aquest refugi fins al de Restanca, un recorregut que configura una altra de les etapes que van de refugi en refugi (Carros de Foc), passarem per l'estany de Monges, també al terme municipal de la Vall de Boí. El pic, o tuc, de Monges, que s'enfila sobre un dels costats de l'estany, fa frontera entre l'Alta Ribagorça i la Val d'Aran.

Foto: Carme Escalés

Montcortès, un altre dels estanys d'origen càrstic; un indret on el món s'atura.

Totes aquestes excursions es poden fer per lliure, seguint les indicacions que estan presents a tots els senders, però també hi ha l'opció de fer-se acompanyar per algun dels guies interpretadors del parc. Amb ells ens assegurem sempre de poder gaudir més de tot el que veiem i les sensacions que això ens desperta, sense gens de por de perdre'ns, tot i la gran cura de les senyalitzacions dins del parc. Però amb els guies formats en aquest espai de natura sublim, coneixem la flora i fauna de cada lloc, i aprenem sobre els ecosistemes del Pirineu i la importància de preservar-los.

Sortim de la concentració més gran d'estanys del Pirineu, al Parc Nacional, per conèixer-ne d'altres, a la Vall Fosca, al Pallars Sobirà i a la Cerdanya.

Els estanys de Colomina, Filià i Gento són els tres que trobem a la Vall Fosca, encara a l'àrea d'influència del Parc Nacional. A l'estany Gento, un dels accessos a l'espai natural, hi podem arribar molt còmodament amb el telefèric, si som al juliol, l'agost o el setembre. Si no, l'excursió a peu, d'una mica més d'una hora, la comencem a la presa de Sallente. El sender salva al principi bastant desnivell, però després segueix el pas de l'antic carrilet, la via verda. Aquest recorregut és part de la ruta circular que, sortint de Sallente, ens porta a veure

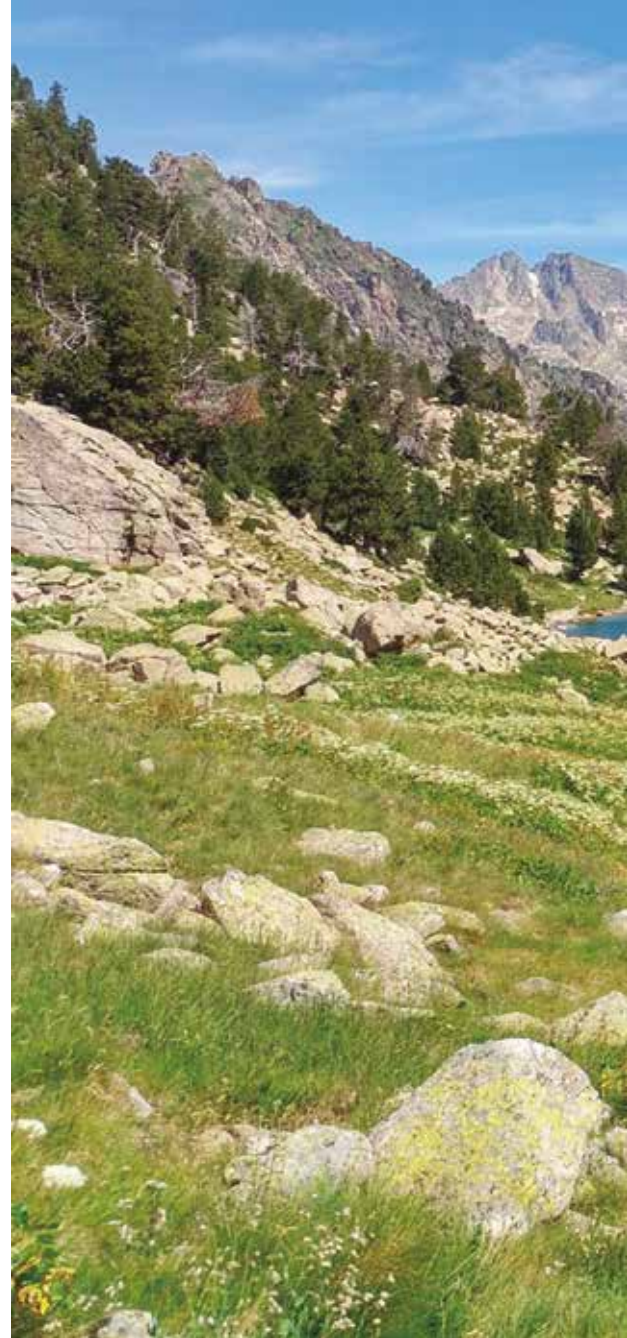
Foto: Roger Rovira

l'estany Gento, continuant una mica més l'estany Tort i el de Colomina, des d'on fem el tomb per un altre vessant i tanquem el cercle de l'excursió de tornada.

Abans de deixar el Pallars Jussà, descobrir l'estany de Filià ens deixarà un magnífic record de la Vall Fosca. Aquest estany es troba al mig de la vall del mateix nom, un racó preciós, tant com tot el paisatge pel qual anem avançant mentre hi arribem. Són uns deu quilòmetres des de la Central de Capdella i l'entorn de l'estany ens farà venir ganes de quedar-nos-hi a dinar o a berenar.

Montcortès, un petit paradís

Un bon llibre i una ampolla d'aigua poden fer meravellós un dia al costat d'un estany. Quan som al de Montcortès, el temps s'atura. Som en un petit paradís, una sensació que podem sentir a tots els altres estanys,

perquè les muntanyes, els boscos, la natura de l'entorn els protegeixen, i a nosaltres també, al voltant d'una aigua que reflecteix les carenes muntanyoses, el perfil dels núvols, fent de mirall del cel enmig del verd. Els estanys fan de la natura poesia.

A Montcortès hi arribem amb el vehicle propi, des del poble de Gerri de la Sal, al Pallars Sobirà, en poc més de mitja hora, o des de Senterada, a la Vall Fosca, en un quart d' hora. Seure vora l'estany és un regal d'energia carregada de llum. Els ulls gaudeixen tant com l'ànima d'un entorn fabulós. A més, Montcortès dona nom al "Cinquè Llac", una ruta circular de senderisme pels dos Pallars i l'Alta Ribagorça que transcorre per quatre estanys més: Sant Llorenç de Montgai, Camarasa, Cellers i Sant Antoni.

I seguint cap al nord de la comarca, anirem cap a la Vall de Cardós, on ens espera un dels estanys més grans i profunds del Pirineu: Certasca. A 2.240 metres d'altitud,

Foto: Carros de Foc

La travessa Carros de Foc transcorre per nombrosos estanys del Parc Nacional.

Foto: Francesc Tur

Estany Tort de Peguera, amb el refugi Josep Maria Blanc emmirallat a les aigües.

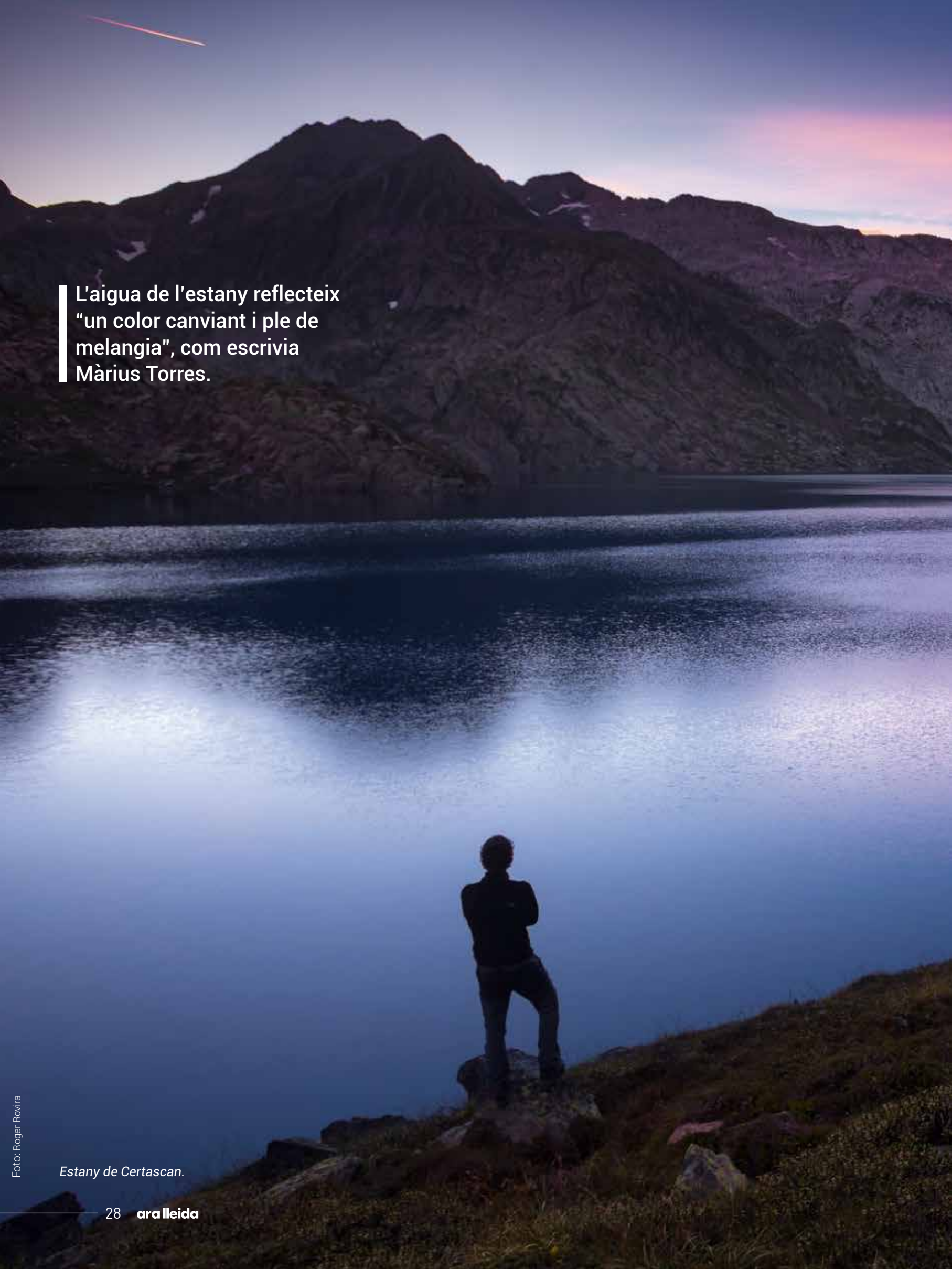
Foto: Roger Rovira

Estanys de Sotllo.

tornem a ser entre cims ben alts. Hi arribarem des de la seva presa de Montalto, més amunt del poble de Tavascan. És una excursió llarga, d'unes tres hores o més, segons el nostre entrenament, que podem fer amb un guia interpretador del Parc Natural de l'Alt Pirineu, que és, de fet, el territori on ens trobem. També és una bona opció quedar-nos a fer nit al refugi de Certascan, per tal de recuperar forces i tornar l'endemà.

També és dins del Parc Natural de l'Alt Pirineu tot l'entorn de la Pica d'Estats, el cim més alt de Catalunya, als peus del qual tenim un altre bonic estany: el de Sotllo. Hi accedim passat el poble d'Àreu, després de deixar el nostre vehicle a l'aparcament de la Molinassa, on des de fa uns anys cal pagar als mesos d'estiu, tot i que un preu simbòlic, però el gran accés a la Pica ho va requerir. L'aproximació al Sotllo ens duu per

un paisatge bonic, però és un trajecte llarg, cal estar ben preparat. També pot ser una bona idea pernoctar al refugi Vallferrera i sortir ben d'hora per aprofitar el dia, i fins i tot dormir en tenda a la vora de l'estany —només s'hi pot plantar entre les vuit del vespre i les vuit del matí, i una sola nit a la mateixa localització. Això culminaria l'experiència de sentir-nos al mig de la natura també en plena nit, amb l'oportunitat

A person is silhouetted against a large, calm lake at dusk. The person stands on a rocky outcrop in the foreground, looking out over the water. The lake's surface reflects the colorful sky, which transitions from a deep blue to a soft pink and orange near the horizon. In the background, dark, rugged mountains rise against the twilight sky. A single, bright red streak is visible in the upper left corner of the frame.

L'aigua de l'estany reflecteix
"un color canviant i ple de
melangia", com escrivia
Màrius Torres.

Estany de Certascan.

Foto: Roger Rovira

Foto: Turisme de la Cerdanya

Contemplant l'estany d'Airoto, al Pallars Sobirà. A la dreta, l'Estany de la Pera, a la Cerdanya.

de veure la lluna o els estels reflectits en la foscor de les aigües.

L'estany de Sotllo és una metàfora del camí com a destí. En un lloc que la majoria té com a pas cap al seu destí, fer el cim del pic català més alt, nosaltres fem d'aquest camí el destí per gaudir d'una vall entre muntanyes, amb l'estany de company. Des d'ell, abans de retornar al refugi, podem arribar-nos a l'estany de Baborte, sota el pic del mateix nom.

Abans de deixar el Pallars Sobirà, enfilem cap al nord fins al poble d'Isil, on comença una altra bonica excursió a l'estany d'Airoto. En el primer tram de l'itinerari vorejarem el riu Airoto. No és una ruta fàcil per a tothom, perquè fa força pujada, per això l'arribada a l'estany és un gran regal. Hi trobarem un petit refugi, una cabana de fusta triangular molt peculiar. A la vora d'aquest estany tornarem a sentir el benestar i la força de les muntanyes, el cel i l'aigua, cara a cara, i també una sensació d'aterrar en un altre planeta, lluny del soroll, dels vehicles, de les màquines, de la munió de gent i les presses.

Als estanys de la Pera, a la Cerdanya, culmina el nostre passeig d'estany en estany. Pertanyen al municipi de Lles, i més concretament a la pedania d'Arànsers. Des d'aquí podem anar en vehicle fins a l'estació d'esquí nòrdic d'Aransa, o bé amb el servei de taxis. A l'aparcament de l'estació s'inicia la caminada que, en unes dues hores i mitja, ens durà fins als estanys, el gran i el petit, i al refugi Estanys de la Pera (que són també protagonistes de la Ruta dels Estanys Amagats, travessia circular de cinc etapes entre l'Alta Cerdanya i la vall del Madriu, a Andorra).

En aquest indret de la Cerdanya posem punt final a l'experiència d'anar saltant, com una granota gegant, per la bellesa de les valls entre muntanyes que han guardat al llarg dels anys aigües que amenitzen excursions i han estat destinació i mirall d'emocions per a poetes com Màrius Torres i per als qui ens hi adrecem amb els ulls i l'esperit ben oberts.

Informació d'interès

[Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici](#)

parcsnaturals.gencat.cat/aiguestortes

[Patronat de la Vall de Boí](#)

vallboi.cat

[Refugis de la Federació Catalana d'Excursionisme](#)

feec.cat

[Carros de Foc](#)

carrosdefoc.com

[El Cinquè Llac](#)

elcinquellac.com

[Ruta dels Estanys Amagats](#)

rutadelsestanysamagats.com

[Aransa](#)

aransa.cat

ESTANQUES DEL PIRINEO: ESPEJOS DEL FIRMAMENTO Y LAS MONTAÑAS

De la Ribagorça a la Cerdanya, siguiendo la cordillera pirenaica, encontramos unos espejos de agua que amplifican y amansan el paisaje montañoso. Son los estanques del Pirineo, la mayoría de origen glaciar, formados en el cuaternario. Del millar que existen en toda la cordillera, aproximadamente un tercio se ubican en el Parque Nacional de Aigüestortes y su área de influencia. El estanque de Sant Maurici, al pie de la montaña de Els Encantats, es el mayor del parque y punto de partida de numerosas excursiones amenizadas por los más de doscientos lagos de este espacio natural. Cerca del puerto de la Bonaigua está el estanque Gerber, junto a un refugio de la Unió Excursionista de Catalunya. En el valle de Peguera encontramos los estanques Tort y Negre de Peguera. Desde Boí, una excursión lleva a los estanques Gémena. En la Vall Fosca se hallan los de Colomina, Filià y Estany Gento, este último accesible en teleférico los meses de verano. Desde Gerri de la Sal o Saboredo se llega al lago de Montcortès, de origen cárstico. En el valle de Cardós nos aguarda uno de los lagos más grandes y profundos del Pirineo, el de Certascan. También en el Parque Natural del Alto Pirineo, al pie de la Pica d'Estats, techo de Cataluña, se extiende el hermoso estanque de Sotllo. Desde Isil parte otra bonita excursión a los estanques de Aireto. Nuestro paseo lacustre culmina en los estanques de la Pera, en el municipio de Lles, ya en la Cerdanya.

PYRENEAN LAKES: MIRRORS OF THE HEAVENS AND THE MOUNTAINS

From La Ribagorça to La Cerdanya, the Pyrenees are dotted with watery mirrors that both amplify and tame the mountainous landscape. These Pyrenean lakes were mostly formed by glaciers in the Quaternary period. Approximately a third of the thousand lakes in the range are located in Aigüestortes i Estany de Sant Maurici National Park and its area of influence. Sant Maurici, at the foot of the Els Encantats mountain, is the largest lake in the park and the starting point for countless excursions whose highlights include the more than two hundred lakes in this natural space. Gerber Lake is found near the Bonaigua pass, near a refuge managed by the Unió Excursionista de Catalunya. Lakes Tort and Negre de Peguera are located in the Peguera Valley. The Gémena lakes can be visited on an excursion from Boí. The Fosca Valley is the site of lakes Colomina, Filià and Gento, the latter accessible by cable car in the summer months. From Gerri de la Sal or Saboredo, visitors can explore the karst landscape that forms Montcortès Lake. One of the largest and deepest lakes in the Pyrenees, Estany de Certascan, is located in the Cardós Valley. The stunning Sotllo Lake is also located in L'Alt Pirineu Natural Park, at the foot of the Pica d'Estats, Catalonia's highest mountain. Another lovely excursion, to the Aireto lakes, departs from Isil. Our lake tour ends at the La Pera lakes, in the municipality of Lles, in La Cerdanya.

LES LACS DES PYRÉNÉES : MIROIRS DU FIRMAMENT ET DES MONTAGNES

De La Ribagorça à La Cerdanya, en suivant la chaîne des Pyrénées, nous trouvons des miroirs d'eau qui amplifient et apprivoisent le paysage montagneux. Ce sont les lacs des Pyrénées, la plupart d'origine glaciaire, formés au Quaternaire. Sur les mille que compte l'ensemble de la chaîne montagneuse, environ un tiers se trouve dans le parc national d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici et dans sa zone d'influence. Le lac de Sant Maurici, au pied de la montagne Els Encantats, est le plus grand du parc et le point de départ de nombreuses excursions autour des plus de deux cents lacs de cet espace naturel. Près du col de La Bonaigua se trouve le lac Gerber, à côté d'un refuge de l'Unió Excursionista de Catalunya. Dans la vallée de Peguera se trouvent les lacs de Tort et de Negre de Peguera. Depuis Boí, une excursion mène aux lacs de Gémena. Dans la vallée Fosca se trouvent les lacs Colomina, Filià et Estany Gento, ce dernier étant accessible par téléphérique pendant les mois d'été. Depuis Gerri de la Sal ou Saboredo, vous atteignez le lac de Montcortès, d'origine karstique. L'un des lacs les plus grands et les plus profonds des Pyrénées, Certascan, vous attend dans la vallée de Cardós. Dans le parc naturel de L'Alt Pirineu, au pied de la Pica d'Estats, le plus haut sommet de Catalogne, se trouve également le magnifique lac de Sotllo. Depuis Isil, il y a une autre belle excursion vers les lacs d'Aireto. Votre promenade lacustre se termine aux lacs de la Pera, dans la commune de Lles, à La Cerdanya.

ESTANHS DETH PIRENÈU: MIRALHS DERA VÒUTA DETH CÈU E ES MONTANHES

Dera Ribagorça enquiara Cerdanha, en tot seguir era sarrada pirenenca, trobam uns miralhs d'aigua qu'amplifiquen e amansissen eth paisatge montanhut. Son es estanhs deth Pirenèu, era majoritat d'origina glaciària, formats en quaternari. Deth milenat qu'existissen en tota era sarrada, apuprètz un tèrç se placen en Parc Nacionau d'Aigüestortes e eth sòn airau d'influència. Er estanh de Sant Maurici, ath pè dera montanha des Encantats, ei eth mès gran deth parc e punt de gessuda de nombroses excursions alegrides pes mès de dus cents lacs d'aguest espaci naturau. Près deth pòrt dera Bonaigua ei er estanh de Gerber, ath costat d'un refugi dera Unió Excursionista de Catalunya. Ena val de Peguera trobam es estanhs Tòrt e Nere de Peguera. De Boí estant, ua excursion amie as estanhs Gémena. Ena Val Fòsca se tròben es de Colomina, Filià e Estanh Gento, aguest darrèr accessible en teleferic es mesi d'ostiu. De Gerri de la Sal o de Saboredo estant s'arribe ath lac de Montcortès, d'origina carstica. Ena val de Cardós mos demore un des lacs mès grani e prigonds deth Pirenèu, eth de Certascan. Tanben en Parc Naturau de Naut Pirenèu, ath pè dera Pica d'Estats, tet de Catalonha, s'esten eth polit estanh de Sotllo. D'Isil estant partís ua auta polida excursion as estanhs d'Aireto. Era nòsta passejada lacustra culmine enes estanhs de La Pera, en municipi de Lles, ja en Cerdanha.

Foto: Centre del Romànic

Visita guiada al Romànic de la Vall de Boí, concretament a Sant Climent de Taüll.

TERRES D'EXPERIÈNCIES

Lleida amb els cinc sentits

Text: Joaquim M. Pujals

Fotos: Diversos autors

El turista de la nostra dècada ha canviat de motivacions per viatjar. Ara cerca les vivències en lloc de col·leccionar visites sempre iguals a les destinacions. I si el que busca són experiències, les Terres i el Pirineu de Lleida n'ofereixen un ampli ventall: de l'exploració de la natura salvatge a la pràctica d'oficis tradicionals, del descobriment dels seus productes gastronòmics a l'observació de l'univers.

Els visitants d'avui no volen veure els indrets, transitar per la seva superfície; volen immersir-s'hi.

Les motivacions per emprendre viatges d'oci estan canviant. Els turistes del nostre temps busquen alguna cosa més que col·leccionar destinacions i completar en cada una el catàleg de visites a monuments, museus o espais naturals recomanats a les guies. La tendència ja apuntava abans, però s'ha consolidat els darrers anys amb el retorn de la plena llibertat per viatjar un cop deixada enrere la pandèmia.

Traslladant al turisme una nova manera d'entendre la vida, que s'imposa sobretot entre els menors de quaranta anys (que, segons algunes enquestes, prefereixen en més d'un 70% invertir els seus diners en vivències en lloc de possessions materials o consum de serveis), aquest nou tipus de visitant vol viure experiències en comptes d'acumular visites, explicacions i fotografies o compres als llocs als quals es desplaça.

Els darrers estudis a escala internacional sobre la matèria ho confirmen: des de

L'observació dels ocells a l'estany d'Ivars és un dels atractius de la Plana de Lleida.

finals de la dècada passada, però molt especialment des que van acabar els confinaments, el turisme actiu, de natura, de gastronomia i de benestar són els que han crescut més.

Els visitants d'avui no volen veure els indrets, transitar per la seva superfície; volen immersir-s'hi. Barrejar-se i interactuar amb la comunitat local, implicar-se en la seva cultura, o integrar-se amb tots els sentits en la natura. Aspiren a connectar emocionalment amb els indrets que exploren i viure experiències úniques que els facin sentir millor, tant a escala física com psicològica. Col·leccionar records i no *souvenirs*.

I si aquests són els objectius del viatge, el Pirineu i les Terres de Lleida reuneixen tots

els requisits. S'hi poden viure experiències de tota mena, des d'explorar entorns naturals inalterats i albirar la vida quotidiana de la seva rica fauna a descobrir els valors culturals del territori i experimentar els seus oficis tradicionals, conèixer d'on surten les seves joies gastronòmiques abans de degustar-les o endinsar-se en els misteris de l'Univers, entre moltes altres.

L'espectacle de la natura

Els qui vulguin contemplar (i també, inevitablement, escoltar) un dels espectacles més impressionants de la natura europea tenen una cita obligada a les muntanyes del Prepirineu de Lleida.

Cérvol a la Reserva Nacional de Boumort.

Mallerenga de bigotis.

De mitjan setembre a mitjan octubre, amb les primeres pluges, els cérvols comuns — els animals més grans que tenim a casa nostra— entren en zel i s'apleguen en grans ramats mixtos per reproduir-se.

Els mascles competeixen per arrebregar el màxim nombre de femelles, i una de les maneres és a través del bram. Qui més crida, guanya. Els seus crits, aspres i guturals, ressonen a les valls a l'alba i al capvespre mentre marquen incansablement el seu territori amb fluids corporals i controlen que ningú s'acosti a les seves conquestes. Si amb això no n'hi ha prou, els exemplars dominants caminen en paral·lel tot mesurant les seves forces, i de vegades acaben fent entrexocar les seves grans i ramificades cornamentes.

El millor lloc per assistir a la brama és la Reserva Nacional de Caça de Boumort, al Pallars Jussà, on hi ha una de les poblacions de cérvols més importants del país. El més recomanable és fer una visita guiada: a la natura mai està garantit veure el que es pretenia. Hi ha cinc empreses autoritzades, i recórrer als seus serveis aporta la seguretat de viure l'experiència en tota la seva plenitud sense molestar altres observadors ni interrompre els animals.

"És fonamental anar-hi les dates adients, a les hores oportunes i als llocs adequats, i dur prismàtics o telescopis", recorda Jordi Palau, director tècnic de la reserva. A més, d'aquesta manera es contribueix a l'economia local. I no només hi ha cérvols a Boumort. També es pot sentir la brama als

parcs naturals de l'Alt Pirineu (valls d'Àneu, Cardós i Siarb) i del Cadí-Moixeró, a la Val d'Aran i al Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici.

Baixant de la muntanya a la plana, un altre escenari magnífic per observar la fauna salvatge és l'estany d'Ivars Vila-sana, al Pla d'Urgell, el llac natural que té més superfície de Catalunya, feliçment recuperat a principis del nostre segle després d'haver estat dessecat deliberadament a mitjans de l'anterior per guanyar extensions de conreu.

Des que es va acabar d'omplir el 2009, s'ha convertit en la zona humida interior més important del país i en l'hàbitat de desenes d'espècies d'aus (se n'han observat més

Foto: Santi Iglesias

El Centre d'Interpretació de l'Or de Balaguer permet que ens convertim en buscadors d'or.

de 250, moltes de les quals migratòries). Diversos aguaitos permeten acostar-se als animals sense ser advertits. Contemplar l'anar i venir de les aus per terra, aire o aigua, admirar l'habilitat amb què pesquen, es pot fer per lliure o en una visita guiada, una opció que a més de ser econòmica fa molt més senzill localitzar les espècies que vulguem veure. I un cop l'any s'hi celebra el Dia de l'Estany d'Ivars Vila-sana, amb activitats per a tots els públics.

L'habitant més destacat d'aquest espai natural, però, no té plomes: és la llúdriga, que hi va tornar fa anys de manera natural. El que més hi abunda són les aus aquàtiques, com ara diversos tipus de gavines i ànecs, la fotja i la polla d'aigua, l'esplugabous, el berrat pescaire, el cabussó emplomallat, l'agró i el cames llargues. Sobre totes planeja majestuosa l'arpella. I és un dels pocs llocs del país on es pot trobar la mallerenga de bigotis (*Panurus biarmicus*), de la qual només hi ha 30-40 parelles a Catalunya (l'any 2008, dues). Peixos, amfibis i rèptils com la tortuga d'estany completen la fauna d'aquest paradís natural ressuscitat.

Algunes de les experiències que podem viure, tenen a veure amb els oficis ancestrals, que encara perduren en alguns indrets.

Oficis que sobreviuen

Un dels oficis tradicionals més vinculats amb la natura és el de pastor, i al Pirineu i les Terres de Lleida encara en queden un bon grapat, tot i que estan amenaçats per la manca de relleu generacional. Per retre homenatge a aquest ofici i donar-lo a conèixer es va crear l'Ecomuseu dels Pastors de la Vall d'Àssua a Llessui, al Pallars Sobirà. En col·laboració amb el proper Parc d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, l'únic parc nacional català, organitzen "Aviem lo bestiar!", una proposta que ofereix la possibilitat de fer de pastor per un dia.

Foto: Apifera

Enfundats en el vestit de protecció, els visitants coneixen de primera mà la tasca dels apicultors i com les abelles produeixen la mel a les arnes.

L'activitat consisteix a acompanyar i ajudar durant mitja jornada un dels ramaders del poble, duent a pasturar les ovelles per prats situats a més de 1.400 metres d'altitud. Mantenir-les agrupades, una cosa gairebé impossible sense l'ajut dels gossos, és tot un repte. La connexió del pastor amb els animals, els quals coneix un per un, ens deixarà bocabadats. La sortida permet aprendre les tècniques ancestrals de l'ofici i el vocabulari, i també conèixer les eines, els paisatges de la vall i les propietats de les plantes que hi creixen. En resum, permet experimentar en primera persona totes les vivències del pastor, menys la soledat.

Durant segles es va desenvolupar a la conca del Segre un ofici potencialment molt més lucratiu. Els romans ja explotaven l'or que arrossegava el riu, però hi va haver dues èpoques posteriors de gran activitat aurífera: l'andalusina (s.viii-xii) i els segles xvi-xvii. Tot això s'explica al Centre d'Interpretació de l'Or de Balaguer, la capital de la Noguera, una vila on la presència musulmana va deixar una forta empremta. No només s'hi pot descobrir la història: també et pots mullar les mans i provar sort en els tallers que s'organitzen. En els safarejos del centre, o a l'estiu directament al riu, s'hi pot practicar la tècnica de separar les palletes daurades diminutes de l'arena

amb un àbac, l'instrument tradicional. Els entesos pensen que la conca encara n'amaga 12 tones. I l'or que trobis te'l pots endur a casa!

Una altra matèria daurada valuosa és la que produeixen les abelles. Podem viure de primera mà la feina de l'apicultor a Castissent, al Pallars Jussà, a tocar del congost de Mont-rebei. Després d'una ruta en 4x4 pels voltants del poble coneixent les peculiaritats del territori, la fauna i la flora, toca enfundar-se els vestits de protecció, amb els quals ens podrem acostar sense perill a les arnes i admirar la complexa organització de la colònia i la incansable

Collir olives és un altre atractiu per als turistes que visiten les Garrigues. A l'esquerra: espai de bany al Salí de Cambrils, al Solsonès.

feina de les obreres, però també de la reina, que no deixa de pondre ous al llarg de tota la seva vida, mentre ens envolta l'eixordador brunzit de milers i milers de petites ales. L'experiència culmina amb la degustació de diferents tipus de mel.

I del producte més dolç al més salat. Una altra feina que la modernitat ha bandejat és la de saliner. Al Salí de Cambrils, al Solsonès, una de les poques salines de muntanya de Catalunya, es va extreure fins al 1963 aquest material tan valuós

a l'antiguitat (d'aquí ve la paraula **salari**). Es feia a l'estiu per evaporació de l'aigua de la Font Salada (que encara s'usa per a conserves de bolets sense cap altre additiu) en quatre grans basses que sumaven més de 5.000 m². Després, la sal es molia a la mida que es necessitava, segons l'ús que se n'havia de fer.

La visita es pot arrodonir amb una vivència única: banyar-se en una piscina amb 300 g de sal per litre, una concentració superior a la de la mar Morta, on per tant

s'hi sura encara que no es vulgui. Té propietats terapèutiques, desintoxicants i remineralitzants. A Gerri de la Sal, al Pallars Sobirà, hi ha un altre dels pocs salins d'interior de Catalunya, amb un interessant museu.

Com a Cambrils i Gerri de la Sal, els rius sempre han impulsat la prosperitat d'aquestes terres: les muntanyes del Pallars van assentar fa un segle les bases de l'electrificació de Catalunya gràcies a la força salvatge dels seus corrents, que

Foto: Rafael López-Monné

va ser domesticada mitjançant colossals obres d'enginyeria. Les seves dimensions deixen sense paraules, sens dubte. El complex de Tavascan, a la Vall de Cardós, al Pallars Sobirà, es troba dins una caverna de 500 metres de profunditat i l'aigua circula, en doble sentit (fou la primera central reversible de la Península), per una xarxa subterrània de 75 quilòmetres de túnels, canonades, canals i galeries que van construir als anys seixanta 10.000 obrers emprant dos milions de quilos d'explosius.

Foto: Caviar Nacarri

Degustar el caviar que es produeix a la Val d'Aran o fer un tast d'olis a les Garrigues són dues experiències ben temptadores.

Foto: Santi Iglesias

A Tavascan i a les més que centenàries centrals de Capdella, a la Vall Fosca, i de Talarn, totes dues al Pallars Jussà, s'hi poden fer visites guiades que ens endinsaran en les entranyes d'aquests gegants de formigó i acer que proporcionen una energia neta, barata i inesgotable (si més no, fins a l'arribada del canvi climàtic), on podrem sentir la vibració de les seves potents turbines. A la de Capdella, a més, es pot veure el seu insòlit hospital, que ha resistit més de cent anys de clima pirinenc malgrat estar fet de plafons de... cartró!

El gust d'explorar

Les experiències es viuen a través dels sentits, i un dels que ens proporcionen sensacions més intenses és el del gust.

Al Pirineu i les Terres de Lleida s'elaboren productes artesans per satisfer tots els paladars. Però, a més de degustar-los, també podem esbrinar d'on provenen i com arriben fins als nostres plats o copes, posant-nos en la pell dels qui els fan possibles. Una de les joies de la dieta mediterrània, Patrimoni de la Humanitat, és l'oli d'oliva. I la seva meca a Catalunya és la comarca de les Garrigues.

La varietat arbequina (del poble d'Arbeca) ja és coneguda arreu del món, i ens proporciona un dels millors olis del planeta. Envoltats per un auster paisatge d'oliveres centenàries, marges i cabanes de pedra seca i cooperatives modernistes, podem visitar les finques i els molins on s'extreu el seu raig daurat, empunyar el rasclat i

La bellesa de passejar entre presseguers en flor i el plaer de practicar el fruiturisme al Baix Segre.

batollar les olives dels arbres, fer tastos o participar en tallers de cuina.

El Centre de Cultura de l'Oli de la Granadella, Cal Gineret i l'Espai Macià a les Borges Blanques, el Molí Argilés a Arbeca i l'Ecomuseu de l'Oli de la Pobla de Cérvoles són parades imprescindibles. En altres comarques de les Terres de Lleida es fa igualment un oli magnífic, i s'organitzen activitats oleoturístiques a les comarques del Segrià, l'Urgell, la Noguera i el Pallars Jussà.

Una de les exquisideses més valorades pels gurmets és el caviar, que tothom identifica amb la mar Càspia, amb l'Iran i Rússia. Però no cal anar tan lluny (ni pagar tant) per

gaudir-ne. A la Val d'Aran se'n fa un de molt premiat a escala internacional, el Nacarii. Els esturions, d'una espècie siberiana, els crien a les cristal·lines aigües que baixen de les glaceres de l'Aneto prop de Les Artesans i biòlegs es cuiden d'uns exemplars que arriben a fer 1,20 m i pesar 25 quilos i dos cops a l'any n'obtenen la posta —la carn és igualment una exquisidesa—, que es consumeix fresca, sense pasteuritzar.

"Per collir-la cal esperar el mínim de vuit anys que les femelles tarden a assolir la maduresa, i llavors ens proporcionen el 10 % del seu pes en ous", explica la responsable del recinte, Lorea Estala. "Són uns peixos tan arcaics que encara tenen matèria òssia, són

parents dels taurons, i n'hi ha alguna espècie que fins i tot els supera en mida!", destaca.

La biologia dels animals, les característiques del caviar —la mida dels ous és la mesura homologada de la seva qualitat, i els d'aquí fan més de 3,5 mm— i el rigorós protocol gastronòmic que cal seguir per fruitar-ne al màxim es poden aprendre a l'espai per a visitants que tenen a Vielha, on al final es pot fer un tast amb una copa de cava o de vodka. Tota una experiència científicogastronòmica.

Per postres, poques coses hi ha millors que la fruita dolça. Les terres del Baix Segrià estan encatifades de conreus de préssecs,

Foto: Santi Iglesias

El Parc Astronòmic del Montsec permet endinsar-nos en la màgia del firmament.

Foto: Centi del Romànic

L'atractiu del romànic captiva milers de visitants durant l'any.

nectarines i paraguaians, un paisatge que canvia de color al llarg de l'any, passant del rosat intens de la primavera al verd de l'estiu, quan el fullatge amaga la fruita madura, i a la paleta de daurats, rogencs i ataronjats de la tardor.

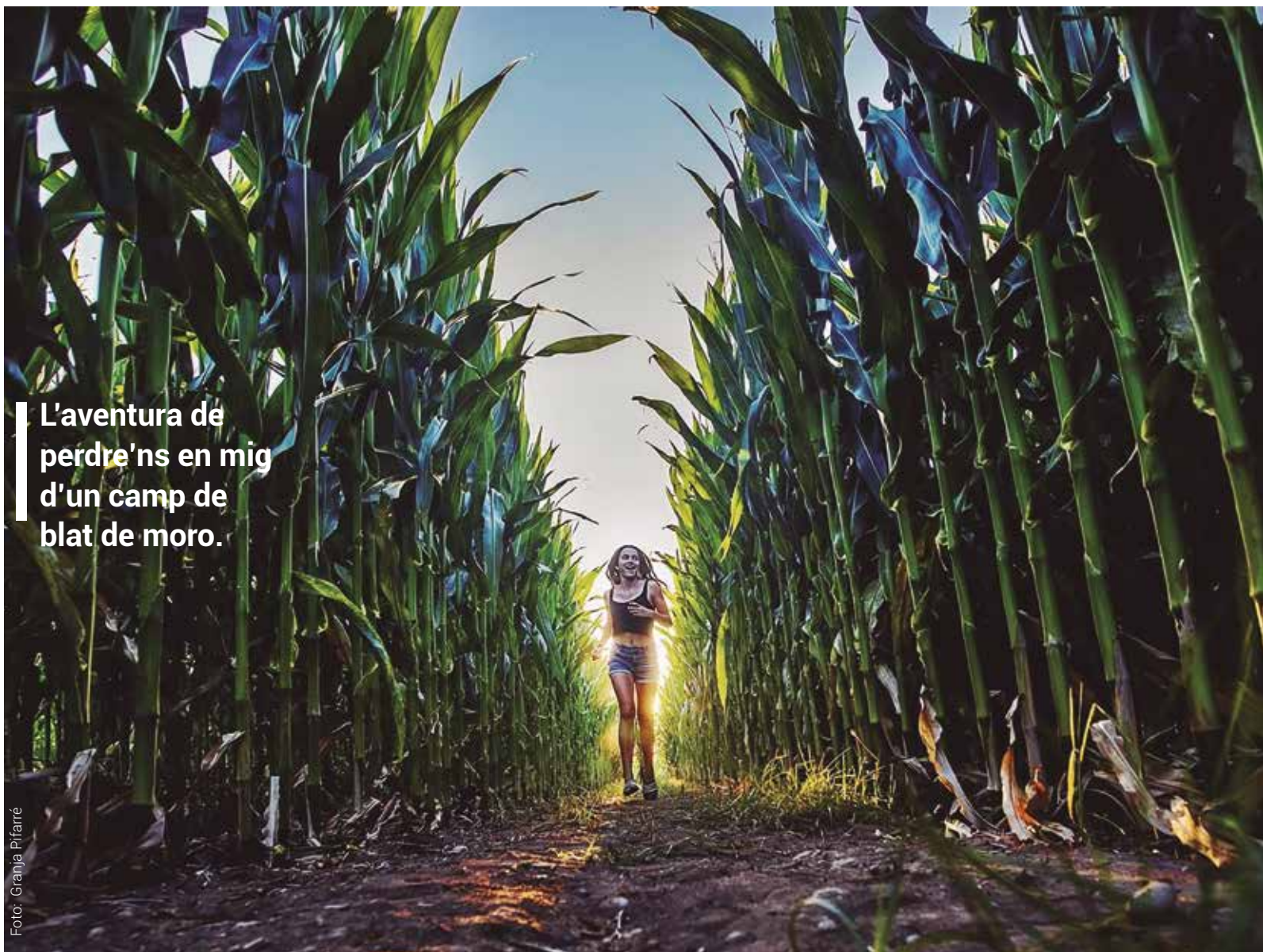
Durant tot l'any, fins i tot entre la boira hivernal, s'hi pot practicar el fruiturisme, que és com han batejat a la població d'Aitona les nombroses activitats per descobrir el món de la fruita de pinyol. A més de contemplar unes panoràmiques d'una bellesa inesperada, també es poden collir fruites de temporada com cireres i figues, tastar els fruits i preparar-ne delicioses receptes.

Romànic, Univers i laberints

Un recorregut per l'Alta Ribagorça pot incloure també l'experiència d'un viatge en el temps. Concretament fins a l'any 1123, quan es projecta el videomapatge al presbiteri i l'absis major de Sant Climent de Taüll, una de les nou esglésies de la Vall de Boí que van ser declarades Patrimoni de la Humanitat l'any 2000. De cop, les parets nues del temple, que és com sempre havíem imaginat l'interior de les construccions romàniques, recuperen l'atapeïda decoració de frescos de gran riquesa cromàtica de la qual van gaudir els feligresos fa nou-

cents anys. Encara en queden vestigis, però els originals els van dur fa un segle a l'actual Museu Nacional d'Art de Catalunya de Barcelona. La innovadora tècnica de reproducció virtual retorna a l'edifici tota la seva esplendor original.

I també podem recórrer les profunditats de l'espai exterior sense moure'ns de Lleida. A la serra del Montsec no hi ha contaminació atmosfèrica ni lumínica, i no hi plou gaire, la qual cosa la converteix en el millor lloc de Catalunya per a l'observació astronòmica. Onze municipis de la zona van ser certificats el 2013 amb l'aval de la Unesco com a Reserva Starlight (cels excepcionals) i altres 24 —una xifra que podria créixer

L'aventura de perdre's en mig d'un camp de blat de moro.

Foto: Granja Pifarré

Els laberints de palla o de blat de moro han proliferat al territori en els darrers anys. A la imatge, el laberint de la Granja Pifarré, a l'Horta de Lleida.

aviat—, com a Destinació Turística Starlight (cels excel·lents).

No és casual, doncs, que a Àger, a la Noguera, s'alcés el Parc Astronòmic del Montsec, un equipament dedicat a la recerca, l'ensenyament i la divulgació dotat amb les tecnologies més avançades, com l'espectacular Ull del Montsec, un planetari 3D amb una cúpula que es pot obrir que és únic en tot el món, i potents telescopis que permeten acostar-se als astres en la foscor de la nit, però també contemplar el Sol en ple dia. "Justament ara entrem en un dels períodes de màxima activitat solar, que es produeixen cada onze anys, i serà el millor moment per veure-hi taques, protuberàncies i flamarades a la superfície", explica el director del centre, Salvador Ribas.

Tot i que sovint el que impacta més els visitants —que al final de l'activitat poden usar petits telescopis portàtils— és veure amb detall els anells de Saturn, les llunes de Júpiter o els cràters de la Lluna, amb els

grans dispositius connectats a pantalles del centre es pot viatjar molt, molt més lluny. "Es poden admirar alguns quàsars, galàxies molt brillants que es troben als límits de l'Univers conegut, a milers de milions d'anys llum, és a dir, que els veiem com eren quan aquest Univers era molt jove", destaca l'astrofísic. Al castell de Lladurs mil·lenari, al Solsonès, també hi han instal·lat un centre astronòmic des del qual es fan observacions diürnes i nocturnes i s'organitzen diferents activitats relacionades amb aquesta ciència.

Com s'ha vist, el Pirineu i les Terres de Lleida són una destinació que convida a perdre-s'hi. En alguns casos, de manera literal. És el cas dels laberints vegetals, una activitat lúdica que posa a prova el nostre sentit de l'orientació. Estan retallats en conreus de panís (com aquí se'n diu del blat de moro), des del juny fins a la tardor, quan les plantes superen l'alçada d'una persona, com a la Masia l'Esperança de Castellserà, a l'Urgell, o la Granja Pifarré, als

afores de Lleida, al Segrià. Però també n'hi ha un de fet amb grans bales de palla, el de Sant Ramon, a la Segarra. Els participants disposen d'un límit de temps per sortir-ne, superat el qual poden ser "rescatats", tot i que es poden quedar fins a trobar la sortida per ells mateixos, costi el que costi, esprement l'experiència al màxim.

Aquestes són només algunes de les experiències que el visitant pot viure a les Terres i el Pirineu de Lleida. N'hi ha moltes més, que s'han d'anar descobrint a poc a poc, sempre en contacte i amb respecte a la natura i a la seva gent, amb els ulls i els sentits ben oberts, per gaudir de cada racó i de cada moment.

Més informació:

Patronat de Turisme de la Diputació de Lleida

Rambla Ferran, 18, 3r - 25007 Lleida

Tel. 973 24 82 54

aralleida.cat

TIERRAS DE EXPERIENCIAS

El Pirineo y las Tierras de Lleida ofrecen experiencias de todo tipo al turista inquieto. La Reserva Nacional de Caza del Boumort es el mejor sitio para asistir al espectáculo de la berrea del ciervo en otoño. En la plana, otro escenario magnífico para observar fauna salvaje es el lago de Ivars y Vila-sana. El Ecomuseo de los Pastores del Valle de Àssua propone hacer de pastor por un día acompañando a uno de los ganaderos de Llessui. El Centro de Interpretación del Oro de Balaguer enseña la técnica de separar las pepitas de la arena con un ábaco. En Castissent (Pallars Jussà) podemos experimentar el oficio de apicultor. La visita al Salín de Cambrils (Solsonès) permite flotar en una piscina con una concentración de 300 gramos de sal por litro. Las centrales hidroeléctricas de Tavascan, Capdella y Talarn ofrecen visitas guiadas a las entrañas de estos gigantes de hormigón. En distintos espacios de las Garrigues se puede degustar y conocer el proceso de elaboración del aceite de oliva virgen. En la Val d'Aran, Nacarii explica la producción de un caviar premiado internacionalmente. Y de postre, en el Baix Segrià se ha puesto en marcha el fruturismo, actividades para descubrir el mundo de la fruta dulce. Un recorrido por la Alta Ribagorça puede incluir un viaje en el tiempo a través de las iglesias de la Vall de Boí. La sierra del Montsec brinda la posibilidad de explorar el universo mediante la observación astronómica. Y los laberintos vegetales del Urgell, el Segrià y la Segarra pondrán a prueba nuestro sentido de la orientación.

LAND OF EXPERIENCES

The Pyrenees and Terres de Lleida offer experiences for every curious tourist. The Boumort National Game Reserve is the best place to witness the rutting of the deer in autumn. On the plain, another great spot to observe wildlife is at Ivars Vila-sana Lake. At the Pastors del Valle de Àssua Ecomuseum you can become a shepherd for a day, accompanying one of the sheep farmers from Llessui. At the Gold Interpretation Centre in Balaguer you can learn how to use a sieve to separate gold particles from sand. In Castissent (Pallars Jussà) you can find out what it's like to be a beekeeper. A visit to the Salí de Cambrils in El Solsonès includes an opportunity to float in a salt pool with a concentration of 300 grams per litre of water. The Tavascan, Capdella and Talarn hydroelectric power plants offer guided tours into the bowels of these concrete giants. Visitors can taste virgin olive oil and see how it is produced at various locations in Les Garrigues. Learn how international award-winning caviar is produced by the Nacarii company in the Val d'Aran. And for dessert, fruit tourism is the new attraction in El Baix Segrià, with activities for discovering the world of sweet fruits. A tour around L'Alta Ribagorça could include a journey back through time in the churches of the Vall de Boí. At the astronomical observatories of the Montsec mountains you can explore the universe. And you can put your sense of direction to the test in mazes in El Urgell, El Segrià and La Segarra.

TERRES D'EXPERIENCES

Les Pyrénées et les Terres de Lleida offrent des expériences de toutes sortes au touriste curieux. La Réserve nationale de chasse de Boumort est le meilleur endroit pour assister au spectacle du rut des cerfs en automne. Dans la plaine, un autre cadre magnifique pour observer la faune sauvage est le lac Ivars Vila-sana. L'écomusée des bergers de la vallée d'Àssua propose d'être berger une journée en accompagnant un des éleveurs de Llessui. Le Centre d'interprétation de l'or de Balaguer enseigne la technique consistant à séparer les pépites du sable à l'aide d'une batée. À Castissent (El Pallars Jussà), vous pouvez découvrir le métier d'apiculteur. Une visite au Salín de Cambrils (El Solsonès) permet de flotter dans une piscine avec une concentration de 300 grammes de sel par litre. Les centrales hydroélectriques de Tavascan, Capdella et Talarn proposent des visites guidées dans les entrailles de ces géants de béton. Dans différents domaines de Les Garrigues, vous pourrez déguster et découvrir le processus de fabrication de l'huile d'olive vierge. Dans le Val d'Aran, Nacarii explique la production d'un caviar de renommée internationale. Et pour le dessert, le tourisme fruitier a été lancé dans El Baix Segrià, des activités pour découvrir le monde des fruits sucrés. Une visite de L'Alta Ribagorça peut inclure un voyage dans le temps à travers les églises de la Vall de Boí. La chaîne de montagnes du Montsec offre la possibilité d'explorer l'univers grâce à l'observation astronomique. Et les labyrinthes végétaux de L'Urgell, El Segrià et La Segarra mettront à l'épreuve votre sens de l'orientation.

TÈRRES D'EXPERIÈNCIES

Eth Pirenèu e es Tèrres de Lhèida aufrissen experiències de tota sòrta ath torista damb inquietuds. Era Resèrva Nacionau de Caça de Boumort ei eth melhor lòc entà assistir ar espectacle dera bramèra deth cèrvi ena tardor. Ena plana, ua auta scèna magnifica entà campar fauna sauatja ei eth lac de Ivars e Vila-sana. Er Ecomusèu des Pastors dera Val de Àssua prepausa hèr de pastor per un dia en tot acompanyar a un des neuridors de Llessui. Eth Centre d'Interpretacion der Aur de Balaguer ensenhe era tecnica de desseparar es pampalhetes deth sable damb un nauc. En Castissent (Palhars Jusan) podem esprovar eth mestièr d'abelhaire. Era visita ath Salin de Cambrils (Solsonés) permet flotar en ua piscina damb ua concentracion de 300 grams de sau per litre. Es centraus idroelectriciques de Tavascan, Capdella e Talarn aufrissen visites guidades as entralhes d'aguesti gigants de hormigon. En diuèrsi espacis des Garrigues se pòt gostar e conèisher eth procès d'elaboracion der òli d'oliva vèrge. Ena Val d'Aran, Nacarii explique era produccion d'un caviar premiat internacionaument. E tà dessèrt, en Baish Segrià s'a començat eth herutorisme, activitats entà descorbir eth mon dera heruta doça. Un recorrut pera Nauta Ribagorça pòt includir un viatge en temps a trauès des glèises dera Val de Boí. Era sèrra deth Montsec aufris era escadença d'explorar er univèrs mejançant era observacion astronomica. E es laberints vegetaus der Urgell, eth Segrià e era Segarra meteràn ara espròva eth nòste sens dera orientacion.

CAMINADES INSÒLITES

Foto: Javier Alonso Teresa

Assolint el Cap deth Port de Vielha, a la Val d'Aran, amb el pic de Molières al fons.

A la recerca del fet diferencial en l'oferta de senderisme de la plana i el Pirineu

Text: Oriol Bosch
Fotos: diversos autors

La demarcació de Lleida compta amb més de 5.700 quilòmetres de camins abalisats, entre els quals hi ha senders de gran recorregut (GR) i també de petit recorregut (PR), que recorren les muntanyes i les valls del Pirineu, així com racons del pla de Lleida, de nord a sud i d'est a oest. Caminar és fer salut i està de moda. Les xifres reflecteixen que és una de les activitats que es demanen més quan es visita una destinació i, per això, oferir quelcom diferent en una zona amb tanta varietat s'ha convertit en tota una proesa a l'hora de cridar l'atenció i, ahora, satisfer les expectatives d'una sortida inèdita amb la família, els amics o en solitari. Natura i arquitectura, però també patrimoni històric i industrial, ens acompanyaran en aquest recorregut per explicar algunes de les rutes més singulars que actualment es poden fer entre Ponent i el Pirineu.

Foto: Oriol Clavera

El congost de Mont-rebei, amb vistes espectaculars, ha esdevingut una de les rutes més atractives.

La Noguera, terra de congostos que s'obren al Pirineu

Si fem una cerca a Internet amb la paraula clau *congost*, és molt possible que al nostre dispositiu comencin a aparèixer centenars de fotografies dels congostos més coneguts que tenim en aquest país i que hi ha en part de l'estranger. El congost de Mont-rebei, a cavall de la Noguera i el Pallars Jussà, s'ha convertit en un dels principals atractius per fer rutes gràcies a les espectaculars vistes que ofereix dels cingles que s'eleven tot formant un dels punts més emblemàtics de Prepirineu. Propietat de la Fundació Catalunya La Pedrera, que en porta la gestió, abans d'anar-hi es recomana sempre reservar l'aparcament mitjançant la pàgina web <https://www.fundaciocatalunya-lapedrera.com/> per evitar possibles problemes de col·lapse de vehicles a la zona.

Per accedir-hi, hi ha 4 propostes diferents que no arriben a 4 quilòmetres de distància i, com a màxim, a poc més de 3 hores de durada. Això sí, cal tenir en compte que el camí no és apte per a persones amb vertigen, ja que s'enfila a una altura considerable respecte al curs del riu Noguera Ribagorçana en aquest punt de l'embassament de Canelles.

Si del que es tracta, però, és de defugir les propostes més populars o concorregudes, una alternativa ben a prop i a la mateixa comarca és el congost de Mu. Es troba entre Camarasa i Alòs de Balaguer i la ruta inclou aigua, un pont penjant, passarel·les, bosc i muntanya, tot un seguit d'ingredients que no deixaran pas indiferents els que busquin un camí ple de sorpreses i unes vistes excepcionals de la serra Carbonera i el Segre. El recorregut té una distància de 13,5 quilòmetres i es fa un desnivell de 291 metres. Per fer l'anada i la tornada, calen unes 5 hores i es pot començar des de les dues poblacions. Sí que cal tenir en compte

Foto: Oriol Clavera

La ruta del congost de Mu inclou aigua, un pont penjant, passarel·les, bosc i muntanya.

que des de Camarasa l'accés s'ha de fer a peu per la carretera que porta a la central hidràulica de l'embassament i, per tant, cal afegir una estona més al temps total de l'excursió.

Les caminades en aquesta zona es poden complementar amb dues propostes que ens arriben per mitjà de l'Espai Orígens. Una és la cova del Tabac, a la qual es pot accedir des de la presa de l'embassament de Camarasa, per un sender de 5,4 quilòmetres que supera uns 300 metres de desnivell en poc més de 2 hores. Des d'aquí es pot contemplar una altra perspectiva del congost de Mu, que queda just al davant. La cova té uns 200 metres de fondària i conté pintures rupestres declarades Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO. Per accedir-hi, cal fer una petició i amb un codi se'n pot obrir la porta. Susana Vega, gestora d'activitats i projectes de l'Espai Orígens, explica que "la regulació d'accés era necessària per evitar-ne la degradació". I és que el 2017 la cova va ser objecte

d'actes vandàlics amb pintades a la zona de les pintures rupestres.

Al llarg del camí hi ha diferents codis QR amb els quals es pot accedir a informació sobre diversos aspectes de la zona, com la presa de Camarasa, la transhumància, els fòssils, la natura i la cova. Vega destaca que l'objectiu és que sigui una "ruta transversal i no només arqueològica". L'any passat es van comptar uns 2.000 accessos lliures a la cova.

Una darrera proposta que queda molt a prop és fer el tomb a l'embassament de Sant Llorenç de Montgai, que té una distància de 8,9 quilòmetres, és circular i es pot fer en 2 hores i 30 minuts. A més a més, es pot visitar el jaciment arqueològic de la Roca dels Bous i combinar la descoberta de fauna i vegetació de l'entorn del pantà amb vistes espectaculars del Segre, la paret de l'Os i les serres del Mont-roig i Monteró. La cova té uns 50.000 anys d'antiguitat i hi van viure neandertals.

L'antic traçat d'un carrilet d'alçada al Pallars Jussà

A la falda de cims com el Montsent de Pallars, de 2.883 metres, hi trobem una de les rutes més singulars del Pallars Jussà. Conegut com el Carrilet de l'Estany Gento, aquest camí passa per l'antic traçat d'un carrilet que es va construir a principis del segle xx per connectar aquest estany amb la Cambra d'Aigües. Allí és on fa cap l'aigua de bona part dels més de 30 estanys que hi ha en aquesta part del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici i es fa baixar a tota velocitat a través d'una canonada per fer electricitat a la central de Molinos. Durant els mesos de juliol i agost, al camí del Carrilet s'hi pot accedir mitjançant un telefèric, des del qual es poden contemplar unes vistes espectaculars de tota la Vall Fosca i els cims que s'alcen al Parc Nacional.

La ruta del Carrilet de l'Estany Gento ressegueix el traçat d'un trenet construït a principis del segle xx.

El telefèric de la Vall Fosca puja a 2.200 metres.

Segons explica Sílvia Coll, responsable de turisme de la Torre de Capdella, es tracta d'un recorregut de 5 quilòmetres —només d'anada— i d'1 hora i 30 minuts de durada pensats per fer especialment en família i amb mainada, ja que "pràcticament no hi ha desnivell". A més, hi ha l'atractiu dels túnels excavats a la muntanya per on passaven les vagonetes, que desperten tota mena de sensacions que permeten recordar la feina dels antics miners. Així mateix, els més agosarats poden combinar el camí del Carrilet amb altres rutes com la que porta fins als estanys Tort i Colomina, al Montsent de Pallars pel camí de Pígolo o al Pallars Sobirà a través del coll del Triador.

L'estiu passat es va recuperar un tram de camí a la part final del recorregut, abans de

la Cambra d'Aigües. Es tracta d'un corriol que connecta amb el pla de Tuberia, situat abans de l'embassament de Sallente. Per aquesta via, hi baixaven antigament els treballadors quan anaven cap a la Vall Fosca, per mirar d'evitar així el risc d'allaus que de tant en tant es produïen en els mesos més durs de l'hivern.

Com a conseqüència de totes aquestes singularitats, en els darrers anys, aquesta ruta ha adquirit molta popularitat, i ho reflecteixen així les dades dels comptadors que hi ha en dos punts diferents del recorregut. El 2023, pels diferents túnels que hi ha al llarg del camí, hi van passar 3.094 persones. Pel camí de Pígolo, que connecta el camí del Carrilet amb la presa de Sallente, hi van arribar a passar 6.881 persones.

Foto: Oriol Bosch

Foto: Fundació Canals d'Urgell

Resseguint les banquetes del canal entre les Garrigues i el Pla d'Urgell

El canal d'Urgell va transformar fa més de 150 anys l'antic Clot del Dimoni amb els beneficis de l'aigua per poder regar cultius, alimentar bestiar i abastir les poblacions amb garanties. De ben segur que quan s'estava construint aquesta obra ningú pensava que en un futur, a banda d'aportar els importants beneficis hidràulics que ofereix, el seu traçat també seria un punt d'atracció de caminants i senderistes amb ganes de gaudir de la natura en un entorn rural. A les Garrigues i el Pla d'Urgell hi trobem dues propostes per caminar resseguint les artèries d'aquest canal, en els quals es pot combinar l'exercici físic amb el descobriment de la infraestructura hidràulica, així com la manera de viure d'una de les zones agrícoles més importants de Catalunya.

En primer lloc, hi ha la coneguda com a ruta dels Nou Salts, que es pot iniciar a Juneda o a les Borges Blanques i recorre una distància de 14 quilòmetres amb molt poc desnivell. Transcorre pel costat de la quarta séquia del canal, i si se surt de Juneda, el primer punt d'interès que trobem és l'arbreda del Salt Desfet, que porta fins a la Primera Màquina. Aquí hi ha un salt d'aigua que antigament s'aprofitava per fer electricitat. Després s'arriba a la Segona Màquina, on també hi ha un salt i, de fet, és l'única referència

Foto: Oriol Bosch

Les rutes pels canals combinen l'exercici físic amb el descobriment de l'equipament hidràulic.

que se'n conserva, tot i que tant aquesta com la primera estan senyalitzades amb panells informatius en què se n'explica la història.

Continuant el curs del canal, fem cap als Nou Salts, on hi ha una petita central elèctrica i una àrea de descans. Aquests nou salts tenen la finalitat de frenar la velocitat de l'aigua en zones on hi ha un desnivell pronunciat.

L'altra proposta vinculada al canal d'Urgell és la ruta fins al Salt del Duran, que passa pel costat de la tercera séquia. És una passejada típica entre la gent de Mollerussa, que permet gaudir de la banqueta amb els seus grans arbres que a partir de la primavera es cobreixen de fulles verdes i a l'estiu serveixen per fer ombra als

caminants. A l'hivern l'espectacle el posen els colors marronosos i ocres amb què es tenyeixen aquestes mateixes fulles, que, en dies de boira pixanera, gotegen i produeixen una entranyable sensació tardoral. Des de la capital del Pla d'Urgell hi ha 4 quilòmetres fins al Salt del Duran, que és un salt d'aigua empedrat al costat del qual hi ha una àrea de descans amb una antiga instal·lació que havia servit per proveir d'electricitat la fàbrica de la Forestal d'Urgell.

Cal destacar que la conservació de l'entorn d'aquestes dues rutes està en unes condicions òptimes gràcies al treball immens que fan una munió de voluntaris que s'ocupen de la neteja i la salvaguarda dels arbres i la vegetació. Són les entitats Amics de la Banqueta de Mollerussa i Amics de la Banqueta de Juneda.

Foto: Espais de Ponent

El castell de Montcortès, a la Segarra. A sota, el camí dels Escots avança entre bancals de pedra seca, eres, arneres, escales, cabanes i bassetes.

Entre castells i construccions de pedra seca a l'altiplà de la Segarra

Si tot fent una caminada hi ha qui té ganes de sentir-se com un cavaller o una princesa en plena edat mitjana hi ha un lloc que segur que no els deixarà decebuts. La Segarra és una comarca de castells i, fent honor a aquest privilegi senyorial, són moltes les rutes que permeten gaudir d'aquest patrimoni històric que s'escampa per cada racó del seu perímetre. Coneguda com la Ruta dels Castells de la Segarra, la proposta es presenta com un recorregut planer que ens condueix pels paisatges de secà característics de la comarca. En conjunt, la ruta té una llargada de 43 quilòmetres; per això, el més recomanable és fer-la per trams o fins i tot combinar-la amb cotxe o BTT

Es passa per un total de 14 castells, dels quals 6 es poden visitar: són la vila closa de Montfalcó Murallat, el castell de Concabella —que també acull el Centre d'Interpretació dels Castells de Sió—, el castell de Florejacs, el castell de les Pallargues, el castell de les Sitges i el castell de Vicfred. En tots es

Foto: Ramon Sunyer

poden fer visites guiades, si bé cal avisar amb antelació per no trobar-los tancats. Els 8 castells que no es poden visitar són el de Montcortès, el de Castellmeià, el de Mejanell, el de Vergós Guerrejat, el castell-molí de Ratera, el de les Oluges, la torre d'Ivorra i el de l'Aranyó.

La Segarra també és terra de pedra seca i algunes rutes ens permeten descobrir racons que compten amb destacats elements d'aquest patrimoni de la humanitat per la UNESCO. Un dels itineraris més peculiars és el que podem trobar a

Sanaüja, pel camí dels Escots passant per Rocabandera. Antigament, els veïns d'aquest municipi van treballar la muntanya de Rocabandera per fer-ne un aprofitament agrícola i per això van crear nombrosos bancals de pedra seca, eres, arneres, escales, desos, cabanes, coms i bassetes. Al llarg d'aquesta ruta de poc més de 2,7 quilòmetres de distància amb un desnivell de 12 metres i que, a més a més, és circular, podem gaudir de tot aquest llegat i al mateix temps presenciar unes vistes espectaculars de la vall del Llobregós, la Segarra i el Pirineu.

Foto: Espais de Ponent

A la ruta dels Castells de la Segarra hi trobem forteses i poblets singulars com el castell de les Sitges (a dalt) i Montfalcó Murallat.

Foto: Espais de Ponent

Foto: Els Gegants de les Tres Naorons

L'espectacular Port de Tavascan, des de la banda de l'Arieja (a dalt) i des del costat català.

Foto: Ajuntament de Liabore

Trobada transfronterera al Port de Tavascan entre veïns catalans i francesos.

Foto: Els Gegants de les Tres Nacions

Amb un peu a França i l'altre a Catalunya

Les comarques de la demarcació de Lleida que limiten amb França són privilegiades a l'hora d'oferir propostes de caminades que, en un moment determinat del traçat, permeten a l'excursionista poder situar un peu a Catalunya i l'altre a França. El port de Tavascan, al Pallars Sobirà, és un d'aquests punts transfronterers i a més forma part del conjunt de recorreguts del projecte "Perseguits i salvats", que va endegar la Diputació de Lleida per recordar els itineraris que feien els jueus que fugien de l'Holocaust nazi per fugir de França cap a Catalunya pels Pirineus. Aquest pas també fou utilitzat pels republicans que fugien durant la Guerra Civil espanyola i també en l'intent de reconquesta portat a terme

pels republicans espanyols l'octubre del 1944, quan van enfrontar-se amb l'exèrcit franquista a les Bordes de Noarre. Un camí que també ressegueix la travessa Muntanyes de Llibertat, que commemora tant la història del pas de jueus com dels republicans.

La ruta comença a la font de la Costa, a on es pot arribar per una pista de muntanya amb un cotxe 4x4 o un una mica elevat. Es passa pels estanys del Port, que tenen la característica que han estat exclosos de la gran xarxa hidroelèctrica de la vall de Cardós i, per tant, es pot considerar que no han viscut cap alteració per part de l'home. En uns 30 minuts s'arriba al primer, des d'on es pot veure el pic de Montarenyo, de 2.618 metres, i el pic de Flamisella, de 2.781 metres. Amb 15 minuts més de caminada, s'arriba fins a l'estany Xic, on hi

ha un refugi no guardat que pot ser útil en cas de mal temps. Després ja només cal pujar un desnivell bastant acusat per un corriol que fa un zig-zag fins al port, que es troba a 2.218 metres d'altitud. És en aquest punt on podem posar un peu a cada país i contemplar la part francesa d'aquesta banda del Pirineu, amb l'estació d'esquí de Guzet Neige al fons i un gran complex d'apartaments. En aquesta banda, també podem veure un refugi per a excursionistes, tot i que, habitualment, al port no ens hi podem quedar gaire estona, ja que és una zona molt ventosa.

L'olor del bosc a l'alta muntanya

Una de les sensacions més agradables per als nostres sentits és poder olorar amb intensitat la personalitat que tenen els boscos d'alta muntanya de les nostres contrades. A Lleida tenim l'opció de fer-ho, també, tot passejant per dos indrets reconeguts però alhora poc freqüentats, com l'entorn de Sant Joan de l'Erm i el port de Vielha. El primer recorregut es presenta amb un format de ruta de 10 quilòmetres i 480 metres de desnivell positiu acumulat, que es pot fer en poc menys de 3 hores. Se surt del refugi de la Basseta, en direcció sud per un sender que porta al serrat de la Culla. Llavors es puja al Bony de la Culla, a gairebé a 2.000 metres d'altitud, en un punt on es connecten l'Alt Urgell i el Pallars Sobirà. A partir d'aquí, s'arriba a l'antic poblat de Sant Joan de l'Erm, on es poden veure vells vestigis i un santuari primitiu, que en els bons hiverns queden completament coberts de neu i són la delícia dels aficionats a les travesses d'esquí de fons.

El port de Vielha ens permetrà travessar un camí natural que recupera l'antic pas entre la Val d'Aran i l'Alta Ribagorça, quan encara no existia el túnel. El traçat està senyalitzat amb el GR-211-5 i cada 22 de maig s'hi fa la tradicional Romeria de Santa Quitèria, que celebra la retirada de les darreres neus, cosa que permet tornar a travessar el port. El camí surt dels afores de la capital aranesa i de seguida s'endinsa en un bosc d'avets, que va canviant a mesura que es guanya alçada fins a convertir-se en un bosc de pi negre. Una vegada més, les aromes de l'alta muntanya generen una sensació satisfactòria d'embriaguesa natural entre els caminants, que acabaran arribant al port de Vielha, situat a 2.423 metres d'altitud, i a partir d'aquí començaran a prendre el camí de baixada fins a la boca sud del túnel de Vielha, al costat del refugi de Conangles.

Foto: Francesc Tur

El port de Vielha travessa un camí natural que recupera l'antic pas entre l'Aran i l'Alta Ribagorça.

Informació d'interès

Turisme Alta Ribagorça

Tel. 973 69 04 02
turismealtaribagorca.cat/

Turisme de les Garrigues

Tel. 973 14 26 58
turismegarrigues.com/ca/

Turisme de la Noguera

Tel. 973 44 89 33
turismenoguera.cat/

Turisme del Pallars Jussà

Tel. 973 65 34 70
pallarsjussa.net/ca

Turisme del Pallars Sobirà

Tel. 973 62 10 02
turisme.pallarssobira.cat/es/

Turisme del Pla d'Urgell

Tel. 973 71 13 13
turismeplaurgell.cat/ca/

Espai Cultural dels Canals d'Urgell

Tel. 973 60 39 97
canalsurgell.org/espai-cultural-dels-
canals-durgell/

Turisme de la Segarra

Tel. 973 53 13 03
lasegarra.org/

Turisme Val d'Aran

Tel. 973 64 01 10
visitvaldaran.com/

CAMINATAS INSÓLITAS

La demarcación de Lleida cuenta con más de 5.700 kilómetros de caminos balizados para recorrer montañas y valles del Pirineo y conocer rincones de la plana. El desfiladero de Mont-rebei, entre la Noguera y el Pallars Jussà, se ha convertido en un gran atractivo para hacer rutas gracias a sus espectaculares vistas. Una alternativa cercana es el desfiladero de Mu, con la visita complementaria a la Cueva del Tabac. Otra propuesta es dar la vuelta al embalse de Sant Llorenç de Montgai. En el Pallars Jussà, la singular ruta del "Carrilet del Estany Gento" es una caminata familiar que discurre por la falda del Montsent de Pallars. En las Garrigues y el Pla d'Urgell encontramos dos propuestas para andar siguiendo el Canal de Urgell: la ruta de los 9 saltos y la de la tercera acequia hasta el Salt del Duran. La Ruta de los Castillos de la Segarra plantea un recorrido llano que pasa por 14 fortalezas, 6 de ellas visitables. En el Pallars Sobirà, el puerto de Tavascan es un paso transfronterizo que se inscribe en la red de las rutas de evasión del proyecto "Perseguidos y Salvados". Los laberintos de maíz (Castellserà en el Urgell y la Granja Pifarré en la Huerta de Lleida), paja (Sant Ramon en la Segarra) y piedra (Rocaviva, entre Pont de Bar y Lles de Cerdanya) brindan a los caminantes la emoción de la aventura. El entorno de Sant Joan de l'Erm (Alt Urgell) y el puerto de Vielha (entre la Val d'Aran y la Alta Ribagorça) ofrecen olorosas caminatas entre bosques de alta montaña.

UNUSUAL WALKS

Lleida has over 5,700 kilometres of marked paths, allowing visitors to explore the mountains and valleys of the Pyrenees and discover little-known areas of the plain. Walkers are drawn by the spectacular views at the Mont-rebei gorge, between La Noguera and El Pallars Jussà. Nearby you can also explore the Mu gorge and visit the Cova del Tabac. The trail round the Sant Llorenç de Montgai reservoir is another attractive option. In El Pallars Jussà, the "Carrilet del Estany Gento" trail provides an unusual walk for families through the foothills of Montsent de Pallars. In Les Garrigues and El Pla d'Urgell we can find two trails to walk along, following the Urgell Canal: the 9 waterfalls trail and the third irrigation canal trail ending at the Duran Waterfall. The Castles of La Segarra trail is a flat route that takes in fourteen castles, six of which can be visited. At Tavascan, in El Pallars Sobirà, there is a cross-border pass that forms part of the network of escape routes in the "Perseguits i Salvats" (Persecuted and Saved) project. Visitors can enjoy an exciting and entertaining experience in the corn mazes at Castellserà in L'Urgell and La Granja Pifarré in La Huerta de Lleida, while mazes have also been constructed using bales of hay, at Sant Ramon in La Segarra, and stone, at Rocaviva, between Pont de Bar and Lles de Cerdanya. Around Sant Joan de l'Erm (L'Alt Urgell) and the Vielha pass (between the Val d'Aran and L'Alta Ribagorça) walkers can enjoy the fragrance of the highland forests.

PROMENADES INSOLITES

Dans la délimitation de Lleida, il existe plus de 5 700 kilomètres de sentiers balisés pour explorer les montagnes et les vallées des Pyrénées et découvrir les recoins de la plaine. La gorge de Mont-Rebei, entre La Noguera et El Pallars Jussà, est devenue une grande attraction pour les randonneurs grâce à ses vues spectaculaires. Autre possibilité : la gorge de Mu, avec une visite complémentaire de la grotte del Tabac. Ou vous pourrez opter pour faire le tour du lac artificiel de Sant Llorenç de Montgai. El Pallars Jussà propose l'itinéraire « Carrilet del Estany Gento », une randonnée familiale et singulière qui longe le flanc du Montsent de Pallars. À Les Garrigues et El Pla d'Urgell, il existe deux propositions de promenade le long du canal d'Urgell : l'itinéraire des 9 cascades et celui du troisième canal d'irrigation vers le Salt del Duran. La route des châteaux de La Segarra propose un itinéraire plat qui passe par 14 forteresses, dont 6 peuvent être visitées. El Pallars Sobirà permet de découvrir le col de Tavascan, un passage transfrontalier qui fait partie du réseau des chemins de fuite du projet « Perseguits i Salvats » (Poursuivis et sauvés). Des labyrinthes de maïs (Castellserà, dans L'Urgell, et Granja Pifarré, dans l'Horta de Lleida), de paille (Sant Ramon, dans La Segarra) et de pierre (Rocaviva, entre Pont de Bar et Lles de Cerdanya) offrent aux promeneurs le frisson de l'aventure. La région de Sant Joan de l'Erm (L'Alt Urgell) et le col de Vielha (entre le Val d'Aran et L'Alta Ribagorça) offrent des promenades parfumées à travers les forêts de haute montagne.

CAMINADES INSOLITES

Era demarcacion de Lhèida compde damb mès de 5.700 quilomètres de camins balisadi entà recórrer montanhes e vals deth Pirenèu e conèisher cornèrs dera plana. Eth carís de Mont-rebei, entre Noguera e Palhars Jusan, a virat en un gran atractiu entà hèr rotes mercés as sues espectaculars vistes. Ua alternativa apròp ei eth carís de Mu, damb era visita complementària ara Cauva deth Tabac. Ua auta prepausa ei hèr eth torn dera restanca de Sant Llorenç de Montgai. En Palhars Jusan era singulara rota deth «Carrilet der Estanho Gento» ei ua caminada familhau tà romar peth costalat deth Montsent de Palhars. Enes Garrigues e Plan d'Urgelh trobam dues prepauses entà caminar en tot seguir eth Canau d'Urgelh: era rota des 9 sauts e era dera tresau paishèra enquiath Saut deth Duran. Era Rota des Castèths dera Segarra presente un recorrut plan que passe per 14 fortificacions, 6 des quaus visitables. En Palhars Sobeiran, eth pòrt de Tavascan ei un pas transfronterèr que s'inscriu en hilat des rotes d'evasió deth projècte «Perseguidi e Sauvadi». Es laberints de milhòc (Castellserà en Urgelh e era Granja Pifarré en uart de Lhèida), palha (Sant Ramon ena Segarra) e pèira (Rocaviva, entre Pont de Bar e Lles de Cerdanya) aufrissen as caminaires era emocion dera aventura. Er entorn de Sant Joan de l'Erm (Naut Urgelh) e eth pòrt de Vielha (entre Val d'Aran e Nauta Ribagòrça) aufrissen sentoroses caminades entre bòsqui de nauta montanha.

EL PALLARS JUSSÀ

**un món en si mateix,
en una única comarca**

El Pallars Jussà és una terra de contrastos. A les parts més baixes, hi predomina un paisatge típicament agrari i a mesura que es va guanyant altitud, s'arriba a muntanyes de prop de 3.000 metres. Tampoc hi falta el "mar", interior en aquest cas, representat pel pantà de Sant Antoni o el de Terradets. També són diversos els seus atractius turístics, que van des dels dinosaures a castells de frontera o esports d'aventura per als més intrèpids. Tot plegat fa que sigui una destinació ideal per a qualsevol època de l'any i per a tota mena de públics.

Text: Lorena Farràs Pérez

Fotos: diversos autors

Vinya del Castell d'Encús, presidint unes magnífiques vistes de Tremp i Talarn al fons.

Poques comarques ofereixen tants contrastos com el Pallars Jussà. Uns contrastos marcats per una orografia complexa, que va des dels menys de 400 metres d'altitud del congost de Terradets, una de les principals i més espectaculars entrades a la comarca a través de la serra del Montsec, als prop de tres mil metres d'altitud del pic de Peguera (2.983 m), el sostre comarcal.

Poques comarques ofereixen tants contrastos com el Pallars Jussà. Uns contrastos marcats per una orografia complexa, que va des dels menys de 400 metres d'altitud del congost de Terradets, una de les principals i més espectaculars entrades a la comarca a través de la serra del Montsec, als prop de tres mil metres d'altitud del pic de Peguera (2.983 m), el sostre comarcal.

Aquesta geografia singular converteix la comarca en un món en si mateix. A les parts més baixes, hi predomina un paisatge típicament agrari i és aquí on es concentra el gruix de la població comarcal, de 13.370 habitants. A mesura que es va

Practicant enduro als circuits habilitats per Lo Podall. A sota, reproducció al Museu de la Conca Dellà d'un dels dinosaures que va habitar a la zona fa més de 66 milions d'anys.

guanyant altitud, a través d'una carretera estreta i plena de revolts, s'arriba a la Vall Fosca, amb les seves cases de pedra i teulades de pissarra. En aquest particular món pallarès només hi falta el mar, que és suplert pel pantà de Sant Antoni o simplement "el lago", com l'anomenen els locals. L'altre mar interior és el pantà de Terradets.

El Pallars Jussà és Prepirineu en estat pur, però aquesta circumstància ha provocat que sovint fos considerat un lloc de pas. Gràcies als esforços de promoció i dinamització turística dels darrers anys, aquesta dinàmica està començant a canviar. Cada cop són més els visitants que s'aturen a gaudir d'un territori únic que,

lluny del turisme de masses, permet viure una experiència genuïna. Per no perdre's ni un detall d'aquest món en si mateix que és el Pallars Jussà, és recomanable fer una primera parada a l'Epicentre, Centre de visitants del Geoparc Orígens a Tremp, que és també l'oficina de turisme comarcal.

Molts dels nous visitants van en dues rodes. Els camins oberts per l'associació Lo Podall han esdevingut un important reclam per als amants de la bicicleta de muntanya. Dragon Khan, Megatampanada, Serengheti o Afganistrail són alguns dels noms de les rutes del Territori Lo Podall by INTENSE que prometen emocions fortes.

Foto: Jordi Però

Al Celler Castell d'Encús conserven nou cups de pedra excavats manualment a la roca al s. XII. En sis encara hi fermenten els seus vins.

Els ciclistes menys agosarats poden gaudir de la recentment finalitzada Ruta dels Llacs. Es tracta d'un recorregut de 107,2 quilòmetres, dels quals 80,3 són per anar en bicicleta o a peu i 26,9, amb tren. La ruta travessa el Pallars Jussà, tot seguint el curs del riu Noguera Pallaresa durant 32 km, i ofereix la possibilitat de pedalar al costat dels embassaments de Terradets i Sant Antoni.

L'itinerari cicloturístic es complementa amb la línia de tren que va des de Lleida, al Segrià, fins a la Pobla de Segur, al Pallars Jussà, que els caps de setmana i dies festius entre els mesos d'abril i d'octubre es converteix en el Tren dels Llacs. Es tracta d'una atracció turística relativament recent que presenta dues versions: una d'històrica, que remunta el viatger als anys 60 del segle xx, i una altra de més moderna que, gràcies als seus vidres panoràmics, permet gaudir de paisatges de gran bellesa.

El Geoparc mundial de la Unesco Orígens és una altra de les grans apostes turístiques del territori. El ric patrimoni geològic de la comarca, clau per entendre com es van formar els Pirineus, ha estat distingit per la Unesco. A Orcau, es poden veure les petjades dels últims dinosaures que van trepitjar la Terra. Basturs acull un jaciment paleontològic únic al món gràcies a la preservació d'un gran nombre d'ous de dinosaures. Però la joia de la corona es troba al recentment reformat Museu d'Isona, que exposa un coll de titanosaure de més de cinc metres de longitud, pertanyent al dinosaure més gran que va viure entre la península Ibèrica i el sud de França.

L'època medieval també va deixar una profunda empremta a la comarca. En són testimoni els nombrosos castells de frontera de la zona, i són els de Mur, Sant Gervàs i Llordà els més interessants de visitar. El conjunt patrimonial de Mur, format pel castell i per la canònica de Santa

Maria de Mur, mereix una menció especial. La de Mur és una fortalesa típicament defensiva i forma part de la ruta cultural Joc de Dames, que reivindica el paper de les dones a través dels personatges històrics femenins més rellevants de l'edat mitjana al comtat de Pallars.

Just al costat del castell de Mur hi ha la canònica de Santa Maria de Mur. Aquesta última destaca especialment perquè les pintures murals al fresc de la seva església van ser les primeres que es van arrencar a tot l'Estat. La seva compravenda per part d'un particular va provocar que la Generalitat iniciés una campanya de salvament per arrencar i atresorar les pintures murals més importants de Catalunya, motiu pel qual els frescos de Taüll —entre molts d'altres— es troben avui al MNAC. Tot i que les pintures originals de Mur romanen al Museum of Fine Arts de Boston (EUA), la visita a la canònica i a la reproducció de les pintures val molt la pena.

El conjunt patrimonial de Mur, format pel castell i per la canònica de Santa Maria de Mur, és de visita obligada.

La història més recent del Pallars Jussà ha donat lloc a un patrimoni hidroelèctric, que la comarca explota turísticament a través de la visita a les centrals productores d'energia hidroelèctrica de Capdella i Talarn. Són especialment interessants les visites teatralitzades que protagonitza Albert Keller, l'enginyer suís que va ser el director d'obra de les centrals de Capdella i Molinos. També són patrimoni hidroelèctric les velles turbines que es poden trobar en diversos indrets de la comarca, convertides ara en escultures urbanes.

Cal destacar també l'esforç dut a terme per donar a conèixer les nombroses restes de fortificacions de la Guerra Civil Espanyola, un conflicte que va romandre estancat al Pallars durant nou mesos. És especialment recomanable visitar espais com les fortificacions d'Orcau, la Posa, Figuerola d'Orcau o Vilanoveta en companyia de guies especialitzats en aquesta temàtica, com és el cas de l'empresa Guies del Pallars. Les

fortificacions de la Posa també es poden visitar virtualment gràcies a l'app Viatge als Orígens. Aquesta aplicació reproduïx vuit escenes històriques de quatre espais de la comarca fent ús de la realitat virtual. En aquest cas concret, l'usuari accedeix a un vídeo de 360 graus que recrea la vida al front des d'un búnquer. Les altres escenes de l'aplicació tenen lloc al jaciment d'icnites de la Posa, al Tremp medieval, al castell de Sant Gervàs i a la fira de bestiar de peu rodó de Salàs de Pallars.

A Salàs de Pallars també han apostat per fer memòria del passat, amb una xarxa de botigues museu que ha anat creixent fins a arribar als nou establiments actuals: una botiga d'*ultramarinos y coloniales*, una farmàcia, un estanc, una merceria perfumaria, un quiosc, una barberia, un cafè, una impremta i una pastisseria. Darrere d'aquesta iniciativa es troba l'historiador Sisco Farràs, que al llarg de la seva vida ha anat atresorant béns de consum quotidians generats des de

la segona revolució industrial (segona meitat del segle XIX) fins a les acaballes del franquisme (finals dels 70).

No tot són visites a espais històrics i patrimonials. Al Pallars Jussà s'hi menja i s'hi beu molt bé! Amb el canvi climàtic, s'han replantat moltes vinyes en una terra que, abans de la plaga de la fil·loxera (cap al 1900), era considerada el celler del Pirineu. És el cas de Castell d'Encús, que ocupa els vestigis històrics de l'antic poblat medieval de Castelló d'Encús. Amb els seus cups de fermentació medievals excavats a la pedra per monjos i les seves vinyes d'altura, és un dels cellers més visitats de la comarca.

Per omplir la panxa, una de les opcions més tradicionals és la girella, l'únic embotit que utilitza el corder com a base de la seva elaboració. Si el corder és de la raça xisqueta, originària de la zona, molt millor. El xolí, la secallona o la Ratafia dels Raiers són altres productes gastro-

Foto: Jordi Peró (CC. Pallars Jussà)

Productes típics pallaresos.

Foto: Jordi V. Pou

Cal Soldat, un dels establiments d'hostatgeria amb encant de la zona.

Foto: Santi Iglesias

Brama del cérvol a Boumort, tot un espectacle.

Foto: CC. Pallars Jussà

Nova via ferrada de Terradets.

Foto: Jordi Peró

Baixada dels Raiers de la Pobla de Segur.

nòmics imprescindibles. Per gaudir-ne, res de millor que algun dels restaurants més emblemàtics, com Casa Masover de Buira, l'Era del Marxant de la Pobleta de Bellveí, l'Era del Salasse de Salàs de Pallars, Lo Quiosc de Talarn o Cal Jou de Conques, entre molts d'una llarga llista. Per prendre alguna cosa o fer un beure, són altament recomanables el Cafè de la Unió de la Pobla de Segur i Casa Montoliu de Tremp.

Les opcions per dormir també són diverses, des d'hotels més tradicionals a petits allotjaments rurals. Destaca especialment per la seva singularitat el conjunt rural de Cal Soldat, als peus del castell i la canònica de Mur. Casa Roca, a la Vall de Barcedana, és una bona opció d'agroturisme, mentre que Casa Leonardo, a Senterada, és un dels establiments més emblemàtics. Entre els hotels, cal esmentar el de Terradets, emplaçat en un entorn privilegiat, just al costat del pantà del mateix nom.

Si es passa una nit al Pallars Jussà no es pot perdre l'ocasió de mirar el cel. Tant els municipis de la serra del Montsec com la zona del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici disposen de la certificació de Reserva Starlight, atorgada per la Fundació Starlight i amb l'aval de la Unesco. És a dir, són considerats de les millors destinacions del món per a l'observació del cel nocturn per la seva baixa contaminació lumínica.

Un altre dels punts forts del Pallars Jussà és el seu atractiu turístic els 365 dies de l'any. L'època de més afluència és l'estiu. Els estiuejants, a més de poder banyar-se al pantà de Sant Antoni i gaudir de les nombroses activitats aquàtiques al seu entorn, poden practicar barranquisme o recórrer la popular ruta d'alta muntanya Carros de Foc, que passa per la Vall Fosca. En aquests mesos se celebren dues de les festivitats més icòniques: la Baixada dels Raiers, un descens amb embarcacions de troncs en honor a l'antic ofici de raier

que transportava la fusta des dels boscos pirinencs fins a la plana a través dels rius, i les falles, el tradicional descens amb torxes enceses des de la muntanya coincidint amb el solstici d'estiu. Totes dues tenen lloc a la Pobla de Segur i han estat declarades Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la Unesco.

Quan la calor afluixa, a la tardor, els cérvols de la Reserva Nacional de Caça de Boumort entren en zel. Durant el capvespre i a la matinada, els mascles bramen i es barallen entre ells per tal d'aconseguir reproduir el seu llinatge entre les femelles del grup. La brama és un espectacle sonor que no deixa indiferent. La resta del dia es pot aprofitar per anar a plegar bolets o visitar algun dels despoblats de la zona, com Espills, Montadó o Montesquiú. També és una bona època per fer excursions a peu per l'extensa xarxa de camins de la comarca o per resseguir la ruta d'El Cinquè Llac, una travessa circular de senderisme de mitja muntanya que recupera antics camins de

Foto: Oriol Clavera

pastor i passa per alguns dels paratges més emblemàtics del nord de la comarca. Igualment, els festivals de senderisme de la Conca Dellà i Vall Fosca - Pirineus, de caràcter familiar, són una magnífica oportunitat per combinar esport i lleure.

L'hivern, amb les seves boires, acull algunes de les tradicions més arrelades entre els pallaresos, com ara les escudelles o guixes de Carnaval i el ball del Contrapàs, que a Tremp és ballat únicament pels homes que es dediquen a la pagesia el dia de Sant Antoni Abat. Els dies més freds de l'any són una bona ocasió per visitar l'Argenteria, a Collegats, on en una curiosa formació rocosa brillen caramells gelats, un tresor geològic que segons diuen va inspirar Gaudí per crear la Sagrada Família.

Els ametllers florits de les conques són els encarregats d'anunciar l'arribada de la primavera, que desfà la neu de les muntanyes i fa créixer els verds sembrats. Amb el bon temps comencen a arribar també els aufranys, cosa que permet l'observació en una mateixa zona dels quatre grans rapinyaires del Pirineu (l'aufrany, el trençalòs, el voltor negre i el voltor comú). Com a novetat, aquesta primavera el Pallars Jussà estrenarà les seves dues primeres vies ferrades: una a la presa de Terradets i una altra al costat de la Roca Foradada de la Pobla de Segur. Les vies ferrades complementen la gran quantitat de sectors d'escalada de la zona, amb diversos graus de dificultat. I no podem passar per alt una de les joies del Montsec, a la part sud de la comarca: el congost de Mont-rebei, un indret espectacular que ha anat excavant el riu Noguera Ribagorçana al llarg dels anys i que és el paradís de senderistes i escaladors.

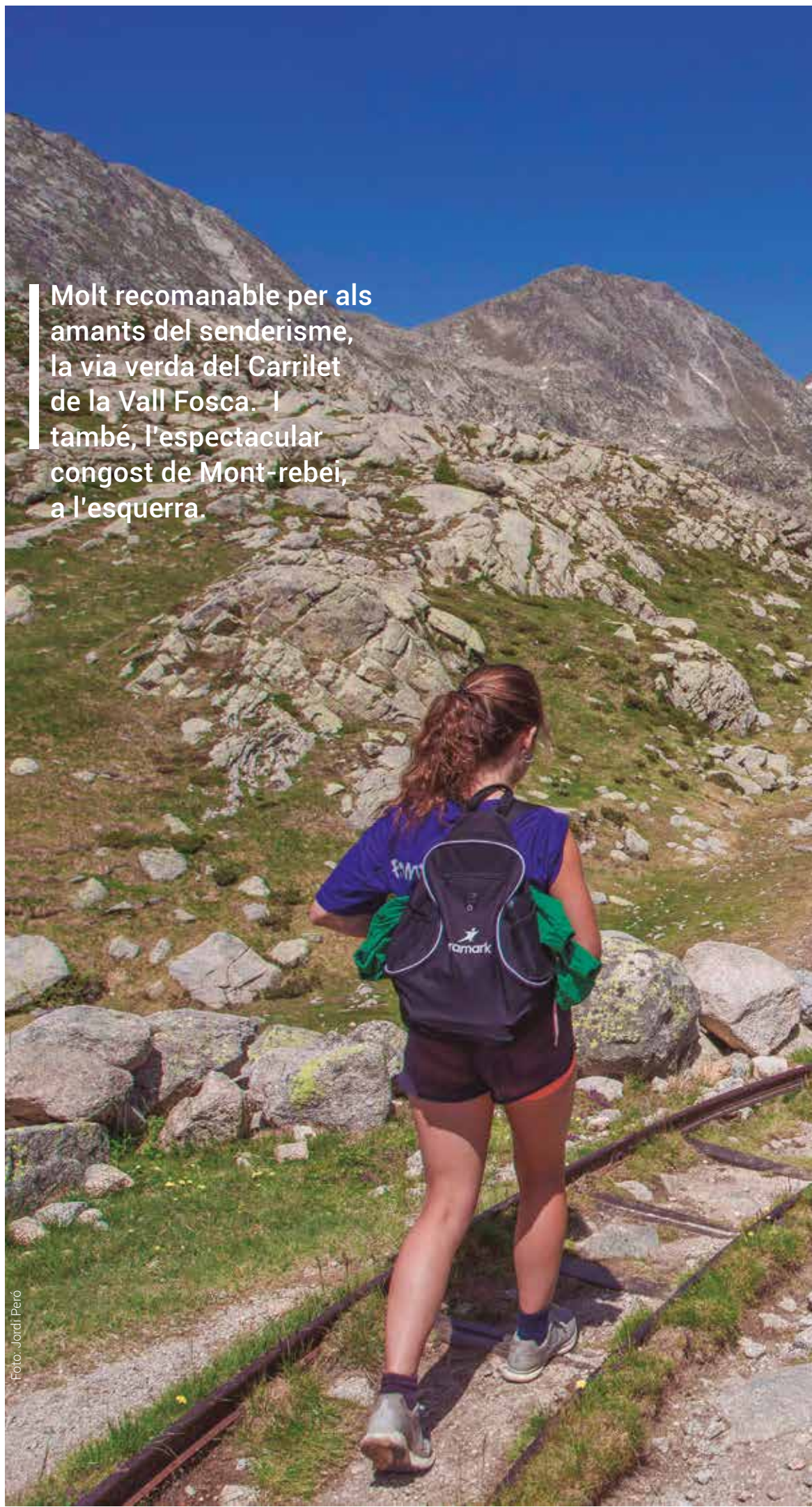

Foto: Jordi Peró

Molt recomanable per als amants del senderisme, la via verda del Carrilet de la Vall Fosca. I també, l'espectacular congost de Mont-rebei, a l'esquerra.

Foto: Jordi Peró

El telefèric de Sallente - Estany Gento permet accedir a més de 2.000 m d'altura i iniciar rutes al Parc Nacional.

La Vall Fosca, el Pirineu més elèctric

El telefèric emprat per a la construcció de la central reversible de Sallente, a la Vall Fosca, és ara utilitzat pels excursionistes que s'endinsen al Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici per la seva entrada sud. En només 14 minuts, el telefèric salva un desnivell de 450 metres, fins als 2.200 m, i obre les portes a un espectacular paratge format per 32 estanys connectats entre ells per produir electricitat.

Cims com el de Peguera o el Montsent del Pallars presideixen aquest espai natural, on la natura es combina amb una empremta hidroelèctrica que serveix per posar el visitant en context. També és l'escenari de la famosa ruta Carros de Foc, que recorre els refugis del Parc Nacional, entre els quals destaca el refugi d'alta muntanya Colomina, l'antiga casa on s'allotjava l'enginyer suís Albert Keller quan supervisava les obres.

El senderisme i l'esport són dues de les grans apostes turístiques de la Vall Fosca. Per als caminants que prefereixen gaudir de la muntanya a un ritme més pausat i en companyia de guies locals, cada any al mes de juliol té lloc el Festival de Senderisme Vall Fosca - Pirineus. A

un ritme més competitiu, a inicis de juny se celebra el Vall Fosca Sports Festival, una gran festa de l'esport que inclourà competicions de BTT i *trail running*.

Tot plegat en un entorn que aposta per la sostenibilitat, com així ho demostra el fet que l'oficina de turisme de la Vall Fosca hagi rebut la certificació Biosphere. Es tracta d'un certificat d'abast mundial que acredita que es treballa per desenvolupar iniciatives turístiques de manera sostenible, alhora que es fomenta la singularitat social, cultural i local. Actualment l'oficina de turisme de la Vall Fosca, l'Epicentre de Tremp, l'Hotel Terradets i l'Estació d'Esports i Natura del Pirineu de la Pobla de Segur són els únics que tenen la certificació Biosphere al Pallars Jussà. Altres destinacions, equipaments o empreses, com el Museu Hidroelèctric de Capdella o l'Hotel Arturo, estan en el procés d'aconseguir-la. La certificació Biosphere és un procediment que ofereix de manera gratuïta el Patronat de Turisme de la Diputació de Lleida a les empreses del sector, en el marc del seu compromís envers la sostenibilitat de la destinació i la consecució de la certificació Biosphere del Pirineu i les Terres de Lleida.

Informació d'interès

• Tremp

Consell Comarcal del Pallars Jussà
Tel. 973 65 01 87
turisme@pallarsjussa.cat
pallarsjussa.net

• Epicentre. Centre de visitants del Geoparc

Tel. 973 65 34 70
oficinaturisme@pallarsjussa.cat
pallarsjussa.net

• Isona i Conca Dellà

Punt d'informació Museu Conca Dellà
Tel. 973 66 50 62
ofturisme@parc-cretaci.com
parc-cretaci.com

• La Pobla de Segur

Oficina de Turisme de la Pobla de Segur
Tel. 973 68 02 57
turisme@lapobladesegur.cat
lapobladesegur.cat

• La Torre de Capdella

Ajuntament de la Torre de Capdella.
Punt d'Informació
Turisme Vall Fosca
Tel. 973 66 30 01
turisme@vallfosca.net
vallfosca.net

EL PALLARS JUSSÀ, UN MUNDO EN SÍ MISMO

El Pallars Jussà es tierra de contrastes, con paisajes típicamente agrarios en las partes más bajas y montañas próximas a los 3.000 m en las más altas. Es recomendable hacer parada en el Epicentre, Centro de visitantes del Geoparc Orígens en Tremp. Los caminos abiertos por la asociación Lo Podall son un reclamo para los amantes de la BTT y la Ruta de los Lagos atrae a ciclistas menos osados. El itinerario cicloturístico se complementa con la línea férrea Lleida-La Pobla de Segur, que entre abril y octubre se convierte en el Tren de los Lagos. El Geoparc Orígens contiene importantes yacimientos paleontológicos, con el Museo de Isona como centro neurálgico. El medioevo dejó huella en la comarca, con los castillos de frontera de Mur, Sant Gervàs y Llordà, mientras que las fortificaciones de Orcau, La Posa, Figuerola d'Orcau y Vilanoveta son testigos de la Guerra Civil. En Salàs de Pallars, una red de tiendas-museo recuerda el pasado. El patrimonio hidroeléctrico se refleja a través de la visita a las centrales de Capdella y Talarn. La bodega Castell d'Encús elabora buenos vinos, mientras que la girella, el xolís, la secallona o la Ratafia dels Raiers son productos gastronómicos imprescindibles. Para observar el cielo, la sierra del Montsec y el Parque Nacional de Aigüestortes cuentan con la certificación de Reserva Starlight avalada por la UNESCO. En otoño, los ciervos de la Reserva Nacional de Caza de Boumort protagonizan el espectáculo sonoro de la berrea. Los Festivales de Senderismo de la Conca Dellà y de la Vall Fosca-Pirineus son una magnífica opción para combinar deporte y ocio.

EL PALLARS JUSSÀ, A WORLD IN ITSELF

El Pallars Jussà is a land of contrasts, with typically agricultural landscapes on its lower reaches and mountains almost 3,000 metres high. Visitors are recommended to call in at the Epicentre, the Visitor's Centre at the Orígens Geopark in Tremp. The paths created by the Lo Podall association are a draw for mountain biking fans, while the Lakes Trail attracts more cautious cyclists. The Lleida-La Pobla de Segur railway line provides additional options for cyclists interested in exploring the area, with the Lakes Train running between April and October. The Orígens Geopark contains important palaeontological sites, centred around the Museum of Isona. The Middle Ages left their mark on the region in the form of frontier forts at Mur, Sant Gervàs and Llordà, while the fortifications at Orcau, La Posa, Figuerola d'Orcau and Vilanoveta bear witness to the Spanish Civil War. In Salàs de Pallars, the past is conjured up in a collection of shop-museums. A visit to the Capdella and Talarn power plants is an opportunity to learn about the history of hydroelectric power in the area. The Castell d'Encús winery produces delicious wines, while visitors must try typical local products such as the girella, xolís and secallona sausages and the Ratafia dels Raiers liqueur. For stargazing, the Montsec mountain range and Aigüestortes i Estany de Sant Maurici National Park are UNESCO-certified Starlight Reserves. In autumn, the spectacular sound of rutting deer rings out across the Boumort National Game Reserve. The Conca Dellà and Vall Fosca-Pirineus Walking Festivals are a great opportunity to combine sport and leisure.

EL PALLARS JUSSÀ, UN MONDE À PART ENTIÈRE

El Pallars Jussà est une terre de contrastes, avec des paysages typiquement agraires dans les parties basses et des montagnes de près de 3 000 m dans les parties hautes. Il est conseillé de s'arrêter à l'Epicentre, le centre d'accueil du Géoparc Orígens à Tremp. Les pistes ouvertes par l'association Lo Podall attirent les vététistes et la Route des lacs les cyclistes moins téméraires. L'itinéraire cyclotouristique est complété par la ligne de chemin de fer Lleida-La Pobla de Segur qui, entre avril et octobre, devient le Train des lacs. Le Géoparc Orígens contient d'importants sites paléontologiques, dont le musée d'Isona est le centre névralgique. Le Moyen Âge a marqué la région avec les châteaux frontaliers de Mur, Sant Gervàs et Llordà, tandis que les fortifications d'Orcau, La Posa, Figuerola d'Orcau et Vilanoveta témoignent de la guerre civile. À Salàs de Pallars, un réseau de boutiques-musées rappelle le passé. Le patrimoine hydroélectrique se reflète dans la visite des centrales de Capdella et de Talarn. La cave Castell d'Encús produit de bons vins, tandis que la girella, le xolís, la secallona et la Ratafia dels Raiers sont des produits gastronomiques incontournables. Pour observer le ciel, la cordillère de Montsec et le parc national d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici sont certifiés Réserve Starlight par l'UNESCO. En automne, les cerfs de la Réserve nationale de chasse de Boumort offrent un spectacle sonore avec leur brame. Les festivals de randonnée de La Conca Dellà et de La Vall Fosca-Pirineus sont un excellent moyen de combiner sport et loisirs.

PALHARS JUSSÀ, UN MON EN SE MADEISH

Palhars Jussà ei tèrra de contrasti, damb païsatges tipicament agraris enes parts mès baixes e montanhes apròp des 3.000 m enes mès nautes. Ei recomandable hèr arturada en Epicentre, Centre de visitaires deth Geoparc Orígens en Tremp. Es camins dubèrts pera associacion Lo Podall son ua reclama entàs aimants dera BTT e era Rota des Lacs atrè a ciclistes mens audaciosi. Er itinerari cicloturistic se complèta damb era linha de camin de hèr Lhèida-La Pobla de Segur, qu'entre abriu e octubre se convertís en Tren des Lacs. Eth Geoparc Orígens contèn importants jadiments paleontologics, damb eth Musèu de Isona coma centre neuralgic. Era edat mieja deishèc peada ena comarca, damb es castèths de termièra de Mur, Sant Gervàs e Llordà, deth temps que es fortificacions d'Orcau, La Posa, Figuerola d'Orcau e Vilanoveta son testimònis dera Guèrra Civiua. En Salàs de Palhars, un hilat de botigues-musèu rememòrie eth passat. Eth patrimòni idroelectric se rebat a trauès dera visita as centraus de Capdella e Talarn. Eth chai Castell d'Encús elabòre bons vins, deth temps que era "girella", eth "xolís", era secalhona o era Ratafia des Raiers son productes gastronomicos indispensables. Entà guardar eth cèu, era sèrra deth Montsec e eth Parc Nacionau d'Aigüestòrtès compden damb era certificacion de Resèrva Starlight avalada pera UNESCO. Ena tardor, es cèrvis dera Resèrva Nacionau de Caça de Boumort protagonizen er espectacle sonor deth bramadís. Es Hestivaus de rotes de corsèra dera Conca Dellà e dera Vall Fòsca-Pirineus son ua magnifica opcion entà combinar espòrt e léser.

Terra endins també hi ha fars. Són els fars de Ponent. Nou campanars, talaies i torres s'han convertit en uns miradors d'excepció que permeten descobrir a vista d'ocell el paisatge de la plana de Lleida i el seu patrimoni. És una nova ruta turística que connecta amb la història del Segrià, l'Urgell, el Pla d'Urgell, les Garrigues, la Segarra i la Noguera.

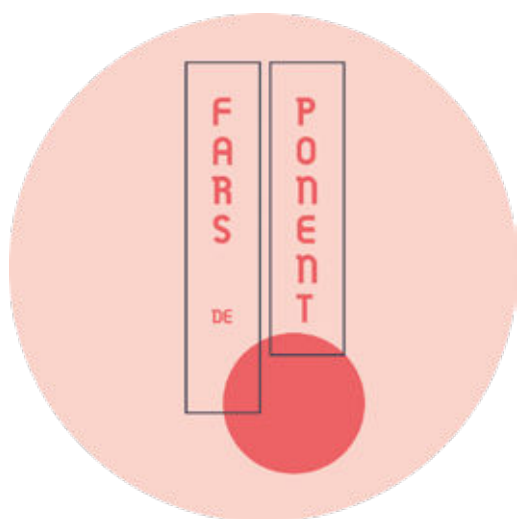
Santa Maria de Balaguer s'aixeca en un tossal privilegiat de la capital de la Noguera.

FARS DE PONENT, miradors d'excel·lència

Text: Teresa Macià

Fotos: Jordi V. Pou

“La paraula *far* s'utilitza a la costa, però aquí també en tenim.”

Ho comenta un dels impulsors del projecte Fars de Ponent, Jordi Estiarte, alcalde de Bellpuig. Segons Estiarte, “l'objectiu és donar a conèixer totes aquestes comarques, que la gent passegi per la plana de Lleida i descobreixi tota la seva riquesa”.

La iniciativa fa gairebé un any que es va posar en marxa i s'ha estrenat amb els campanars de la Seu Vella de Lleida, Santa Maria de Linyola, Sant Miquel d'Os de Balaguer, Santa Maria de Balaguer, l'Assumpció de Maria de les Borges Blanques, Sant Bartomeu de Bellpuig, Santa Maria de l'Alba de Tàrraga, Santa Maria de Cervera i el Pilar d'Almenara d'Agramunt. Són nou talaies que en molts casos es poden arribar a veure l'una a l'altra i que ofereixen vistes espectaculars del paisatge. La ruta ensenya tota l'esplendor de la plana de Lleida, que limita geogràficament pel nord amb la serra del Montsec, per l'est amb l'altiplà de la Segarra i pel sud amb les serres de Prades, de la Llena i el Tallat.

Una ruta per tota la plana de Lleida

Seu Vella de Lleida

És el far de referència. El seu campanar, amb una alçària de 60 metres, ofereix unes panoràmiques úniques i irrepetibles. La construcció es va iniciar a mitjan segle XIV i es va acabar l'any 1420. Al segle XVII, després de l'ocupació militar, el consell municipal es va veure obligat a comprar el campanar a l'exèrcit per 3.000 monedes d'or per poder utilitzar les campanes, tant per anunciar els serveis religiosos com en cas d'alarma per foc o altres circumstàncies. Se situa en un lloc privilegiat i domina la capital

del Segrià. Destaca en la silueta del conjunt monumental de la catedral i el castell de la Suda. Tot plegat, és l'*skyline* de la ciutat. Una escala cargolada amb 238 esglaons permet arribar al capdamunt i després d'aquest esforç el visitant té recompensa: gairebé tocar el cel.

No cal dir que podem aprofitar l'estada a Lleida per visitar alguns dels atractius monumentals i naturals de la ciutat, com l'església gòtica de Sant Llorenç, l'edifici medieval de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, la Catedral Nova, la Paeria (Ajuntament de Lleida), el castell templer de Gardeny, el Dipòsit de l'Aigua, el Museu de Lleida, Diocesà i Comarcal, l'Arborètum, el Parc de la Mitjana o el recentment estrenat Museu Morera, amb una de les millors col·leccions d'art modern i contemporani de l'Estat. Si

El campanar de la Seu Vella té 60 metres d'alçària i una escala cargolada amb 238 esglaons.

es viatja al mes de maig, es pot gaudir de la cultura, la tradició i la gastronomia amb la Fira de Titelles, la Festa de Moros i Cristians o l'Aplec del Caragol. Entre les activitats de la resta de l'any destaquen l'Animac (Mostra Internacional de Cinema d'Animació), al febrer, o el cicle Jazz Tardor.

📍 L'església de l'Assumpció de Maria de les Borges Blanques

El seu campanar es va acabar el 1899, més d'un segle després de la consagració de l'església. Es va construir en dues fases, la primera fins a la balconada i la segona fins al cim, de 50 metres. Té una curiositat i és

que disposa d'un far amb una llanterna que antigament s'utilitzava per avisar els pobles del voltant que la farinera ja funcionava. Quan s'encenia, els pagesos sabien que ja podien portar el blat a moldre.

Les Borges Blanques és una capital tranquil·la, ideal per a una passejada que tindria com a principals fites el nucli antic; l'espectacular passeig del Terrall, amb els seus grans estanys; l'Espai Macià, dedicat a l'històric polític, o el Museu de Cal Pauet, que ens explica la vida col·legial dels anys 50 i 60. A principis d'any s'hi celebra la Fira de l'Oli Qualitat Verge Extra, dedicada al producte estrella de les Garrigues, i que es pot complementar amb una visita a les cooperatives, els molins i els espais museístics dels municipis veïns centrats en l'anomenat or líquid.

L'església de l'Assumpció de Maria de les Borges Blanques.

Santa Maria de Linyola.

📍 L'església de Santa Maria de Linyola

Coneguda com "la catedral del Pla", destaca per la seva torre de 30 metres d'alçària. Dalt de tot del campanar, hi ha una terrassa panoràmica on s'hi han instal·lat panells interpretatius del paisatge. Des d'aquí, ubicada al bell mig del pla, es pot observar la gran esplanada de l'Urgell amb els seus camps de cereals i fruiters.

El visitant pot arrodonir l'excursió amb un recorregut per l'edifici senyorial de la Casa de la Vila, que és de fet un palau

Convent de Sant Bartomeu de Bellpuig.

renaixentista; l'antic Escorxador Municipal, d'estil modernista, o la Font Vella, un singular dipòsit d'aigua de 6 metres de fondària i 10 metres de radi. Una de les grans referències de Linyola és gastronòmica, la cassola de tros, una elaboració popular a base de caragols, llonganissa, costella de porc, carn magra, vegetals i herbes aromàtiques. Entre altres possibilitats, es pot degustar per la Festa Major, el mes de maig.

🌸 El convent de Sant Bartomeu de Bellpuig

Des del campanar d'aquest monestir es té una magnífica panoràmica de la zona. És el guaita de la vall del Corb. La torre, del segle XVI, presenta la peculiaritat que l'escala de caragol té els 97 esglaons encastats a la paret pels extrems exteriors, mentre que en els interiors forma un passamà. D'aquesta manera, l'ull de l'escala és buit. Això fa que mentre es pugen les escales es pugui veure la llum del sol que arriba de dalt de tot.

A més del nucli històric, a Bellpuig podem seguir la Ruta de les Cigonyes, aus també amigues dels fars, que inclou entre altres espais la plaça Ramon Folch, la fàbrica de dolços Pifarré, la Bòbila Armengol i la plaça de l'Oli. El convent de Sant Bartomeu, declarat Monument Històric-artístic, ens sorprèn amb un bonic claustre, joia de l'art renaixentista. En l'àmbit tradicional destaca la magna processó penitencial dels Dolors, el divendres abans del Divendres Sant, amb més de 300 anys d'història.

🌸 L'església de Santa Maria de l'Alba de Tàrraga

El campanar, de gairebé 50 metres, és de planta quadrada i té una torre de vuit cares. Acull set campanes, una de grans dimensions. Ofereix vistes de la plaça Major. L'any 1672, el campanar va caure damunt del temple i va obligar a construir una nova església. La nau principal està decorada amb frescos dels artistes targarins Jaume Minguell i el seu fill, Josep Minguell.

El visitant també pot dedicar algunes hores al Call jueu, amb carrerons i arcs de pedra; al Museu Comarcal de l'Urgell, amb les sales nobles dels segles XVIII i XIX i sales d'arqueologia; a la Fàbrica-museu J. Trepat, oberta al públic com a museu industrial dedicat a la mecanització del camp català,

Santa Maria de l'Alba de Tàrraga.

El Pilar d'Almenara, del segle XI, fa 7 metres de diàmetre i 15 d'alçària.

o a la serra de Sant Eloi, amb l'ermita dedicada al sant, envoltada d'un magnífic parc amb un museu a l'aire lliure. La ciutat acull el setembre FiraTàrrrega, el mercat internacional de les arts escèniques més important de l'Estat. Gastronòmicament, la vila és coneguda per l'anomenat cóc urgellenc (coca de recapte).

Pilar d'Almenara d'Agramunt

És la torre de guaita de Ponent, que s'aixeca al punt més alt de la serra d'Almenara. Unes escales permeten l'escalada fins a dat de tot del pilar, des d'on s'albira la ribera del Sió i la plana de l'Urgell, fins i tot en un dia ben clar es pot observar la Seu Vella de Lleida. La torre, del segle XI, fa 7 metres de diàmetre i 15 d'altura. A prop hi ha les ruïnes de l'ermita romànica de Sant Vicenç.

Agramunt té un ric patrimoni monumental (l'església de Santa Maria, del segle XII, amb una magnífica façana i un remarcable retaule barroc i un refugi antiaeri sota el temple); artístic (l'Espai Guinovart, un centre d'art contemporani amb exposicions permanents i temporals, i Lo Pardal, un centre divulgatiu que gira entorn de l'obra literària i de poesia visual de Guillem Viladot); gastronòmic (el Museu del Torró i la Xocolata, íntimament relacionat amb la llarga tradició xocolatera i torronaire d'Agramunt), i natural (la Via Verda del riu Sió i el Parc de Riella). La Fira del Torró i la Xocolata a la Pedra, el mes d'octubre, referma el tarannà "dolç" de la població.

L'església de Santa Maria de Cervera

El campanar gòtic, d'uns 50 metres d'alçària, s'aixeca sobre la col·legiata de Santa Maria i la Paeria, amb una espectacular visió del conjunt des de la plaça Major. És una construcció de planta octogonal amb amplis finestrals gòtics. Al damunt del campanar hi ha un petit cos cobert amb una cúpula, que acull les campanes. És la talaia de l'est de Ponent.

La rica història de Cervera queda reflectida també en les muralles medievals; la Paeria, un edifici barroc amb curioses mènsules a la façana; la Universitat, d'estil neoclàssic i amb un extraordinari paranimf; la Farinera del Sindicat Agrícola, edifici modernista construït per Cèsar Martinell i que conté el Museu del Blat, o la Casa Duran i Sanpere,

Santa Maria de Cervera.

Santa Maria de Balaguer.

seu del Museu Comarcal de Cervera. Els carrers estrets i carrerons coberts del nucli antic ens transporten al temps de les bruixes i la màgia, un temps recreat l'últim dissabte d'agost en la famosa festa de l'Aquelarre. La vessant més religiosa la trobem en la representació de la Passió durant el període de Quaresma, amb més de 300 actors.

L'església de Santa Maria de Balaguer

Situada en un lloc excepcional, un dels tossals que dominen la ciutat de Balaguer, té un campanar amb 153 esglaons que porten a un balcó privilegiat sobre la

plana de l'Urgell i les serres del Prepirineu. L'església gòtica està aixecada sobre una mesquita i un oratori romànic. És un edifici d'una sola nau molt àmplia.

El visitant pot continuar el recorregut religiós per la basílica de Sant Crist o pel convent de Sant Domènec; passejar pel Mercadal, la plaça porticada més gran de Catalunya; visitar el Museu de la Noguera, que exposa importants vestigis medievals, o el Centre d'Interpretació de l'Or del Segre, on es poden buscar palletes d'aquest mineral, admirar les antigues muralles o accedir al recinte arqueològic del Pla d'Almatà, el jaciment andalusí més gran de Catalunya. A l'estiu es pot assistir a la Transsegre, un original descens fluvial ple de color.

El campanar hexagonal de Sant Miquel d'Os de Balaguer és un veritable far per als campaners.

📍 L'església de Sant Miquel d'Os de Balaguer

És el far dels campaners. Té la particularitat que és un campanar civil que pertany al poble i tot està integrat al conjunt monumental. L'església destaca per la seva façana barroca. El campanar té forma hexagonal vist per fora, però per dins us adonareu que és completament cilíndric. Cal pujar prop de cent esglaons per veure on reposen les campanes: la Bàrbara, la Concepció, la Miquela i la Mateua. En aquesta església, l'últim diumenge d'abril, s'hi celebra la Trobada Nacional de Campaners i Campaneres de Catalunya.

A més de recórrer els carrers medievals, a Os de Balaguer podem admirar el castell (actual Museu de les Campanes); la Casa-Museu Leandre Cristòfol, dedicat a l'artista pioner de l'escultura surrealista a Catalunya, o la Font de Sant Pitot, del segle XVIII. La Cova dels Vilars conté pintures rupestres fetes possiblement durant l'Edat de Bronze.

La presa de Canelles, amb una caiguda de 151 m, és la tercera més alta de l'Estat (es fan visites guiades a la central hidroelèctrica i al conjunt de la presa, que inclou la Cova Negra). El monestir de les Avellanes, a només 8 quilòmetres, ofereix allotjament, servei de restauració i disposa d'equipaments per a trobades lúdiques i de negocis.

Les millors postes de sol de Catalunya

La nova ruta turística vol donar visibilitat a les talaies, campanars i torres més emblemàtics de Ponent i proposa fer un recorregut per descobrir tota aquesta arquitectura vertical de la plana de Lleida. L'alcalde de Bellpuig recorda que totes aquestes construccions amaguen una gran riquesa cultural. Per formar part de l'itinerari, Jordi Estiarte destaca que "tot el patrimoni està reconegut com a Bé Cultural d'Interès Local o Bé Cultural d'Interès Nacional. És el cas, per exemple, del convent de Sant Bartomeu, l'església de Santa Maria de Balaguer, l'església de Santa Maria de Cervera o el Pilar d'Almenara". Segons

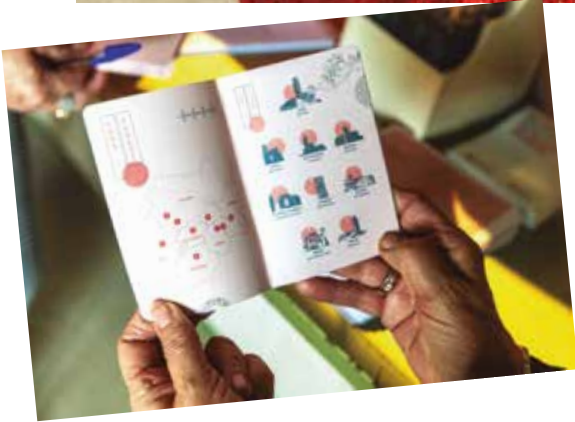
Estiarte, un dels impulsors del projecte, "el visitant se sorprendrà".

L'itinerari a vista d'ocell vol ser a més a més un viatge espiritual, poètic, perquè ens acosta a un altre protagonista de la plana de Lleida: el sol i les seves postes. "Admirar-les és tot un plaer, són les millors de Catalunya i cal posar-les en valor, no cal fer milers de quilòmetres per anar a altres països a veure'n quan es tenen aquí", explica Estiarte. Per contemplar-les, tots aquests campanars i torres ens permeten gaudir de l'espectacularitat de les postes de sol a la plana de Lleida.

El passaport segellat a cada far de la ruta permet obtenir un esplèndid premi cultural.

Un passaport per al visitant

La ruta Fars de Ponent ha creat un passaport. Els visitants hi han d'anar segellant les visites a cadascun dels punts de referència. Un cop completada la ruta, l'excursionista rep un premi cultural valorat en més de 400 euros.

No es tracta d'una ruta turística tradicional que es pugui fer en un dia o a peu, la ruta pels nou fars no té cap ordre determinat i es pot completar en un any. La proposta va des de visitar un far per mes fins a veure'ls tots en un mes.

Tot el disseny gràfic relacionat amb aquest projecte és d'inspiració japonesa, juga amb la imatge de sol ixent i sol ponent. També incorpora la imatge de la cigonya, un ocell molt característic a la plana.

Visites als Fars de Ponent farsdeponent.cat

Fars de Ponent a Linyola

Santa Maria de Linyola es pot visitar el tercer diumenge de cada mes. L'hora de la visita guiada és a les 10 h i té una durada de 90 minuts. El preu és de 3 euros per persona i gratuït per als menors de 12 anys. Més informació al 973 57 50 19.

Fars de Ponent a Agramunt

El Pilar d'Almenara es pot visitar de manera lliure i gratuïta. Tot i això, s'hi pot fer una visita guiada el primer diumenge de cada mes a les 10.30 h. El preu és de 5 euros per persona, però hi ha tarifes reduïdes per a grups i per a més grans de 65 anys. Més informació al 973 39 10 89.

Fars de Ponent a Balaguer

Santa Maria de Balaguer es pot visitar l'últim diumenge de cada mes. Del 24 de juny al 15 de setembre l'horari és de 10 a 13 h i del 6 de setembre al 23 de juny, d'11 a 14 h. El preu de la visita guiada és de 5 euros per persona. Més informació al 973 44 52 03.

Fars de Ponent a Bellpuig

El convent de Sant Bartomeu de Bellpuig es pot visitar de dimarts a diumenge de juliol a agost. L'horari és de 10 a 13.30 i de 15 a 18.30 h. La resta de l'any les visites es poden fer de dijous a dissabte. El preu és de 4 euros per persona, però hi ha tarifes reduïdes per a grups i per a més grans de 65 anys. Més informació al 973 32 04 08.

Fars de Ponent a Cervera

El campanar de Santa Maria de Cervera es pot visitar el primer dissabte de cada mes a les 12 i a les 13 h. La visita guiada és a càrrec de

l'Associació de Campaners de Cervera i el punt de trobada és a la plaça Major. El preu és de 3 euros per persona i gratuït per als menors de 8 anys. Més informació al 973 53 44 42.

Fars de Ponent a Os de Balaguer

El campanar d'Os de Balaguer es pot visitar de 10 a 14 h de dilluns a divendres. També s'hi fan visites el segon i quart diumenge de cada mes. El preu és de 2 euros per persona i inclou la visita guiada al campanar i també al Museu de les Campanes. Més informació al 973 43 80 04 / 660 66 26 31 (mòbil del guia turístic).

Fars de Ponent a Tàrraga

El campanar de l'església de Santa Maria de l'Alba es pot visitar el tercer dissabte de cada mes d'11 a 13 h. L'entrada és gratuïta. Les visites es concerten a través del correu infocultura@tarrega.cat o al 973 31 16 08.

Fars de Ponent a les Borges Blanques

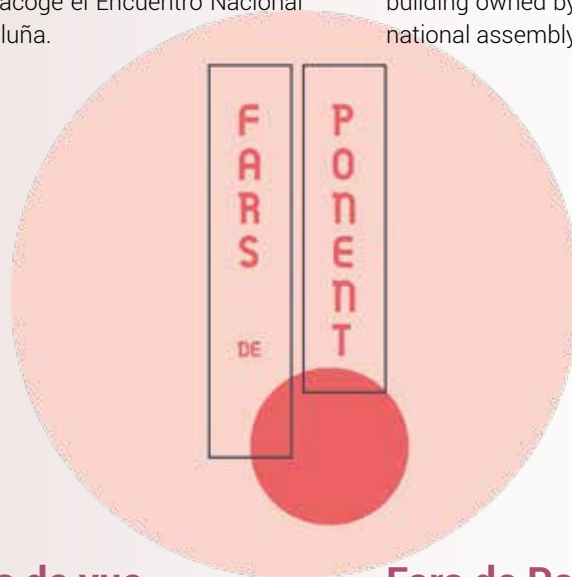
La visita a l'església parroquial de l'Assumpció de Maria és el primer dissabte de cada mes. L'horari és d'11 a 13 h i el preu és de 3 euros per persona. Més informació al 973 14 28 50.

Fars de Ponent a Lleida

La Seu Vella de Lleida es pot visitar de dimarts a dissabte de 10 a 14 i de 16.30 a 19.30 h des del maig al setembre. L'horari d'hivern és de dimarts a divendres de 10 a 13.30 i de 15 a 17.30 h, els dissabtes de 10 a 17.30 h i els diumenges i festius de 10 a 15 h. La Seu Vella restarà tancada els dilluns no festius, excepte ponts, i els dies 25 i 26 de desembre i 1 i 6 de gener. El preu és de 5 euros per persona i la visita és lliure. Més informació al 973 23 06 53.

Faros de Ponent, miradores de excepción

Faros de Ponent es una nueva ruta turística que quiere dar visibilidad a nueve campanarios, atalayas y torres emblemáticas que se han convertido en miradores de excepción sobre el paisaje y el patrimonio de la llanura de Lleida. El faro de referencia es el campanario de la Seu Vella de Lleida, de 60 m de altura, terminado en 1420. El campanario de la iglesia de la Assumpció de Maria, en Les Borges Blanques, se concluyó en 1899 y cuenta con 50 m de altura. Santa Maria de Linyola, conocida como "la catedral del llano", destaca por su torre de 30 m. El campanario del convento de Sant Bartomeu de Bellpuig, del siglo XVI, es el vigía del valle del Corb. En Tàrrrega está la iglesia de Santa Maria de l'Alba con su campanario de casi 50 m, planta cuadrada y torre de ocho caras. El Pilar de Almenara, en Agramunt, data del siglo XI, mide 15 m de alto y domina la ribera del Sió y la plana del Urgell. El campanario de Santa Maria de Cervera, de unos 50 m, es una construcción octogonal con amplios ventanales góticos. En una loma sobre la ciudad de Balaguer se yergue el campanario de la iglesia de Santa Maria, con 153 peldaños que llevan a un balcón privilegiado sobre la llanura urgelense. La torre de la iglesia de Sant Miquel de Os de Balaguer es un campanario civil perteneciente al pueblo que el último domingo de abril acoge el Encuentro Nacional de Campaneros y Campaneras de Cataluña.

Tours de Ponent, points de vue exceptionnels

Tours de Ponent est une nouvelle route touristique qui vise à faire connaître neuf clochers, tours de guet et tours emblématiques qui sont devenus des points de vue exceptionnels sur le paysage et le patrimoine de la plaine de Lleida. Le phare de référence est le clocher de la Seu Vella de Lleida, d'une hauteur de 60 m, achevé en 1420. Le clocher de l'église de l'Assumpció de Maria, à Les Borges Blanques, a été achevé en 1899 et mesure 50 m de haut. Santa Maria de Linyola, surnommée « la cathédrale de la plaine », se distingue par sa tour de 30 m. Le clocher du couvent de Sant Bartomeu de Bellpuig, datant du xvie siècle, est le point de vue sur la vallée de Corb. À Tàrrrega se trouve l'église de Santa Maria de l'Alba, avec son clocher de près de 50 m, son plan carré et sa tour à huit faces. Le Pilar d'Almenara, à Agramunt, date du xie siècle, mesure 15 m de haut et domine les rives de la rivière Sió et la plaine de L'Urgell. Le clocher de Santa Maria de Cervera, qui mesure environ 50 m de haut, est une construction octogonale dotée de grandes fenêtres gothiques. Sur une colline surplombant la ville de Balaguer se dresse le clocher de l'église de Santa Maria, avec 153 marches menant à un balcon privilégié sur la plaine de L'Urgell. Le clocher de l'église de Sant Miquel d'Os de Balaguer est un clocher civil appartenant au village qui accueille, le dernier dimanche d'avril, la rencontre nationale des sonneurs de cloches de Catalogne.

Towers of Ponent: stunning viewpoints

The Towers of Ponent is a new tourist route designed to take visitors to nine bell towers, watchtowers and other great towers that serve as superb viewpoints over the surrounding landscape and the heritage of the Lleida plains. The foremost attraction is the 60-metre-high bell tower of La Seu Vella in Lleida, completed in 1420. The bell tower of the church of the Assumption of Mary, in Les Borges Blanques, was completed in 1899 and is 50 metres high. The 30-metre tower of Santa Maria de Linyola, known as "the cathedral of the plain", is visible from miles around. The bell tower of the convent of Sant Bartomeu de Bellpuig, from the 16th century, provides views over the Corb Valley. The church of Santa Maria de l'Alba in Tàrrrega has a square floor plan and an eight-sided tower that is almost 50 metres tall. The 11th-century Pilar de Almenara in Agramunt is 15 metres high and dominates the banks of the river Sió and the Urgell plain. The 50-metre bell tower of Santa Maria de Cervera is an octagonal construction with large Gothic windows. The bell tower of Santa Maria church stands on a hill above the city of Balaguer. The superb views over the Urgell plain are the reward for climbing its 153 steps. The bell tower of Sant Miquel church in Os de Balaguer is a civic building owned by the town. On the last Sunday in April, it hosts the national assembly of Catalan bell-ringers.

Fars de Ponent, guardaders d'excèpcion

Fars de Ponent ei ua naua rota toristica que vò dar visibilitat a nau campanaus, tors de güeit e tors emblematicques qu'an vengut guardaders d'excèpcion sus eth paísatge e eth patrimoni dera planhèra de Lhèida. Eth far de referéncia ei eth campanau dera Seu Vella de Lhèida, de 60 m de nautor, acabat en 1420. Eth campanau dera glèisa dera Assompcion de Maria, en Les Borges Blanques, se concludic en 1899 e compde damb 50 m de nautor. Santa Maria de Linyola, coneishuda coma «era catedrau deth planhèth», destaque pera sua tor de 30 m. Eth campanau deth convent de Sant Bartomeu de Bellpuig, deth sègle xvi, ei eth güeita dera val deth Còrb. En Tàrrrega i a era glèisa de Santa Maria de l'Alba damb eth sòn campanau de lèu 50 m, planta cairada e tor de ueit cares. Eth Pilar de Almenara, en Agramunt, data deth sègle xi, hè 15 m de naut e domine era Ribèra de Sió e era plana d'Urgelh. Eth campanau de Santa Maria de Cervera, d'uns 50 m, ei ua construccion octogonau damb amples hiestraus gotics. En un tucòu sus era ciutat de Balaguer se quilhe eth campanau dera glèisa de Santa Maria, damb 153 gradons qu'amien a un balcon privilegiat sus era plana urgelhenca. Era tor dera glèisa de Sant Miquèu d'Os de Balaguer ei un campanau civiu apertient ath pòble qu'eth darrèr dimenge d'abriu acuelh era Amassada Nacionau de Campanèrs e Campanèras de Catalonha.

Foto: Drinkinmoderation

TURISME MÉS ENLLÀ DE LES VINYES

A la reputació que han assolit els vins de la DO Costers del Segre i a la consolidació de les comarques de Lleida com a destinació prestigiosa de turisme interior i de muntanya, s'hi afegeix ara l'auge de l'enoturisme, un moviment que proposa al visitant mil experiències que combinen els colors, les aromes i els sabors dels millors vins amb l'atractiu de la gastronomia, dels paisatges i de la proverbial hospitalitat de la gent del territori.

Text: Sebastià Tamarit
Fotos: diversos autors

Tradicionalment, l'anomenat enoturisme consistia en la visita al celler de torn, on un guia o l'enòleg de la casa mateix explicava amb més o menys gràcia la història de l'establiment i les característiques dels vins que s'hi feien, rematat tot plegat amb la degustació d'algun dels productes de la firma.

Avui dia els *enoturistes* poden gaudir d'experiències molt més elaborades, des de maridatges gastronòmics fins a curses esportives, visites culturals i naturalistes, esdeveniments artístics, concerts i festivals de música. De fet, el ventall de possibilitats és amplíssim, i l'enginy dels viticultors lleidatans ha impulsat "maridatges" sorprenents entre l'enologia i propostes d'àmbit històric, geològic i festiu, o iniciatives cent per cent experiencials, com ara fer de viticultor, d'enòleg o d'artesà durant unes hores.

Un instrument molt útil per als enoturistes és l'anomenada Ruta del Vi, una associació publicoprivada destinada a promocionar el turisme enològic sostenible i de qualitat a les terres de Lleida. Precisament, l'entitat ha estrenat recentment el web de la Ruta del Vi, que proposa 56 experiències per a tots els gustos i edats que tenen com a

Foto: Raimat Natura

Foto: Raimat Natura

marc les comarques de les Garrigues, la Noguera, el Pallars Jussà, el Segrià i l'Urgell. Entre les propostes, destaquen tasts guiats de vins, esmorzars, dinars i sopars, passejades entre vinyes, participació en veremes, degustació d'olis, maridatges amb productes de proximitat (formatges, embotits), excursions amb bicicleta o vols en globus, entre altres iniciatives.

Comencem el nostre particular *tour* pel Celler de Raimat, al Segrià, un establiment

Raimat Natura, un extens espai natural i ecològic visitable, ofereix tot tipus d'activitats, des de gastronomia a excursions en bicicleta.

amb més de cent anys d'història, impulsor de la DO Costers del Segre i que ha desplegat un ampli ventall d'activitats enoturístiques, moltes de les quals es duen a terme a Raimat Natura, que amb les seves més de 700 hectàrees és l'espai natural i ecològic visitable més gran de l'Estat dins d'una finca vinícola.

En aquest marc incomparable, el visitant pot fer visites guiades amb bicicleta elèctrica a la vinya, al pantà de la Clamor i al refugi

d'ocells en el qual s'ha convertit l'espai, així com vols amb globus aerostàtic per admirar la finca a vista d'ocell. També es fan visites al celler, que es poden complementar amb un recorregut per les vinyes. La modalitat de degustació a cegues permet les tres fases de la degustació —l'olfactiva, la gustativa i la visual—, agafant com a base cinc vins o caves. Enguany la firma ha implementat el maridatge "L'art d'educar al paladar", amb una degustació de formatges maridats amb una selecció de cinc vins Raimat.

El Celler de Sanui, al municipi de Lleida, ens ofereix la degustació de vins acompanyats amb productes de l'horta de Lleida, i un menú amb productes locals, maridats amb alguns dels vins de la firma. El celler també programa activitats com espectacles artístics, musicals o de ballet. Més endavant, té previst oferir visites a la finca a cavall.

A la mateixa comarca, concretament a Alfarràs, el Celler La Gravera organitza a la

Foto: Celler La Gravera

La Gravera acull Lagravera Fest, un festival de música entre vinyes.

Foto: Ruralmodernos

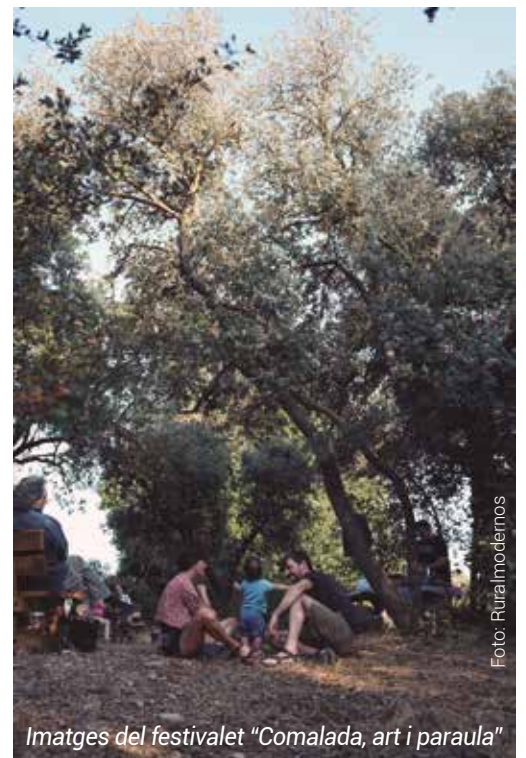

Foto: Ruralmodernos

Imatges del festivalet "Comalada, art i paraula"

seva finca Vinya Núria, la primera setmana de juliol, Lagravera Fest, un festival de música entre vinyes. L'esdeveniment acull grups de primer nivell, amb espais on els assistents trobaran els vins del celler i tapes i elaboracions aportades pels productors locals. Una de les novetats de l'edició del 2024 és que cada vi es "maridarà" amb algun dels artistes convidats.

Viatgem ara a la vall del Corb. Sota el paraigua de l'associació homònima, que acull, entre d'altres, l'entitat Vins del Corb, s'organitzen activitats culturals i de coneixement del territori. Així, el TrosFood a la Vall del Corb proposa al maig un

"itinerari dels sentits" que permet descobrir els paisatges de la zona i degustar en cada parada de la ruta vins i tapes dissenyades pels cuiners de la zona i elaborades amb productes locals. Per la seva banda, el Bmoll-Festival "Vins i Sons" programa cada estiu concerts a diferents cellers de la vall del Corb.

Al Celler Comalats, a l'Ametlla de Segarra, el visitant pot fer un esmorzar o una paella al bell mig dels vinyers, mentre que els diumenges del mes d'agost pot gaudir del seu festivalet entre vinyes: el "Comalada, art i paraula", amb música, poesia i espectacles diversos.

Situat a Sant Martí de Maldà, a l'Urgell, el Celler Petit Duran acull experiències com maridatges a cegues, degustacions d'oli recentment elaborat (els mesos de novembre i desembre) o experiències completes que combinen l'estada en un allotjament turístic envoltat de vinyes, la degustació de vins i olis i les visites al molí i al celler.

A Vallbona de les Monges, també a l'Urgell, a més del cenobi cistercenc de Vallbona de les Monges i del Museu del Cinema, tenim un espai que brilla amb llum pròpia, L'Olivera, una cooperativa de treball i d'iniciativa social plenament consolidada. El celler

La Ruta del Vi proposa 56 experiències per a tots els gustos i edats que tenen lloc a les comarques de les Garrigues, la Noguera, el Pallars Jussà, el Segrià i l'Urgell.

L'Olivera programa activitats com esmorzars amb productes de la terra i vins i olis de producció pròpia.

Foto: Drinkimoderation

Foto: Clos Pons

A Clos Pons podem gaudir d'aventures per a tota la família com la ruta en burricleta entre vinyes i oliveres.

organitza activitats com els esmorzars amb productes de la terra i vins i olis de producció pròpia; una mena de gimcana entre vinyers on el "premi" consisteix a anar descobrint els vins del celler, i una experiència que convida el visitant a participar en la verema manual, a tastar el most i a degustar un esmorzar de pagès.

A més d'organitzar concerts i esmorzars a les vinyes i dins del celler, Analec, un establiment familiar situat al municipi urgellenc de Nalec, fa demostracions de desgorjament de vins escumosos (eliminació dels pòsits de l'ampolla) i convida el visitant a executar ell mateix aquest curiós ritual.

A les Garrigues, el Celler Mas Blanch i Jové, una firma familiar de la Pobla de Cérvoles, ha

fet una aposta ferma per la cultura amb La Vinya dels Artistes, un espai on escultures i instal·lacions artístiques conviuen entre vinyes i oliveres, i un celler-museu on es poden admirar creacions com el mural **Entre el Cel i la Terra** de Gregorio Iglesias i l'obra **In Vino Veritas** de Guinovart.

A més de visites guiades a La Vinya dels Artistes, el celler ofereix un "tast dels dipòsits, de les botes i de les ampolles" per comprovar el procés d'elaboració de vi; un tast vertical (3 anyades diferents del mateix vi); un pícnic enmig de les vinyes amb embotits, formatges, pa, oli d'oliva verge extra, ametlles torrades i vi, i un esmorzar al celler. Quant a les activitats artístiques, Mas Blanch i Jové organitza exposicions i concerts, a més d'incorporar noves obres de reputats creadors.

Matallonga, un celler amb vinyes situades al bell mig del bosc de Fullea, proposa l'activitat "Tastant territori", una experiència que permet al visitant familiaritzar-se amb el món artesanal, des de la cistelleria, "vestint" una ampolla amb fibres vegetals, a l'etnobotànica (sortides per recol·lectar plantes silvestres comestibles i consumir-les després en format de tapa), passant per la gastronomia, per mitjà d'esmorzars de brasa en els quals es gaudeix d'un maridatge amb aliments de proximitat. A més, la família organitza un sopar popular el primer diumenge de juliol, la Festa del Celler Matallonga.

A Clos Pons, a l'Albagés, trobem propostes com l'experiència de collir raïm amb l'esmorzar tradicional inclòs; una jornada de collita d'olives a la seva finca; una

Foto: Vinya els Vilars

El Celler Vinya Els Vilars ofereix una àrea d'autocaravanes per a qui vulgui tastar els vins elaborats al celler i conèixer la zona.

passejada pel jardí varietal d'oliveres i camps d'oliveres centenàries, rematada amb un vermut de la casa i una cassola de tros; una ruta en *burricleta* entre vinyes i oliveres, i una ruta a peu entre vinyes i oliveres. Les dues darreres sortides inclouen un refrigeri i la visita al mas de la família, a la cova secreta i a una de les vinagrieres de la finca, amb un petit tast.

El Celler Vinya els Vilars d'Arbeca —el nom prové de la fortalesa ibera d'Els Vilars, magníficament conservada, situada a prop— ofereix una àrea d'autocaravanes per a tothom que vulgui tastar els vins elaborats al celler i conèixer la zona. Cada any hi passen més de 1.500 vehicles, generalment provinents d'Europa.

El Vilosell acull també, cada tardor, la Cursa i Caminada entre Vinyes del Celler Tomàs Cusiné, situat en aquest pintoresc poble garriguenc on domina la pedra. La prova té un caràcter solidari, de suport a la Fundació Catalana de Lupus, i vol donar a conèixer la malaltia i captar recursos per a la investigació científica.

El Celler Castell del Remei, a la plana de Lleida, és quasi sinònim de vi. Té la seu a Penelles, a la Noguera, i una llarga tradició enològica, que s'ha consolidat en les darreres dècades sota el guiatge de Tomàs Cusiné. El celler, molt actiu pel que fa a l'organització d'activitats, acull exposicions pictòriques, tallers, conferències i presentacions de llibres, entre altres propostes. El celler també és el marc escollit per inaugurar el prestigiós cicle de Jazz Tardor.

Foto: El Vinyer

El Vinyer organitza maridatges de formatges i vins tot gaudint d'una màgica posta de sol.

El programa de visites guiades inclou àmbits com les pintures de Josep Obiols Palau de l'església; el celler històric i la casa palau; l'antiga colònia agrícola, o els espais de memòria històrica. El celler també fa tallers (d'astronomia o modelisme, entre d'altres). En el vessant festiu, destaquen l'Aplec de Primavera (amb el Tast Aplec Literari, apadrinat per Josep Vallverdú); l'Aplec de la Sardana, al març, recuperat després de 25 anys; la Festa Major del Castell del Remei, celebrat el segon diumenge d'octubre; la Diada Europea de l'Enoturisme i, ja al desembre, el Mercat de Nadal.

En l'àmbit naturalístic, la finca proposa activitats aquàtiques al llac, circuits d'orientació o recorreguts relacionats amb la

biodiversitat. També acull a l'estiu la Caminada i Cursa Nocturna Castell del Remei, en solidaritat amb la Fundació Catalana de Lupus. La finca Castell del Remei atreu també turisme de peregrinació, ja que forma part del Camí de Sant Jaume català.

El Celler del Montsec, situada a Artesa de Segre, lliura cada tardor els Premis Espinjoladors i Espinjoladores, un guardó que s'emmarca en la celebració de l'Espinjola't, la festa del vi novell, que organitza aquest celler com a reconeixement a persones o entitats vinculades al món del vi, que han destacat al llarg de l'any. El premi rep el nom del verb *espinjolar*, que és l'acció de punxar la bota del vi novell.

Foto: Aida Lesan

El Celler Mas Blanch i Jové ha fet una aposta per la cultura amb La Vinya dels Artistes, un espai on escultures i instal·lacions artístiques conviuen entre vinyes i oliveres.

Foto: Celler Blanch i Jové

A més de visites guiades a La Vinya dels Artistes, el celler organitza exposicions i concerts, i va incorporant noves obres de creadors de renom.

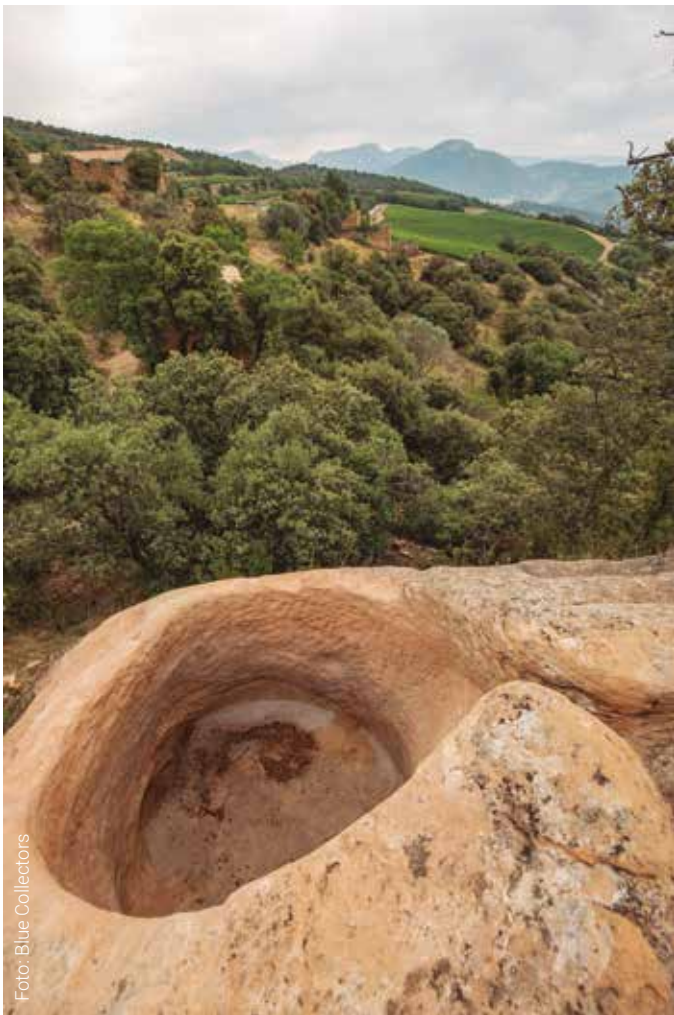

Foto: Blue Collectors

Foto: Mas Ramoneda

Cups medievals al celler Castell d'Encús, esmorzar típic a Mas Ramoneda i pícnic al Terrer del Pallars.

Foto: Terrer del Pallars

Als municipis de Balaguer i Artesa de Segre, respectivament, trobem els cellers Costers del Sió i Mas Ramoneda, que combinen la visita a les instal·lacions amb un esmorzar a base de productes de la terra i de qualitat amb vins de la casa.

Al Cellar Rubió de Sòls, al municipi de Foradada, podem optar per posar-nos en la pell de l'enòleg per unes hores i viure l'experiència d'elaborar el nostre propi vi; gaudir d'una experiència que combina una passejada per les vinyes durant la posta de sol, un sopar de maridatge amb productes de proximitat del Montsec i l'observació del cel nocturn guiats per un expert; fer una visita guiada a la vinya, amb explicacions del territori, i una degustació guiada de vi acompanyada de tastets casolans; fer una visita guiada per les vinyes amb sessió de ioga inclosa, o gaudir d'un sopar temàtic relacionat amb la paleontologia i la història del Montsec.

Ja al Pallars Jussà, trobem el Cellar el Vinyer, situat en una finca rica en fòssils (com ho testimonien el nom dels vins, Turrítela o Nummulit), a Fígols, municipi de Tremp. Porta a terme activitats com maridatges de formatges i vins tot gaudint d'una màgica posta de sol al castell de Montllobar. O, sense moure's de la finca, el "Maridatge pallarès" convida, després

de passejar per les vinyes i pel celler, a una sessió de vins combinada amb els productes agroalimentaris del Pallars.

Passant de la paleontologia a la geologia, el Cellar Sauvella, a Orcau, municipi d'Isona i Conca Dellà, ens convida a un recorregut "De la roca a la copa", una passejada que ens permetrà familiaritzar-nos amb les roques de sota la vinya, on van passejar els dinosaures, amb el cultiu de la vinya de qualitat i amb la viticultura natural, i que coronarem amb una degustació dels vins que les roques han donat a llum. A la mateixa població, el Terrer del Pallars proposa maridatges amb gastronomia local, que es poden fer al celler o envoltats de vinyes.

Al Cellar Castell d'Encús, bastit a Santa Engràcia (Talarn), destaquen les ruïnes d'un antic monestir pertanyent als monjos de l'orde dels Hospitalers de Sant Joan. De l'activitat d'aquells monjos, els primers viticultors documentats de la Conca de Tremp, en resten 9 cups que van excavar manualment en unes roques calcàries pròximes, on fermentaven el vi. Aquest ús encara es manté avui dia, tal com poden comprovar les persones que visiten el celler i les vinyes, harmonitzant d'aquesta manera la història amb la tecnologia i el coneixement actuals.

Més al nord encara, al Pallars Sobirà, i concretament a Olp, el Cellar Batlliu de Sort combina els vins i la gastronomia local al restaurant Borda del Batlliu, on hom pot assaborir un menú exquisit, regat amb bons vins, a base d'elaboracions tradicionals com embotits i formatges, escudella, trinxat de la Cerdanya, caragols o espatlla de xai al forn.

Si em permeteu el joc de paraules, fer enoturisme a les comarques de Lleida no és només brindar amb un bon vi: es tracta també de "brindar" al visitant una activitat amena i interessant. Si la dita afirma que "el bon vi es beu sol", els cellers lleidatans volen anar un pas més enllà: us proposen degustar un vi excel·lent, però ben acompanyats i gaudint alhora d'una experiència única i singular.

Informació d'interès

Ruta del Vi de Lleida
Tel. 973 26 45 83
rutadelvidelleida.cat/

DO Costers del Segre
Tel. 973 26 45 83
costersdelsegre.es/

TURISMO MÁS ALLÁ DE LAS VIÑAS

A la reputación que han alcanzado los vinos de la D. O. Costers del Segre y a la consolidación de las comarcas de Lleida como destino prestigioso de turismo interior y de montaña, se añade ahora el auge del enoturismo, un movimiento que propone al visitante mil experiencias que combinan los colores, aromas y sabores de los mejores vinos con el atractivo de la gastronomía, de los paisajes y de la hospitalidad de la gente del territorio. Un instrumento muy útil para los enoturistas es la llamada Ruta del Vino de Lleida, una asociación destinada a promocionar el turismo enológico sostenible y de calidad. Precisamente, la Ruta del Vino ha estrenado este año una web que propone 56 experiencias para todos los gustos y edades que se desarrollan en las comarcas de Les Garrigues, La Noguera, El Pallars Jussà, El Segrià y L'Urgell. Experiencias como catas guiadas de vinos, paseos entre viñedos, exposiciones, festivales musicales y conciertos, actividades de vendimia, degustaciones de aceite, maridajes gastronómicos con vinos y productos de proximidad, eventos deportivos, excursiones en bicicleta o vuelos en globo, entre otras iniciativas. Además de las actividades propuestas, la ruta permite descubrir la gran riqueza patrimonial de las distintas poblaciones y parajes naturales de la demarcación leridana. La calidad de los vinos leridanos está avalada por la D. O. Costers del Segre, constituida en 1986 y con una superficie de viñedo de 4.000 hectáreas y 36 bodegas que elaboran 250 referencias diferentes y que están distribuidas en siete subzonas: Artesa de Segre, Urgell, Garrigues, Pallars, Raimat, Segrià y Vall del riu Corb.

TOURISM BEYOND THE VINEYARDS

If the reputation achieved by the wines of the DO Costers del Segre and the consolidation of the Lleida regions as a prestigious destination for inland and mountain tourism was not enough, now we have a rise in wine tourism. This movement offers visitors a thousand experiences that combine the colours, aromas and flavours of the best wines with the appeal of gastronomy, landscapes and the hospitality of the people of the Lleida. A very useful tool for wine tourists is the so-called Lleida Wine Route, an association aimed at promoting sustainable and quality wine tourism. In fact, this year the Wine Route has launched a website that offers 56 experiences for all tastes and ages carried out in the regions of Les Garrigues, La Noguera, El Pallars Jussà, La Segrià and L'Urgell. Experiences such as guided wine tastings, walks among vineyards, exhibitions, music festivals and concerts, grape harvesting activities, olive oil tasting, gastronomic pairings of local wines and products, sporting events, bicycle tours and hot-air balloon flights, among other initiatives. In addition to the proposed activities, the route allows you to discover the rich heritage of the various towns and natural sites in Lleida. The quality of the wines from Lleida is guaranteed by the DO Costers del Segre. Established in 1986, the area of its vineyards has reached 4,000 hectares, with 36 wineries that produce 250 different references spread among seven sub-areas: Artesa de Segre, Urgell, Garrigues, Pallars, Raimat, Segrià and Vall del Riu Corb.

LE TOURISME AU-DELÀ DES VIGNOBLES

Outre la réputation des vins de la DO Costers del Segre et la consolidation des régions de Lleida en tant que destination prestigieuse pour le tourisme d'arrière-pays et de montagne, on assiste aujourd'hui à l'essor de l'œnotourisme, un mouvement qui offre aux visiteurs mille expériences combinant les couleurs, les arômes et les saveurs des meilleurs vins avec l'attrait de la gastronomie, des paysages et de l'hospitalité des habitants. Un outil très utile pour les œnotouristes est la Route du vin de Lleida, une association visant à promouvoir un œnotourisme durable et de qualité. Cette année, la Route du vin a lancé un site Internet qui propose 56 expériences pour tous les goûts et tous les âges dans les régions de Les Garrigues, La Noguera, El Pallars Jussà, El Segrià et L'Urgell. Des expériences telles que des dégustations de vins guidées, des promenades dans les vignobles, des expositions, des festivals de musique et des concerts, des activités de vendange, des dégustations d'huile d'olive, des accords gastronomiques avec des vins et des produits locaux, des événements sportifs, des randonnées à vélo et des vols en montgolfière, entre autres initiatives. Outre les activités proposées, la route permet de découvrir le riche patrimoine des différentes villes et sites naturels de la région de Lleida. La qualité des vins de Lleida est garantie par la DO Costers del Segre, constituée en 1986, avec une surface de vignoble de 4 000 hectares et 36 caves qui produisent 250 références différentes et sont réparties en sept sous-zones : Artesa de Segre, Urgell, Garrigues, Pallars, Raimat, Segrià et Vall del Riu Corb.

TORISME ATH DELÀ DES VINHES

Ara reputacion qu'an arrenhutat es vins dera DO Costers del Segre e ara consolidacion des comarques de Lhèida coma destinacion prestigiosa de torisme interior e de montanha, s'ahig ara er apogèu der enotorisme, un movement que prepausa ath visitaire mila experiéncias que combinen es colors, aròmes e sabors des melhors vins damb er atractiu dera gastronomia, des paisatges e dera espitalitat dera gent deth territòri. Ua airina fòrça utila entàs enotoristes ei era aperada Rota deth Vin de Lhèida, ua associacion destinada tà promòir eth torisme enologic sostenible e de qualitat. Justament, era Rota deth Vin a estreat enguan ua web que prepausa 56 experiéncias entà toti es gosti e edats que se desvolòpe enes comarques de Garrigues, Noguera, Palhars Jusan, Segrià e Urgelh. Experiéncias coma tastets guidadi de vins, passejades entre vinhaus, exposicions, hestivaus musicaus e concèrts, activitat de vrenhar, degustacion d'òli, maridatges gastronomicus damb vins e productes de proximitat, eveniments esportius, excursions en bicicles o vòls en glòbe, entre de d'autes iniciatives. Ath delà des activitats prepausades, era rota permet descobrir era grana riquesa patrimonial des distintes localitats e paratges naturaus dera demarcacion ilerdenca. Era qualitat des vins ilerdenca ven avalada pera DO Costers del Segre, constituïda en 1986 e damb ua superfícia de vinhau de 4.000 ectares e 36 chais qu'elabòren 250 referéncias diferents e que son distribuïdes en sèt subzònes: Artesa de Segre, Urgelh, Garrigues, Palhars, Raimat, Segrià e Val der arriu Còrb.

Foto: Amòlva

Deliciosos postres en un ambient acollidor a Casa Turnay, a la Val d'Aran.

Lleida, parada i fonda amb solera

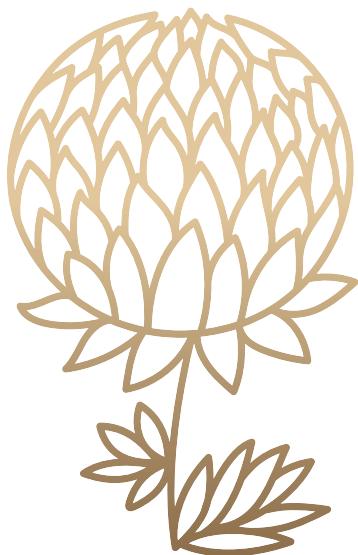

La reputació gastronòmica de les comarques de Lleida rau en bona part en els seus establiments històrics, on la tradició i la creativitat es donen la mà amb resultats espectaculars. Parlem de locals –alguns amb segles d'història– que antany havien acollit carreters, traginers i viatgers en general i que ara ofereixen un servei acurat i de qualitat als moderns d'avui.

Text: Rafa Gimena

Fotos: diversos autors

L'Hostal de Pinós, ubicat en aquesta localitat del Solsonès, porta obert des del 1524 i és un clar exemple de la tradició i el *savoir-faire* de l'hostaleria lleidatana.

Potser un dels exemples més emblemàtics d'establiment amb història és l'Hostal de Pinós, ubicat en aquesta localitat del Solsonès i que celebra aquest mes de setembre 500 anys obert al públic. La seva taula, des del 1524 sempre a punt per satisfer el comensal, és una bona mostra de l'hostaleria amb solera que trobem a les comarques lleidatanes.

A l'Hostal actualment trobem un servei de restauració que s'adapta al visitant amb una oferta gastronòmica de territori a un preu molt assequible. Mònica Segués, juntament amb la seva mare i el seu home, Teresa Castells i Jordi Casellas, tots tres veïns d'Ardèvol de Pinós, gestionen des del 2002 aquest restaurant. "Quan vam saber que es jubilaven els anteriors llogaters, vam contactar amb la família Torra, que és la propietària del local, i també són d'Ardèvol. Ens feia molta il·lusió agafar el negoci perquè tenim tradició d'hostaleria i la meva padrina ja havia treballat a l'Hostal als anys setanta", explica la Mònica.

Foto: Defoto

Foto: Defoto

L'Hostal de Pinós, regentat per la Mònica i situat al centre geogràfic de Catalunya, celebra aquest setembre 500 anys obert al públic.

L'oferta de l'establiment inclou menú diari, de cap de setmana i infantil; i fins i tot un menú per a grups que en diuen "d'aperitiu". Entre els plats de culte, cada dia fan l'escudella i les patates emmascarades amb botifarra negra i cansalada. Amb la celebració dels 500 anys esperen rebre més visitants com els que passaven fins a començaments del segle xx, quan Pinós era un punt important per allotjar-se i fer un àpat en la Ruta de la Sal que unia Cardona amb Poblet, passant per l'Hostal anant cap a Cervera.

A Torà, també al Solsonès, l'Hostal Jaumet, amb prop de 130 anys d'història, és un altre d'aquells establiments centenaris que, després de cinc generacions, han sabut entendre el perfil dels turistes i viatgers i evolucionar al seu costat. Especialitats com l'ofegat de la Segarra (comarca a la qual pertanyia el municipi de Torà fins que van decidir unir-se al Solsonès) formen part de la proposta gastronòmica de la casa, així com els peus de porc guisats o les perdius a la vinagreta de l'àvia Ramona.

Foto: Hostal Jaumet

Delicioses faves a la catalana a l'Hostal Jaumet.

Foto: Defoto

Foto: Defoto

En Pere i la Marta, amb una espatlla de cabrit rostida al forn, especialitat de l'Hostal del Carme (fotos de l'esquerra); un plat costelles de porc a la mel i fruita elaborat a Cal Menut (a dalt a la dreta) i Mariano i el seu net, en Xavier, d'El Petit Xiroi (a baix, a la dreta).

Foto: Defoto

Foto: Defoto

A la capital de la Segarra, Cervera, trobem un establiment que ha fet bandera de la cuina tradicional japonesa, coneguda com kaiseki, elaborada amb producte local, l'Antic Forn d'en Sergi Ortiz. Una inspiració que li ha valgut ser reconegut com el tercer millor xef de cuina japonesa no nipó. L'establiment ocupa un edifici del 1300, que va ser forn durant 500 anys i que els pares d'en Sergi, Eugeni Ortiz i Joana Poveda, van transformar en una braseria. En Sergi el regenta des del 2012.

A la comarca de l'Urgell, a peu de l'antiga N-II a Vilagrassa, trobem l'Hostal del Carme, un establiment que naixia l'any 1961, però que ja era hereu de la tradició de l'Hotel Espanya que van fundar Antònia Cornadó i Maria Ballespí a Tàrrrega, després de la Gran Guerra, a començaments del segle xx. Actualment, els nets i besnets de l'Antònia i la Maria, en Pere, en Josep Maria i la Marta Pinós Calvet, elaboren i serveixen plats com l'espatlla de cabrit, els peus de porc a la cassola o els caragols a la llauna, amb la Marta com a cap de cuina.

Diana Ruera, a Anglesola, és la cuinera i la responsable de Cal Marina, un restaurant que regenta la família Ruera des de finals del segle XIX, quan s'hi aturaven les caravanes que anaven o venien de Barcelona. El 1932, sense deixar de fer el servei de bar i fonda, l'edifici va acollir un cinema. Després del tancament de la sala de projeccions, als anys noranta, l'Anna va reconvertir el pati de butaques en un menjador. Actualment, Cal Marina acull cada cap de setmana grups per gaudir d'una experiència caragolera al cent per cent lleidatana amb un menú fix: amanida, sopa de l'àvia i cassola de caragols! La Diana recomana tastar alguns dels 500 canalons que elaboren cada setmana.

A Belianes, Cal Menut ocupa una casa fundada al segle XIX, la qual va acollir antigament un hostel i una botiga. En els darrers anys, es va reformar l'edifici completament per obrir una casa rural, i a les antigues quadres s'ha habilitat un restaurant que captiva el visitant amb menges com foie-gras semicuit o conill amb textures a la jardineria. Membre de la

Ruta del Vi de Lleida, a Cal Menut podem descobrir els vins de la subzona de la vall del riu Corb de la DO Costers del Segre.

Des del 1961, tres generacions de cuiners han anat prenent el relleu dels fogons del restaurant Amoca de Linyola (Pla d'Urgell). L'avi Ramon, el seu fill Josep i el seu net Pep Amorós han evolucionat en paral·lel a la cuina de l'establiment. Amb la cuina del caragol de Lleida sempre present. A l'Amoca, aquests gasteròpodes de terra es mengen en cassola de Linyola, a la llauna i a l'estil d'Amoca amb viandes i sofregit per sucari-hi pa.

A Vila-sana, el Petit Xiroi de Mariano Martínez i María José Baena, és un exemple de restaurant tradicional amb bona cuina i servei curós a tocar de l'estany d'Ivars. L'àmplia carta permet escollir entre un gran ventall de plats que van de les carns a la brasa a les olles i els guisats més tradicionals. Un capítol a part mereix el bacallà que, al Petit Xiroi, podem menjar-lo a la planxa amb verdures, gratinat amb

Foto: Can Rúbies

Foto: Como Pomona

A dalt: imatges dels restaurants Can Rúbies i La Dolceta, a l'Horta de Lleida. A baix: David Rúbies, gerent de Can Rúbies; Maria i Juan Miguel, dels Fogons de la Carme, amb un espectacular anyell amb patata confitada, romaní i bolets.

Foto: Defoto

Foto: Defoto

Foto: Defoto

mussolina d'allioli o a la mel amb tomàquet i poma confitada.

Hereus de la tradició dels *merenderos* de l'horta, la capital del Segrià té nombrosos restaurants a les seves partides. La Dolceta o Can Rúbies són dos d'aquests establiments que fan bandera dels caragols a la llauna i les carns a la brasa des de finals dels anys seixanta i setanta del segle passat. El primer, el trobem al camí de Montcada; el segon, a la partida de Butsènit. La cuina no defrauda i trobem paisatge i tradició en cada plat.

D'altra banda, el Racó de Sarroca de Lleida (Segrià) és un d'aquells establiments de poble que s'ha guanyat la fama de bona taula amb racions generoses a preu molt raonable. Les carns a la brasa i els caragols paguen molt la pena. Un establiment que els caps de setmana s'omple tant al migdia com a l'hora de l'esmorzar.

A les Borges Blanques, capital de les Garrigues, la terra de l'oli d'oliva verge extra,

la parada i fonda té nom propi a l'Hostal Benet. En Francesc Xavier Benet, que va guanyar el premi Joves Cuiners Àngel Moncusí l'any 2006, és el xef de la casa i fa gala de plats d'autor com el risotto de botifarra negra i bolets o els peus de porc a la planxa amb emulsió d'albergínia.

A Cervià de les Garrigues, Maria Pasto i Miguel Guilarte regenten els Fogons de la Carme, un local de pedra i fusta que ens trasllada els sabors i aromes de la comarca amb tocs de cuina d'autor amb plats com el seu timbal de samfaina, patata, ou i tòfona.

Rosa Rúbies, i el seu fill Francesc Molins, són els propietaris de Cal Xirricló de Balaguer (Noguera), un establiment que essent celler ja es va fer un nom a finals dels seixanta del segle passat per les seves tapes i els menjars casolans. En Francesc, tercera generació de la família a l'establiment i format a l'Escola d'Hoteleria i Turisme de Lleida, va reorientar el negoci cap a un restaurant gastronòmic. Actualment, Cal Xirricló destaca per la seva cuina de

mercat amb tocs d'autor i un servei de sala molt acurat amb algunes elaboracions o emplatant davant del client, cosa que fa que l'experiència vagi més enllà del menjar.

Pujant des de Balaguer cap al Pirineu per Àger, abans d'arribar al port, enmig de boscos i vinyes, s'alça la torre de Santa Maria de les Avellanes, abadia del segle XII que actualment regenta la comunitat marista i que té una hostatgeria i el restaurant El Claustre. Amb la cuina de mercat com a referència, l'equip del xef Bobby Cabral executa un menú diari al migdia els dies feiners, així com una carta amb propostes singulars. Com a curiositat, el monestir té vinya pròpia, amb la qual el Celler del Montsec elabora les sis referències de vi de la casa.

A peu de l'embassament de Cellers (Pallars Jussà), l'Hotel Terradets és un establiment històric amb quatre generacions des del 1921. El que va ser una fonda, primer per a viatgers i comerciants, i posteriorment per als escaladors de les parets del congost de Terradets, constitueix avui un

Foto: Hotel Terradets

complex vacacional que atreu visitants nacionals i internacionals durant tot l'any. El seu Restaurant del Llac satisfà tota mena de paladars. Són molts els clients del restaurant que fan parada pel servei de bufet de migdia, que inclou una gran quantitat d'entrants, plats principals i postres.

L'Hotel Bertran, a Salàs de Pallars, acull visitants i alimenta tothom que valora la cuina amb bon tall sense artificis. Un d'aquells locals on la quantitat no està renyida amb la qualitat. Els canelons a l'estil de la padrina, les carns a la brasa o les albergínies farcides són algunes de les especialitats.

A Baro (Pallars Sobirà), la nova Fonda Farré data de 1972, però, tal com explica Jaume Mora, actual propietari, els seus pares van començar la tradició hostalera de la família fa 75 anys a la "vella" fonda al mig del poble. Mora li ha donat una volta treballant plats de sempre com l'escudella amb hortalisses i carns del Pallars o la girella (embotit de

A la imatge gran, l'Hotel Terradets, al costat de l'embassament de Cellers; fotos petites, de dalt a baix: Josep i Elena, xef i cap de sala de l'Hotel Bertran, el menjador de l'Hotel Pessets, i Ramon i Meritxell, responsables d'aquest hotel.

corder marcat a la planxa). Però, alhora, ha incorporat novetats molt creatives com ara la coca de poma, ceps i fetge d'ànec.

A la localitat de Sort, hi ha l'Hotel Pessets, un dels allotjaments amb més tradició del Pirineu. L'antic Hostal Pessets, edifici modernista que actualment acull el Cafè Pessets, és la mostra patrimonial de set generacions dedicades a l'hoteleria i la restauració des del 1861, i que ara lidera Ramon Aytes. Al restaurant gastronòmic de l'Hotel Pessets trobarem delícies com el carpaccio de cérvol amb gelat de Tou dels Til·lers, pinyons i maionesa d'all negre o poltre de Casa Boté amb gelat de poma verda i mostassa. Tot regat amb els vins de Batlliu de Sort, celler vinculat a la propietat de l'hotel.

Blanca i Ivan Rafael gestionen l'emblemàtic Casa Kiko "Lo Pigal" a Llessui, un restaurant familiar que els seus pares, Francisco

Foto: Coma Pomona

Foto: Defoto

Foto: Defoto

Foto: Defoto

Imaginació i productes de proximitat: dos dels grans ingredients de la gastronomia lleidatana

Foto: Casa Kiko

Foto: Defoto

Maria Prat, experta cuinera amb molts anys d'experiència a Casa Kiko de Llesui; un deliciós entrecot fet en aquest restaurant; i l'hort ecològic que nodreix les creacions de Can Boix de Peramola.

(Kiko) Rafael i Maria Prat, van obrir el 1985 i que ràpidament va agafar fama per la bona cuina tradicional i les generoses racions que s'hi servien. L'experiència no decep i paga la pena pujar fins a aquest bonic indret de la vall d'Àssua. Imprescindible tastar el filiberto, originals postres de nata, gelat de nata i confitura de grosella.

A l'Alt Urgell, un dels establiments amb més tradició el trobem a Peramola; es diu Can Boix i des del 1763 ha estat la llar de deu generacions de la família Pallarès. El 1931, Josep Maria Pallarès i Balaguer va portar la llum elèctrica fins a la casa per dedicar-la a l'incipient turisme. I els seus descendents han fet d'aquest establiment una referència del turisme de muntanya. Actualment, des del 2023, el regenta Slow Life Hotels i la seva oferta gastronòmica de mercat es basa en el producte local de temporada i, més concretament, en els productes del seu propi hort.

A Cal Petit d'Oliana (Alt Urgell), la cuina amb productes del mateix hort és un dels trets

diferencials de la casa. L'establiment té dos menjadors, un dels quals està destinat a banquets i tota mena de celebracions.

A la Cerdanya lleidatana, el poble de Bellver de Cerdanya manté una llarga tradició hostalera. Fonda Biayna neix el 1820 per donar hostalatge i menjar a viatgers i caravanes que transitaven en un sentit i en l'altre per l'eix de l'Alt Urgell cap a França. Al seu restaurant es pot gaudir dels embotits de la zona o de canelons tradicionals, entre altres especialitats.

A la mateixa població, en una bonica casa de pedra i pissarra, Núria Bonet, formada a la fundació educativa Joviat, en la branca d'hoteleria, dona vida al restaurant Ca la Núria. Entre les especialitats, la coca de foie-gras amb poma caramel·litzada, l'ou ferrat ecològic amb ceps i pernil ibèric o la terrina de xai de Bellver farcida de fruits secs.

A Erill la Vall (vall de Boí, Alta Ribagorça) i davant de l'església de Santa Eulàlia, una de les joies del romànic declarada patrimoni

de la humanitat per la UNESCO, dona servei des del 1968 l'Hostal La Plaça. Amb Oriol Viladevay i Xavier Soriano al capdavant de l'hostal, el seu restaurant ofereix una carta de cuina tradicional de la vall amb una presentació acurada i actualitzada. Canelons, sopa de ceba, risotto de ceps, confit d'ànec i peus de porc guisats amb seques són alguns dels plats que trobarem en aquest espai.

Durant la temporada d'estiu, el viatger també trobarà descans i bona gastronomia en una de les instal·lacions amb més tradició del Pirineu, el balneari de Boí. Amb una fama documentada pels romans en el primer i segon segles de la nostra era, les aigües d'aquest singular indret brollen de més de trenta fonts diferents. Al restaurant El Manantial degustem una carta variada amb preferència pel menjar saludable i el producte de proximitat. El pollastre de corral a la catalana, el caneló de carns rostides, foie-gras i rovellons, el xai de la vall o l'entrecot de vedella són algunes de les especialitats de la casa.

Foto: Casa Irene

Imatge de la reputada Casa Irene de la Val d'Aran (foto gran); plats de caragols de Cal Petit d'Oliana; la coca de fetge, especialitat de la Fonda Farré, i Joan i Rosa, propietaris de Cal Menut (fotos petites).

Ca Milieta, entre el Pont de Suert i Vilaller (Alta Ribagorça), és un altre d'aquells establiments veterans que ofereixen bon menjar tradicional amb un menú que s'elabora amb productes de cada una de les estacions de l'any. Molt recomanable l'escudella de la casa.

Irene Espanya va fer de l'hotel Casa Irene d'Arties, inaugurat el 1974, tota una referència gastronòmica de la Vall d'Aran. Des de llavors, primer la matriarca, després el seu fill i ara l'actual equip que encapçala Montse Carner han fet del restaurant de Casa Irene un temple culinari on la cuina francesa conviu i es fusiona amb les receptes més araneses. Imprescindible el caneló d'oca amb confitura de tomàquet i múrgoles o el xai ecològic Xisqueta del Pirineu amb camisa de col.

Casa Turnay d'Escunhau o Casa Peru a Bagèrque també són dos dels establiments emblemàtics de la Vall d'Aran amb l'olla aranesa o plats de caça com el civet de porc senglar, d'isard o de cérvol.

Foto: Cal Petit

Foto: Comp Pannons

Foto: DeFoto

Foto: Valdaraphotos

La cuina de Casa Turnay, amb la seva propietària, la Montse, als fogons (foto superior).

Foto: Casa Perú

Foto: Como Pomona

Foto: Cal Petit

Façana aranesa de Casa Perú i Diana Ruera, cuinera i responsable de Cal Marina (fotos superiors); la terrassa de Cal Petit i Francesc Molins, ànima de Cal Xirricló (fotos centrals), i imatge de l'Hostal Benet (a sota).

Informació d'interès

Federació d'Hostaleria de Lleida

Tel. 973 24 88 58

hostaler.org/

LLEIDA, PARADA Y FONDA “CON SOLERA”

La reputación gastronómica de las comarcas de Lleida radica en buena parte en sus establecimientos histórico. El Solsonès ofrece dos de ellos: el Hostal de Pinós y el Hostal Jaumet (Torà). En Cervera, capital de la Segarra, el Antiguo Horno de Sergi Ortiz ha hecho bandera de la cocina tradicional japonesa. En el Urgell están el Hostal del Carme (Vilagrassa), Cal Marina (Anglesola) y Cal Menut (Belianes). En Linyola (Pla d'Urgell) tres generaciones de cocineros han pasado por los fogones del restaurante Amoca. Lleida, capital del Segrià, cuenta con numerosos restaurantes en sus partidas, como La Dolceta o Can Rúbies. El Racó de Sarroca de Lleida es un restaurante de pueblo con fama de buena mesa. En las Garrigues se hallan el Hostal Benet (Les Borges Blanques) y Els Fogons de la Carme (Cervià de les Garrigues). La Noguera dispone de Can Xirricló (Balaguer) y El Claustre, en el monasterio de Santa María de les Avellanes. En el Pallars Jussà, el Hotel Terradets (Cellers) ofrece su Restaurant del Llac, y el Hotel Beltran nos espera en Salàs de Pallars. En el Pallars Sobirà tenemos la Fonda Farré (Baro), el Hostal Pessets (Sort) y Casa Kiko “El Pigal” (Llessui). En el Alt Urgell se ubican Can Boix de Peramola y Cal Petit de Oliana. En Bellver de Cerdanya conviven la Fonda Bianya y el restaurante Ca la Núria. En la Alta Ribagorça, el Hostal La Plaça (Erill la Vall), el Balneario de Boí y la Milieta, entre El Pont de Suert y Vilaller. En la Val d'Aran son emblemáticos Casa Irene (Arties), Casa Turnay (Escunhau) y Casa Peru (Bagergue).

LLEIDA, A LONG TRADITION OF FINE FOOD

The cuisine of the Lleida regions is renowned, largely thanks to their traditional establishments. Two of them can be found in El Solsonès: the Hostal de Pinós, in Pinós, and Hostal Jaumet, in Torà. In Cervera, capital of La Segarra, L'Antic Forn run by Sergi Ortiz, formerly a bakery, offers visitors traditional Japanese fare. In L'Urgell fine food can be enjoyed at Hostal del Carme (Vilagrassa), Cal Marina (Anglesola) and Cal Menut (Belianes). At Linyola (Pla d'Urgell) three generations of cooks have produced delicious meals at the Amoca restaurant. In and around Lleida, capital of El Segrià, there are many good restaurants, such as La Dolceta and Can Rúbies. El Racó de Sarroca, in Lleida, is a village-style restaurant with a reputation for serving good food. The choice of restaurants in Les Garrigues includes Hostal Benet (Les Borges Blanques) and Els Fogons de la Carme (Cervià de les Garrigues). In La Noguera we find Can Xirricló (Balaguer) and El Claustre, in Santa Maria de les Avellanes Abbey. In El Pallars Jussà, visitors will find the Restaurant del Llac, at Hotel Terradets in Cellers, and there is also a restaurant at Hotel Beltran in Salàs de Pallars. In El Pallars Sobirà we have Fonda Farré (Baro), Hostal Pessets (Sort) and Casa Kiko “El Pigal” (Llessui). L'Alt Urgell is home to Can Boix de Peramola, and Cal Petit, in Oliana. Restaurants in Bellver de Cerdanya include Fonda Bianya and Ca la Núria. In L'Alta Ribagorça, visitors can eat at Hostal La Plaça (Erill la Vall), the thermal spa at Caldes de Boí, and La Milieta, between El Pont de Suert and Vilaller. Casa Irene (Arties), Casa Turnay (Escunhau) and Casa Peru (Bagergue) are iconic establishments in Val d'Aran.

LLEIDA, UNE ÉTAPE ET UNE AUBERGE DE CARACTÈRE

La réputation gastronomique des régions de Lleida repose en grande partie sur leurs établissements historiques. El Solsonès en propose deux : l'Hostal de Pinós et l'Hostal Jaumet (Torà). À Cervera, capitale de La Segarra, l'ancien four de Sergi Ortiz est devenu un fleuron de la cuisine japonaise traditionnelle. Dans L'Urgell, il y a l'Hostal del Carme (Vilagrassa), Cal Marina (Anglesola) et Cal Menut (Belianes). À Linyola (El Pla d'Urgell), trois générations de cuisiniers se sont succédé dans les cuisines du restaurant Amoca. Lleida, capitale d'El Segrià, compte de nombreux restaurants dans ses quartiers, comme La Dolceta et Can Rúbies. El Racó de Sarroca de Lleida est un restaurant de village réputé pour sa bonne cuisine. Dans Les Garrigues, on trouve l'Hostal Benet (Les Borges Blanques) et Els Fogons de la Carme (Cervià de les Garrigues). La Noguera a Can Xirricló (Balaguer) et El Claustre, dans le monastère de Santa Maria de les Avellanes. À El Pallars Jussà, l'hôtel Terradets (Cellers) propose son Restaurant del Llac, et l'hôtel Beltran nous attend à Salàs de Pallars. À El Pallars Sobirà, vous trouverez la Fonda Farré (Baro), l'Hostal Pessets (Sort) et la Casa Kiko « El Pigal » (Llessui). Can Boix de Peramola et Cal Petit de Oliana sont situés dans L'Alt Urgell. À Bellver de Cerdanya, les restaurants Fonda Bianya et Ca la Núria coexistent. Dans L'Alta Ribagorça, se trouvent les restaurants Hostal La Plaça (Erill la Vall), Balneario de Boí et Ca Milieta, entre El Pont de Suert et Vilaller. Dans le Val d'Aran, Casa Irene (Arties), Casa Turnay (Escunhau) et Casa Peru (Bagergue) sont emblématiques.

LHÈIDA, ARRÈST E AUBÈRGA DAMB SOLERA

Era reputacion gastronomica des comarques de Lhèida se base en grana partida enes sòns establiments istorics. Eth Solsonés n'aufrís dus: er Hostal de Pinós e er Hostal Jaumet (Torà). En Cervera, capitau dera Segarra, er Ancian Horn de Sergi Ortiz hè aunor ara codina tradicionau japonesa. En Urgelh son er Hostal del Carme (Vilagrassa), Cal Marina (Anglesola) e Cal Menut (Belianes). En Linyola (Plan d'Urgelh) tres generacions de codinèrs an passat pes horneths deth restaurant Amoca. Lhèida, capitau deth Segrià, compde damb nombrosi restaurants enes sues partides, coma La Dolceta o Can Rúbies. Eth Racó de Sarroca de Lhèida ei un restaurant de pòble damb reputacion de bona taula. Enes Garrigues se tròben er Hostal Benet (Les Borges Blanques) e Els Fogons de Carme (Cervià de les Garrigues). Era Noguera dispause de Can Xirricló (Balaguer) e El Claustre, en monastèri de Santa Maria de les Avellanes. En Palhars Jusan, er Hotel Terradets (Cellers) aufrís eth sòn Restaurant del Llac, e er Hotel Beltran mos demore en Salàs de Pallars. En Palhars Sobeiran auem era Fonda Farré (Baro), er Hostal Pessets (Sort) e Casa Kiko “El Pigal” (Llessui). En Naut Urgelh se placen Can Boix de Peramola e Cal Petit d'Oliana. En Bellver de Cerdanya conviuen era Fonda Bianya e eth restaurant Ca la Núria. En Nauta Ribagorça, er Hostal La Plaça (Erill la Vall), eth Balneari de Boí e La Milieta, entre Pont de Suert e Vilaller. Ena Val d'Aran son emblematics Casa Irene (Arties), Casa Turnay (Escunhau) e Casa Peru (Bagergue).

CONSELLS COMARCALS

Consell Comarcal de l'Alt Urgell

Pg. Joan Brudieu, 15
25700 la Seu d'Urgell
Tel. 973 35 31 12
turisme@alturgell.ddl.net
alturgell.cat

Consell Comarcal de l'Alta Ribagorça

Av. de Victoriano Muñoz, 48
25520 el Pont de Suert
Tel. 973 69 03 53
consell@ccar.ddl.net
pturisme@ccar.ddl.net
altaribagorca.cat

Consell Comarcal de la Cerdanya

Pl. del Rec, 5
17520 Puigcerdà
Tel. 972 88 48 84
recepccio@cerdanya.org
cerdanya.cat

Consell Comarcal de les Garrigues

Av. Francesc Macià, 54
25400 les Borges Blanques
Tel. 973 14 26 58
consell@garrigues.cat
ccgarrigues.com

Consell Comarcal de la Noguera

Plaça de la Unió Catalanista, 1
25600 Balaguer
Tel. 973 44 89 33
consell@ccnoguera.cat
montsec.cat

Consell Comarcal del Pallars Jussà

C. Soldevila, 18 (casa Sullà)
25620 Tremp
Tel. 973 65 01 87
turisme@pallarsjussa.cat
pallarsjussa.net

Consell Comarcal del Pallars Sobirà

Camí Cabanera, 2
25560 Sort
Tel. 973 62 10 02
turisme@pallarssobira.cat
turisme.pallarssobira.cat

Consell Comarcal del Pla d'Urgell

C. Prat de la Riba, 1
Edif. Can Niubó
25230 Mollerussa
Tel. 973 71 13 13
consell@plaurgell.cat
plaurgell.cat

Consell Comarcal de la Segarra

Pg. Jaume Balmes, 3
25200 Cervera
Tel. 973 53 13 00
consell@ccsegarra.cat
ccsegarra.cat
lasegarra.org

Consell Comarcal del Segrià

C. Canyeret, 12
25007 Lleida
Tel. 973 05 48 00
turisme@segria.cat
segria.cat

Consell Comarcal del Solsonès

C. Dominics, 14
(Pl. del Consell Comarcal)
25280 Solsona
Tel. 973 48 20 03
consell@elsolsones.cat
elsolsones.cat

Consell Comarcal de l'Urgell

C. Agoders, 16
25300 Tàrraga
Tel. 973 50 07 07
turisme@urgell.cat
turismeurgell.cat
larutadelcister.info

Conselh Generau d'Aran

Plaça d'Aran, 1-2
25530 Vielha
Tel. 973 64 18 01
conselharan.org

OFICINES DE TURISME

Agramunt

Of. Municipal de Turisme d'Agramunt

Pl. del Pou, s/n
25310 Agramunt
Tel. 973 39 10 89
turisme@agramunt.cat
agramunt.cat

Alguaire

Of. Turisme Aeroport de Lleida-Alguaire

Tel. 973 03 27 44

Alinyà

La Rectoria d'Alinyà

Plaça del Ball Pla
25794 Alinyà
Tel. 608 05 56 66
info@alinyamuntanya.cat
alinyamuntanya.cat

Arbeca

Espai Cèsar Martinell - Cooperativa del Camp

C. Lleida, 32
25140 Arbeca
Tel. 973 16 01 82 / 973 16 00 08
turisme@arbeca.cat
arbeca.cat

Arties

Of. Turisme de la Val d'Aran

(Només oberta primavera i estiu)
C. dera Mòla, s/n - 25599 Arties
o.s.turisme@aran.org
visitvaldaran.com

Balaguer

Pl. Comtes d'Urgell, 5
25600 Balaguer
Tel. 973 44 51 94 / 973 44 66 06
turisme@balaguer.cat
balaguer.cat

Baronia de Rialb, la

C. Monestir, 1
25747 Gualter, la Baronia de Rialb
Tel. 973 46 02 34
turisme@baroniarialb.cat
baroniarialb.cat

Barruera

Patronat de la Vall de Boí

Pg. Sant Feliu, 43 - 25527 Barruera
Tel. 973 69 40 00
vallboi@vallboi.com
vallboi.com

Bellpuig

Of. Municipal de Turisme de Bellpuig

Pl. Sant Roc, 23 - 25250 Bellpuig
Tel. 973 32 05 36 / 973 32 04 08
oficinaturisme@bellpuig.cat
bellpuig.cat

Punt d'Informació del

Convent de Sant Bartomeu

Ctra. Belianes, s/n
25250 Bellpuig
Tel. 973 32 02 92
bellpuig.cultura@gencat.cat
bellpuig.cat

Bellver de Cerdanya

Centre d'informació, interpretació i recerca del Parc Natural del Cadí-Moixeró

C. de la Font, 5
25721 Talló (Bellver de Cerdanya)
Tel. 973 51 08 02
centredetallo@bellver.org
bellver.org
bellverecoturismecerdanya.cat

Borges Blanques, les

Cons. Com. de les Garrigues

Av. Francesc Macià, 54
25400 les Borges Blanques
Tel. 973 14 26 58
turisme@garrigues.cat
turismegarrigues.com

Oficina Comarcal i Local de

Turisme Espai Macià

Pl. Ramon Arqués, 5
25400 les Borges Blanques
Tel. 973 14 08 74
info@espaimacia.cat

Bossòst

(Només oberta primavera i estiu)

Eth Grauèr, s/n - 25550 Bossòst
Tel. 973 64 72 79
torisme@bossost.es
bossost.es

Cervera

Turisme Cervera

Av. President Macià, 78
25200 Cervera
Tel. 973 53 44 42
turisme@cervera.cat
turismecervera.cat

Oficina Comarcal de Turisme

Pg. Jaume Balmes, 3
25200 Cervera
Tel. 973 53 13 00
turisme@ccsegarra.cat
lasegarra.org

Cogul, el

Punt d'Informació

"Centre d'interpretació de les pintures rupestres del Cogul"
Camí de l'Albagés, km 1
25152 el Cogul
Tel. 672 44 59 90
reservescogul.acdpc@gencat.cat
cogul.cat

Coll de Nargó

Ajuntament i Dinosfera

Pl. de l'Ajuntament
25793 Coll de Nargó
Tel. 973 38 30 48 / 636 41 76 78
culturaiturisme@collnargo.ddl.net
collnargo.ddl.net

Estany d'Ivars i Vila-sana

Punt d'Atenció Turístic

(Zona aparcaments)
Tel. 973 71 13 13
estany@plaurgell.cat
estanyivarsvilasana.cat

Esterri d'Àneu

C. Major, 42
25580 Esterri d'Àneu
Tel. 973 62 63 45
turisme@esterrianeu.cat
turismevallsdaneu.com

Gerri de la Sal

Of. Tur. del Baix Pallars

Pl. Àngel Esteve, s/n
25590 Gerri de la Sal
Tel. 973 66 20 40 / 630 05 61 38
turisme@baixpallars.ddl.net
baixpallars.ddl.net

Gósol (Berguedà)

Inf. Turística i Centre Picasso

Pl. Major, 1
25716 Gósol
Tel. 973 37 00 55
elstreshereus@gmail.com
gosol.ddl.net

Granadella, la

Of. Turisme de la Granadella

Plaça de la Independència, 1
25177 la Granadella
Tel. 973 09 41 01
info@culturadelolli.cat

Guissona

C. del Tint, 2
25210 Guissona
Tel. 973 55 14 14
turisme@guissona.cat
guissona.cat
museudeguissona.cat

Isona i Conca Dellà

Punt d'informació Museu

Conca Dellà

C. del Museu, 7
25650 Isona
Tel. 973 66 50 62
ofturisme@parc-cretaci.com
parc-cretaci.com

Ivars d'Urgell

Punt d'Atenció Turístic

Cal Sinén

(Afores d'Ivars d'Urgell)
25260 Ivars d'Urgell
Tel. 973 71 13 13
estany@plaurgell.cat
turismeplaurgell.cat

Les

(Només oberta primavera i estiu)

Av. Sant Jaume, 39
25540 Les
Tel. 973 64 73 03
torismeles@torismeles.com
torismeles.com

Llavorsí

Punt de reforç d'estiu

Ctra. Vall de Cardós, s/n
25595 Llavorsí
Tel. 973 62 20 08
ajuntament@llavorsi.ddl.net
llavorsi.ddl.net

Lleida

Of. Tur. de Catalunya a Lleida
Pl. Edil Saturnino, 1
25007 Lleida
Tel. 973 24 88 40
ot.lleida@gencat.cat

Punt d'Informació Turó de la Seu Vella

Edifici Canonja
25002 Lleida
Tel. 973 23 84 46
ot.lleida@gencat.cat

Turisme de Lleida

C. Major, 31 bis
25007 Lleida
Tel. 973 70 03 19
infoturisme@paeria.cat
turismedelleida.cat

Llessui

Centre d'informació de Llessui Ecomuseu Els Pastors de la Vall d'Assua

Escoles de Llessui, s/n
25567 Llessui
Tel. 973 62 17 98

Mollerussa

Oficina Turisme del Consell Comarcal del Pla d'Urgell

(planta baixa Casa Canal)
Av. Jaume I, 1
25230 Mollerussa
Tel. 973 60 39 97
turisme@plaurgell.cat
turismeplaurgell.cat

Oficina Turisme del Pla d'Urgell

(Can Niubó)
C. Prat de la Riba, 1
25230 Mollerussa
Tel. 973 71 13 13
turisme@plaurgell.cat
plaurgell.cat

Odèn

Punt d'Atenció Turística d'Odèn

Salí de Cambrils
Tel. 621 24 43 64
infosaliccambrils@gmail.com
oden.cat

Oliana

Av. Barcelona, 81
25790 Oliana
Tel. 973 47 03 39
olianaturisme@gmail.com
oliana.cat

Organyà

Pl. de les Homilies
25794 Organyà
Tel. 973 38 20 02
ajuntament@organya.cat
organya.cat

Penelles

C. del Carme, 2
Tel. 973 61 02 46 / 621 266 167
gargar@penelles.cat
gargar.negocio.site/

Pobla de Segur, la

Of. Tur. de la Pobla de Segur (Estació d'esports i natura del Pirineu)

Plaça del Ferrocarril
25500 la Pobla de Segur
Tel. 973 68 02 57
turisme@lapobladesegur.cat
lapobladesegur.cat

Pont de Suert, el

**Patronat Comarcal de
Turisme de l'Alta Ribagorça**
Av. de Victoriano Muñoz, 48
25520 el Pont de Suert
Tel. 973 69 04 02
pturisme@ccar.ddl.net
turismealtaribagorca.cat

Of. Municipal de Turisme del Pont de Suert

Av. de Victoriano Muñoz, 22
25520 el Pont de Suert
Tel. 973 69 06 40 / 973 69 00 05
turisme@elpontdesuert.cat
visitaelpontdesuert.com

Puigcerdà

Turisme Cerdanya

Ctra. N-260, km 179-180
17520 Puigcerdà (Girona)
Tel. 972 14 06 65
info@cerdanya.org
cerdanya.org

Oficina Turisme Salardú

Trauessa Balmes, 2
25598 Salardú
Tel. 973 64 51 97
o.s.turisme@aran.org
visitvaldaran.com

Santuari del Miracle (Riner)

Oficina de Turisme del Miracle

Cafeteria restaurant del Miracle
25290 el Miracle (Riner)
Tel. 973 09 09 16
reserves@elmiracle.cat
elmiracle.cat

Sant Llorenç de Morunys

Oficina de Turisme de la Vall de Llord

Ctra. de Berga, s/n
25282 Sant Llorenç de Morunys
Tel. 973 49 21 81
info@lavalldelord.com
lavalldelord.com

Seu d'Urgell, la

Of. Tur. de la Seu d'Urgell

C. Major, 8
25700 la Seu d'Urgell
Tel. 973 35 15 11 / 973 35 30 57
info@turismeseu.com
turismeseu.com

Turisme Pallars Sobirà

Camí de la Cabanera, s/n
25560 Sort
Tel. 973 62 10 02
turisme@pallarssobira.cat
turisme.pallarssobira.cat

Solsona

Of. Tur. del Solsonès

Ctra. de Bassella, 1
25280 Solsona
Tel. 973 48 23 10
turisme@turismesolsones.com
turismesolsones.com
solsonaturisme@ajsolsona.cat
solsonaturisme.com

Sort

Of. Com. de Turisme del Pallars Sobirà

Camí de la Cabanera, s/n
25560 Sort
Tel. 973 62 10 02
turisme@pallarssobira.cat
turisme.pallarssobira.cat

Tàrrrega

Of. Com. de Turisme de l'Urgell

C. Agoders, 16
25300 Tàrrrega
Tel. 973 50 07 07
turisme@urgell.cat
turismeurgell.cat
larutadelcister.info

Punt d'atenció turística de Tàrrrega

C. Major, 11
25300 Tàrrrega
Tel. 973 31 29 60
turisme.tarrega.cat/
turisme@tarrega.cat

Tavascan

Ctra. de Tavascan, s/n
25577 Tavascan
Tel. 973 62 30 79
info@tavascan.net
tavascan.net

Torre de Capdella, la

Ajuntament de la Torre de Capdella

Punt d'Informació

Turisme Vall Fosca

Pl. de l'Ajuntament, 1
25515 la Torre de Capdella
Tel. 973 66 30 01
turisme@vallfosca.net
vallfosca.net

Tremp

Epicentre. Centre de visitants del Geoparc

Pg. del Vall, 13
25620 Tremp
Tel. 973 65 34 70
oficinaturisme@pallarsjussa.cat
pallarsjussa.net

Tuixent

Ajuntament

Pl. Serra del Cadí, 1
25717 Tuixent
Tel. 973 37 00 30
museu@trementinaires.org
trementinaires.org

Utxesa

Punt d'Informació i d'Interpretació d'Utxesa

Av. Pearson, 2
25170 Torres de Segre
Tel. 973 79 60 05
660 612 615
utxesa@utxesa.org
utxesa.org

Vallbona de les Monges

Of. Municipal de Turisme de Vallbona de les Monges

C. Prat de la Riba, 6
25268 Vallbona de les Monges
Tel. 973 98 25 00
turisme@vallbonadelesmonges.cat
viuvallbona.cat

Vall de Cardós

Punt de reforç d'estiu

Camí de la Reguera, s/n
25570 Ribera de Cardós
Tel. 973 62 31 22
ajuntament@vallcardos.ddl.net
vallcardos.ddl.net

Verdú

Of. Municipal de Turisme

Pl. Bisbe Comelles, 13
25340 Verdú
Tel. 973 34 72 16
turisme@verdu.cat
verdu.cat

Vielha

Foment Torisme Val d'Aran

Plaça d'Aran, 1-2
25530 Vielha
Tel. 973 64 06 88
info@visitvaldaran.com
visitvaldaran.com

Of. Torisme Vielha

C. Sarriculera, 1
25530 Vielha
Tel. 973 64 01 10
o.torisme@aran.org
visitvaldaran.com

Vilagrassa

Of. Municipal de Turisme

C. Tàrrrega, 12
25330 Vilagrassa
Tel. 973 31 11 62
ajuntament@vilagrassa.cat
vilagrassa.cat

Vila-sana

Punt d'Atenció Turística

de Vila-sana

(Afores de Vila-sana)
25245 Vila-sana
Tel. 973 71 13 13
estany@plaurgell.cat
estanyivarsvilasana.cat
turismeplaurgell.cat

PUNTS D'INFORMACIÓ DELS PARCS

Centre dels Parcs dels Pirineus

Av. Valls d'Andorra, 33
25700 la Seu d'Urgell
Tel. 973 36 09 54
pnaltpirineu@gencat.cat
parcsnaturals.gencat.cat

Parc Nacional d'Aiguestortes i Estany de Sant Maurici

Seu administrativa Ca de Simamet

C. de les Graieres, 2
25528 Boí (Alta Ribagorça)
Tel. 973 69 61 89
pnaiguestortes@gencat.cat
info.aiguestortes@oapn.es
parcsnaturals.gencat.cat/ca/
aiguestortes

Parc Nacional d'Aiguestortes i

Estany de Sant Maurici

C. de Sant Maurici, 5
25597 Espot (Pallars Sobirà)
Tel. 973 62 40 36

Parc Natural de l'Alt Pirineu. Seu del Parc Natural de l'Alt Pirineu

C. de la Riba, 1
25595 Llavorsí
Tel. 973 62 23 35
pnaltpirineu@gencat.cat
parcsnaturals.gencat.cat/ca/
altpirineu

Parc Natural del Cadí-Moixeró

C. la Vinya, 1
08695 Bagà
Tel. 938 24 41 51
pncadimoixero@gencat.cat
gencat.cat/parcs/cadi

Patronat de Turisme

de la Diputació de Lleida

Rambla Ferran, 18, 3r pis
25007 Lleida
Tel. 973 24 54 08
info@aralleida.cat
aralleida.cat

Lleida

AUTÈNTICA
DIFERENT
NATURAL

TOT EL QUE
BUSQUES ÉS
A L'INTERIOR

Argenteria de Col·legats (Pallars Jussà - Pallars Sobirà). © Toni Grasses/Photoset.

Endinsa't en una experiència única al Pirineu i les Terres de Lleida

aralleida.cat